

# Cetatea Moldovei

Revistă lunară de probleme actuale, literatură și critică

Director: GH. A. CUZA

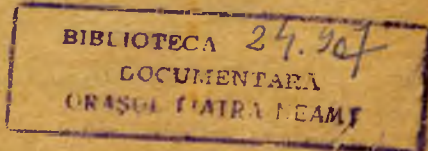
## S U M A R

|                                   |                                    |
|-----------------------------------|------------------------------------|
| TH. SIMENSCHY . . . . .           | Ritualul înmormântării în Rig-Veda |
| GEORGE LESNEA . . . . .           | Domnița Maria lui Dabijă Vodă      |
| ION BUZDUGAN . . . . .            | La poarta de lumină                |
| ARTUR GOROVEI . . . . .           | Casa din Folticeni a lui Nicu Gane |
| PETRE STATI . . . . .             | Elogiu pentru anii stinși          |
| LECA MORARIU . . . . .            | Antisemitul Ciprian Porumbescu     |
| D. IOV . . . . .                  | Mormântul Liubel                   |
| N. GRIGORAȘ . . . . .             | Mihai Viteazul (sensul unei lupte) |
| G. URSU . . . . .                 | Fata                               |
| C. STURZU . . . . .               | Clocârlie                          |
| ENE STANCIU . . . . .             | Coana Aneta                        |
| MITU DUMITRESCU . . . . .         | Seară de vară. Dimineață de toamnă |
| CONST. VÂRTEJ . . . . .           | Lirica lui I. Pillat               |
| EUSEBIU CAMILAR . . . . .         | Elegii                             |
| ILIE DĂIANU . . . . .             | Popas la Brașov                    |
| G. CONSTANDACHE . . . . .         | Nu vreau                           |
| GHEORGHE GH. CONDURACHE . . . . . | Horatius: Carmen Saeculare         |
| G. A. CUZA . . . . .              | Printre prietenii din Brăila       |
| DIMITRIE ALBOTĂ . . . . .         | Scrisoare                          |
| TANA MUGUREL . . . . .            | Fetele din Grumăzășii              |
| B. FRUNTE . . . . .               | Scrisoare mamei...                 |
| GH. UNGUREANU . . . . .           | Viața la Iași                      |
| DIMITRIE GHERASIM . . . . .       | Cronica externă                    |
| G. A. C. . . . .                  | Cronica iudală                     |

**ÎNSEMNĂRI:** 10 Mai 1943. — Serbările comemorative dela Blaj. — Șaptezeci de ani dela moartea lui Vodă Cuza. — Cinci ani dela moartea lui Octavian Goga. — Sărbătorirea poetului G. Tutoveanu. — D-l Toma Vlădescu, a ridicat drapelul literelor românești. — Despre familia poetului Vasile Alecsandri. — Uite popa, nu e popa. — Cine sunt ei. — Asasinatele iudeo-comuniste din Bulgaria. — Ionel Perlea a dirijat la Iași «Filarmonica Moldovei». — D-l profesor George A. Cuza, la Rădăuți. — Conferința d-lui prof. G. A. Cuza la Brăila. — A 4-a șezătoare literară a «Cetății Moldovei» la Roman. — A 5-a șezătoare a «Cetății Moldovei». — Închiderea stagionii Naționalului ieșan. — O originală șezătoare literară la Botoșani. — Însemnări economice interne. — Noul cost al abonamentelor noastre. — Inaugurarea «Poștei Redacției».

RECENZII. — BIBLIOGRAFIE.

I A Ș I



# CETATEA MOLDOVEI

REVISTĂ LUNARĂ DE PROBLEME ACTUALE, LITERATURĂ ȘI CRITICĂ

Inscrisă sub Nr. 1108 din 7 Martie 1941, la Tribunalul Iași, Secția III-a

---

## APARE LUNAR

---

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : SECRETARIATUL DE REDACȚIE :

Profesor univ. *Gh. A. Cuza*

Iași, str. Codrescu, 5

Telefon 1664

*Eusebiu Camilar*

I a ș i

Str. Săulescu, 19

---

DELEGAT CU CONTROLUL :

*Dr. Jean I. Ghiulea*

București, str. Răspântiilor, 9

Telefon 2.73.07 și 1.13.77

---

## ABONAMENTE

### IN ȚARĂ :

|                                |          |
|--------------------------------|----------|
| Pe un an . . . . .             | lei 1000 |
| Pe 6 luni . . . . .            | lei 600  |
| Pe 3 luni . . . . .            | lei 350  |
| Pentru instituții . . . . .    | lei 2000 |
| Abonament de sprijin . . . . . | lei 5000 |
| Un număr vechi . . . . .       | lei 200  |

### IN STRĂINĂTATE :

|                    |          |
|--------------------|----------|
| Pe un an . . . . . | lei 3000 |
|--------------------|----------|

---

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

# CETATEA MOLDOVEI

REVISTĂ LUNARĂ DE PROBLEME ACTUALE, LITERATURĂ ȘI CRITICĂ

Director: GH. A. CUZA

## RITUALUL ÎNMORMÂNTĂRII ÎN RIG-VEDA

O caracteristică esențială a civilizației indo-europene este cultul morților, atât de important la Hinduși, la Greci și la Romani.

Dăm aici traducerea a două imnuri din Rig-Veda (X 14 și 18), care constituie cel mai vechiu document privitor la ritualul înmormântării, ritual care, în unele privinți, s'a păstrat până azi la toate popoarele de rasă arică.

+ + +

### Rig-Veda X, 14

1. Cinstește prin jertfă pe regele Yama, care a plecat spre înălțimile cerești, care a deschis multora calea, fiul lui Vivasvat, care adună pe oameni.

2. Yama, ne-a arătat cel dintâi drumul; pajiștea unde au plecat odinioară strămoșii noștri — acolo vom pleca și noi, cei născuți în urmă, pe cărările lor :

1. Versurile 1—6 se adresează lui Yama, zeul morții ; versul 7 și urm. se adresează când mortului când lui Yama.—*Înălțimile cerești*, unde-i lăcașul fericiților.—*Vivasvat* : zeul lumii.—*Care adună pe oameni* (Yama) : Cf. la Greci *Ερμης ψυχωνος*, zeul care conduce sufletele morților în infern ; de asemenea Horațiu Od. 1, 10, 17 ; *Tu pias laetis animas reponis sedibus virgaque levem coerces aurea turbam*.

2. *Pajiștea*—drumul—*cărările* : cuvinte care arată îndeletnicirea de păstori a străvechilor Hinduși.



3. Matali, înviorat de Kavyași, Yama de Angirași, Brihaspati de Rikvani, și aceia pe care i-au înviorat zeii și aceia care bucură pe zei, unii prin *svaha*, alții prin *svadha*.

4. O, Yama, așează-te pe așternutul acesta (de iarbă sfântă) împreună cu Angirașii și cu Manii. Invocările rostite de cântăreți să te aducă aici; bucură-te, rege, de ofrandă.

5. O, Yama, vino cu venerabilii Angirași, bucură-te aici, împreună cu urmașii lui Virupa. Il chem (și) pe tatăl tău, pe Vivasvat; așează-te pe așternutul (de iarbă sfântă), lângă jertfă, și bucură-te.

6. Cei nouă Angirași, strămoșii noștri, Atharvani, Bhri-gavași, venerați cu Soma,—să avem parte de bunăvoința acestor venerabili, de favoarea lor.

7. Pleacă, pleacă, pe cărările străvechi, unde au plecat ordinioară strămoșii noștri; să-i vezi pe cei doi regi care se bucură de jertfă, pe Yama și pe zeul Varuna.

8. Unește-te cu strămoșii, cu Yama, cu fericirea în cerul cel mai înalt. După ce vei lepăda păcatele, întoarce-te acasă și unește-te cu un corp strălucitor.

9. Dați-vă la o parte, faceți loc și împrăștiati-vă. Strămoșii i-au făcut loc. Yama îi dă un lăcaș de odihnă, însemnat prin zile, ape și lumini.

10. Treci în fugă pe lângă cei doi câni vârgați, cu patru ochi, din rasa (cățelei) Sarama, pe cărarea care duce la țință; apoi du-te la strămoșii tăi darnici, care se desfată la acelaș ospăț împreună cu Yama.

3. *Matali*, divinitate din preajma lui Yama; — *inviorat*: prin ofrande.—*Kavyași* o clasă de zei; — *Angirași*: semizeii, strămoși ai oamenilor, invocați odată cu Yama.—*Brihaspati* „stăpânul rugii”, divinitate care personifică puterea evlaviei.—*Rikvani*: cântăreți divini; — *svaha*: exclamație la jertfă; — *svadha*: o jertfă.

4. *Manii*: strămoși.

5. *Urmașii lui Virupa*: Angirașii. — *bucură-te*; desfată-te.

6. *Atharvani*: străvechii preoți ai focului, deveniți zei. — *Bhri-gavii*: neamul mitologic al lui Bhṛigu.

7. În perioada vedică morții erau înmormântați sau arși. Versul era rostit în timp ce mortul era pe năsație. — *Varuna*: zeu din mitologia vedică.

8. *Unește-te cu un corp*: reîncarnează-te.

9. *Zile, ape și lumini*: pasaj obscur.

10. *Cei doi câni*: cf. Cerberul din mitologia greacă.

11. O, rege Yama, încredințează-l celor doi câni ai tăi, cu patru ochi, care stau de veghe, păzind cărarea, privind la oameni, și dă-i acestuia izbăvire și lipsă de durere.

12. Solii bruni ai lui Yama, cu nasul lat, care pun stăpânire pe viața altuia, care trec pe dinaintea oamenilor, să ne dea acum aici o viață fericită, spre a privi soarele.

13. Tescuiți Soma pentru Yama, turnați jertfa lui Yama; jertfa purtată de Agni se îndreaptă gătită spre Yama.

14. Turnați pentru Yama jertfa de unt topit și înaintați; el, între zei, să ne dea de trăit o viață lungă.

15. Turnați regelui Yama jertfa cea mai dulce. Inchinare Rișilor străvechi, care au arătat odinioară calea.

+ + +

#### X, 18.

1. O, zeu al morții, pleacă departe, pe cărarea ta, deosebită de acea care duce la zei. Ție îți vorbesc, care ai ochi, care auzi : nu ne vătăma copiii și bărbații.

2. Voi, credincioși, care ați venit și ați șters urma Morții, să dobândiți pe viitor viață lungă, s'aveți parte de mulți urmași, să fiți bogați, curați, neprihăniți.

3. Cei vii de aici s'au despărțit de cei morți. Invocarea zeilor ne-a fost azi cu noroc. Am venit dispuși la joc și la veselie, dobândind pe viitor viață lungă.

4. Eu pun acest hotar pentru cei vii; nimeni altul dintre aceștia să nu meargă spre această țintă. Să trăiască o sută de ani îndelungați. Opriți moartea prin piatra (de hotar).

5. După cum se înșiră zilele una după alta, după cum a-

11. *Încredințează-l*, etc. : „Spune cânilor tăi, care păzesc, să-l lase să treacă”. — *Dă-i acestuia izbăvire*, etc. : Cf. ritualul înmormântării la creștini.

12. *Solii lui Yama* : cei doi câni. — *Să ne dea o viață fericită* : să ne lase să trăim. — *Aici* : pe pământ.

13. *Agni* : Zeul focului, care duce jertfa la zei. — *Soma* : băutura favorită a zeilor, stoarsă dintr'o plantă.

15. *Riși* : înțelepți străvechi, venerați ca niște zei.

1. *Zeu al morții* : scr. *Mṛityu*.

4. Versurile 4—6 exprimă urarea ca cei adunați să mai trăiască mulți ani. — *Hotar* : preotul așează o piatră între cei adunați și mort sau groapă. Acesta-i hotarul celor două împărății : a vieții și a morții.

notimpurile vin unul după altul, în ordine, după cum ceea ce urmează nu lasă 'n urmă ceea ce-i înainte, tot așa, o Creato- rule, orânduiește bine viețile acestora.

6. Să ajungeți la adânci bătrânețe cei care doriți viață lungă, înșirându-vă unul după altul (toți) câți sunteți. Creatorul, care crează frumos, să vă dea tuturor viață lungă de trăit.

7. Aceste femei, care nu sunt văduve, să ia unsoare, unt topit; fără lacrimi, fără durere, frumos gătite, să pășească mai întâi ele spre patul conjugal.

8. Ridică-te, femeie, spre lumea celor vii; tu stai culcată lângă un mort; vino; ai sfârșit căsătoria cu soțul tău, care te-a pețit, care te-a luat de mână (odinioară).

9. Am luat din mâna mortului arcul, ca să ne fie spre mărire, spre putere. Tu ești acolo, noi aici. Să biruim cu vitejie pe toți dușmanii (noștri) răuvoitori.

10. Intră în pământul acesta întins și bun, mama noastră; moale ca lâna e pământul feciorelnic pentru cel darnic la jertfă; să te ocrotească de sânul putrezirii.

11. O, pământule, deschide-te; nu apăsa asupra lui; fii prietenos cu el și ajută-l; acoperă-l pământule, ca mama pe copilul ei cu haina.

12. Pământul să stea bine deschis. O mie de stâlpi să se înalțe (ca sprijin); încăperile tale să picure de grăsime; tot- deauna să ne ocrotească aici.

13. (Îți) întăresc pământul; pun în jurul tău bulgării aceștia (de pământ); să n'am de suferit vreun rău din pricina aceasta. Strămoșii (tăi) să-ți sprijine această scândură. Aici să-ți zidească Yama locuința (ta).

14. Gândul mi-i pironit la ziua de mâne, ca penele de săgeată; dar îmi înfrânez vorba despre viitor, ca pe un cal cu frâu.

TH. SIMENSCHY

---

7. In versurile 7—9 se descrie ritualul prin care văduva e despărțită de mort; acestuia i se ia din mână arcul, semnul vitejiei.

10. Versurile 10—13 cuprind ritualul înmormântării.

13. Scândură sau lespede de platră, care acoperă groapa și împiedică bulgării de pământ de a cădea pe mort.

14. Vorba: gândul.

## DOMNIȚA MARIA LUI DABJIĂ VODĂ

Domniță, Domniță Marie,  
Nu ți-i frig sub lespede în biserica pustie ?  
Ce s'au făcut oare  
Mănele tale de crin și ochii tăi de cicoare ?  
Mai auzi, mai auzi cum pe-afară,  
Ciripește-o nouă primăvară  
Și cum teiul rămas să te-aștepte pe lume,  
Cu glasu-i de foșnet te strigă pe nume ?  
Unde sunt cuvintele tale  
Și lumina de lună a frunții voevodale ?  
Slovela vechi ale lespedei mute,  
Amintirea ta s'au plecat s'o sărute.  
In candelă bătrâni și mulți, ard anii.  
Singurătatea murmură litanii.  
Soarele se uită pe fereastră,  
Să-ți vadă chipul bălai și privirea albastră.  
Au îmbătrânit icoanele, altarul,  
Depe ziduri curge tencuiala și varul.  
Nu te mai aduce aminte niciun pomelnic,  
Nu mai sui în fumul din jertfelnic.  
Ești undeva departe, departe...  
In împărăția unde nu-i nici viață nici moarte ?  
Oamenii te-au uitat de multă de vreme.  
Numele tău n'a înflorit în poeme.  
Tinereța ta, ca un fulg de zăpadă,  
S'a topit să nu se mai vadă.

Numai clopotul cu vorba lui măhnită și groasă,  
Îți mai mângâie colbul de mătăasă,  
De sub lespedeă cu stemă domnească,  
Vrând sufletul din nou să ți-l trezească.  
Domniță, Domniță Marie,  
Au nu cumva mai aștepti și acum mirele să-ți vie,  
Așa cum a plecat călare 'n seară sura,  
Cu sărutarea ta ca o floare pe gură ?

O, nu mai aștepta niciun zvon, niciun mire,  
Veșnica ta pomenire...  
Chipul tău lângă ctitor și Doamnă,  
S'a scuturat ca un mesteacăn de toamnă.  
Văpseaua stângace e ștearsă,  
De sub cucă numai părul ca șuvoi se revarsă  
Și ochii se uită departe din ceață,  
Așa cum se uită moartea la viață.

Unde ești, Domniță Marie, e totul senin,  
Veșnica ta pomenire. Amin.

GEORGE LESNEA

---

## LA POARTA DE LUMINĂ

Eu nu te 'ntreb, cum și de unde  
Te 'ntorci, rătăcitor, pe cale:  
Căci ochiu-mi vede și pătrunde  
Pojghița neagr' a humii tale!

Privesc cărarea 'nsângerată  
De pașii tăi, pân la răscruce:  
Și mila mea nemăsurată  
Ți-au dat puteri să porți o cruce...

De câte ori, suind calvarul,  
Eu nu te-am ridicat din ȣernă:  
Și 'n noapte-ți strălucea, ca farul,  
Din culmi — lumina mea eternă...

Și-acum îmi bați la pragul porții,  
Cu haina grea de mărăcine,  
Și sufletul — în ghiara morții:  
Pășește peste prag, streine!...

În noaptea neagră, de urgie,  
La sânul cald te voi cuprinde:  
Și 'n ciobul candelii de glie,  
Lumina Mea îți voi aprinde!

ION BUZDUGAN

## CASA DIN FOLTICENI A LUI NICU GANE

Nicu Gane, vorbind despre moartea tatălui său, scrie următoarele :

„Eram dimpreună cu soția mea, în timpul vacanțiilor de vară, la o moșie în Basarabia, unde îmi compuneam tocmai discursul de inaugurare a anului judiciar 1869-1870, care mi-a dat multe migrene, de care voi să cruț pe cetitori, nepuindu-i în ispită de a-l ceti.

„Dar acolo mi s'a întâmplat un lucru prea ciudat, care m'a impresionat adânc. Am visat într'o noapte că mă găseam parcă într'o peșteră întunecoasă, unde, de jur împrejurul păreților, stăteau drepti, tăcuți și nemișcați, ca niște statui, toți frații părintelui meu, morți de mult, pe care îi cunoscusem în copilărie, și anume : Enache, Dimitrie, Grigore și Costache Gane, iar la capătul șirului lor, înspre ușa de intrare, văzui și pe părințele meu Matei, în aceeași atitudine. Se uitau toți la mine cu niște ochi sticloși, și erau îmbrăcați în haine sacerdotale.

„Am sărutat mâna tuturor fără să le zic un cuvânt, apoi înspăimântat, cu o impresiune de răceală pe buze, am ieșit din înfricoșata peșteră și m'am deșteptat într'o sudoare rece.

„Acest vis mi-a tulburat toată firea. Părintele meu era într'adevăr bătrân, de 80 ani împliniți, dar era sănătos, fără nici o boală organică, teafăr ca și oul.

„Deși nu sunt crezător în visuri și vedenii, totuși parcă'mi spunea un glas tainic că trebuie să i se fi întâmplat ceva și,

lucru misterioas, neexplicabil, peste trei zile primii trista știre dela fratele meu din Folticeni, că tatăl meu e pe moarte.

„Fără să pierd o minută am plecat din Basarabia, trecând Prutul revărsat peste maluri, cu zilele în mâni, pe un pod plutitor, și când am ajuns la Folticeni, am găsit pe tatăl meu într'o stare disperată. M'a primit cu zîmbetul pe buze, și mi-a zis cu glas senin, profetic : „Copile, mi-a sunat ceasul ; tu mîngăie-te, c'ășa-i în lume. Nu suntem veșnici”.

„Apoi mi-a ordonat să opresc ceasornicu din perete, ce era în fața patului său, zicându-mi să nu se mai știe vremea cum curge, și mi-a dictat voința sa cea de pe urmă. Am scris întocmai cuvintele lui, udând hărtia cu lacrimile mele, și a doua zi l-am dus la groapă”.

Și ceasornicul, și testamentul sunt acum la mine. Ceasornicul mi l-a dat fiul lui Nicu Gane, fostul președinte la Curtea de Apel din Iași, N. N. Gane, iar testamentul l-am găsit la Creditul Funciar Urban din Iași, unde Nicu Gane își ipotecase casa.

Testamentul are următoarea cuprindere :

### Testament

Prin care hotărâsc împărțeala averei mele la doi fii ai mei, anume Niculai și Matei. — Toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare o las împărțitoare drept în două între fiii mei, afară di casele în care lăcuesc pe care le las numai fiului meu Matei, cu toată pojăjia gospodărească, și cu tot ce se află în cuprinsul îngrăditurii ogrăzii, iar la bibliotecă vor ave amândoi deopotrivă drit, și tot odată di doă icoane cu chipul Maicii Domnului, acea mai mare la care este și un left de aur este a lui Nicu, împreună cu altă iconiță cu chipul sfântului Nicolae ; iar toată ceelaltă avere, adică în bani gata, în săneturi și în fondos este amânduror împărțitoare între ieii precum ieii să vor înțelege, și să vor învoi, și la caz de neînțelegire să cheme pe vre unul sau amândoi moșii lor, Dimitrie și Alecu Văsescu ca să-i pui la cale spre ai liniști. — La cheltuelile înmormântării mele vor contribui amândoi de opotrivă precum și la gri-

jile din urmă. Prin acestea săvârșind regularisirea din partemi rog pe Dumnezeu săi proteguiască, lăsându-le și ame blagoslovenie părintească.

1866 luna mart în 10, orașul Folticeni.

*Matei Gane, Postelnic.*

Sub aceste ultime cuvinte, urmează alte dorinți ale lui Matei Gane, dar nedatate.

Pe lângă aceste eu pun mare îndatorire fiilor mei ca să aibă purure mare îngrijăre și previgheri de aproape pentru avere bisăricii Adormirii, ca să nu să părăduiască de cătră epitropii iei. Căci această biserică este zădită din temelii cu avere a moșului meu Spătar Mihai Gane, și pe urmă înfrumusețată și înăvuiată cu ostenelile mele în curs de 24 ani, încât are acum un capital de 1500 ₴ (galbeni) afară de vred 400 ₴ care are să eie din Bucovina dăruiti de răp. Mariea Canta, bani dăruiti de tatăl său și mai-că sa, și asigurați în moșia Părâuții Crăstei din Bucovina, precum adeverește testamentul ei care lam dat în păstrare lui Costache Forăscu când lam făcut epitrop în locul meu, și Dumnezeu pentru aceasta mau proteguît și mau păzit de toate nenorocirile, asemenea și pe dânșii îi va păzi, dacă și ei vor păzi avere sfintei bisărici, avândo pururea asigurată în garanție de fondu, precum este acum garantată în parte de moșia Forăștii a lui Costachi Forăscu și afară de venitul embaticul a trii dugheni din Iași care se plătește pe tot anul la epitropie, precum și o livadă mare dănuită bisăricii din Hătmăneasa Maria Manu, care se dă în posesie pe fieștecare an. Toate documentele atât pentru banii 400 ₴ care au a să lua din Bucovina, cât și a dughenelor din Iași și a livezii sănt date în mână lui Costache Forăscu cu opis iscălit de mine, afară de documentul livezii dela Hătmăneasa pe care lau primit de adreptul dela Hătmăneasa.

1869 maiu 5.

*Gane*

Mai urmează trei rânduri, scrise cu o cerneală mai albicioasă, ca și cerneala din „Testament“ :

N. B. Fiindcă fiului meu Nicul la căsătoria lui iam dat trei mii galbeni N. 3000 ₮ acei pe cari îi avem dați cu dobândă la Iași, tot prin el, apoi la împărțea la dintre el cu fratisău se va scădea cu această somă de bani pe care au luato înainte.

*Gane*

1869 maiu 5.

Cele două numere N. B., cu care începe acest final, sunt lile latine, iar tot cuprinsul documentului acestuia, este scris cu kirilice.

Rămâi înduioșat cetind acest testament, cu anexele lui, văzând grija pe care o aveau străbunii noștri pentru biserică, și sentimentul religios de care erau ei călăuziți. Astăzi...

Casa pe care Stolnicul Matei Gane a lăsat-o, prin testament, fiului său Matei M. Gane, a fost stăpânită de acesta până la moartea sa, prin 1872, când Nicu Gane, frate drept cu defunctul Matei M. Gane, și frate de pe mamă cu Ortansa Cantemir, împărțesc averea defunctului Matei M. Gane, prin următorul „Inscris de împărțea“, legalizat de Tribunalul din Iași, Secția III, sub No. 4448 din 28 April 1872 :

Intre subsemnatul Nicu Gane proprietar domiciliat în Iași disp. III-le, și subsemnata Hortenzia Iamandi născută Cantemir, domiciliată în comuna Burdujeni distr. Bottoschani, cu autorizațiunea și a soțului meu George Iamandi, ambii în etate majoră și succesori a defunctului Matei M. Gane, cel întâi în calitate de frate drept a defunctului și cea a doua în calitate de soră uterină a sa, am convenit împreună ca dreapta parte ce mi se cuvine mine Hortenzia Iamandi din averea defunctului Matei M. Gane, să primesc chiar de acum în a mea deplină proprietate locul din orașul Folticeni situat vis-a-vis de Spitalul Stamatii, care să megieșeste pe de o parte cu locul caselor defunctului Lupu Botez, și pe de celelalte trei părți cu ulița din fața penitenciarului, cu ulița Spitalului Stamatii și cu ulița Neculai Boian; să mai primesc

asemenea în a mea deplină proprietate casele din Folticeni situate în strada Mare, și care se megieșesc în fund cu locul caselor foste a lui Țaigler, în față cu strada Mare, la o lature cu strada Primăriei și la cealaltă lature cu locul D-lui Costache Mănescu. Cu aceste două imobile rămăind mulțămită eu Hortenzia Iamandi, convenim ca toată cealantă avere mobilă și imobilă rămasă după defunctul nostru frate Matei M. Gane, să între în deplină proprietate a subsemnatului Nicu Gane. Acesta fiind modul de împărțală între noi stabilit în mod irevocabil, am subsemnat actul de față făcut în dublu exemplare.

1872 April 26.

*N. Gane, Hortensia Iamandi*

Cu autorizațiunea mea, *G. Iamandi*.

Ortansa Cantemir stăpânește casa până la 19 Iulie 1876, când o vinde lui Nicu Gane, cu actul autentificat de Tribunalul județului Suceava, sub No. 164 din 13 Iulie.

Actul acesta are următoarea cuprindere :

#### Act de vecinică vânzare

Subsemnata Hortansa Iamandi, în etate majoră, cu consimdimântului soțului meu Gheorghe Iamandi, vând de veci fratelui meu Nicolai M. Gane casele mele din orașul Folticeni, din preună cu tot locul din îngrăditură și toate atenansele aflate pe el, după stăpânirea de față, și liberă de orice sarcină, cu preț de 700 șapte sute galbeni, cari bani i-am primit acum toți deplin. Aceste case ce le am de clironomie dela răposatul meu frate Matei M. Gane sunt situate în strada Mare, și se megieșesc spre Nord cu strada Primăriei, mergătoare în strada Sucevei, la răsărit cu locul D-lui Nicu Caramalău și Gheorghe Duber, la Sud cu locul D-lui Dimitrie Stamati și la Apus cu strada Mare. Drept care am subscris actul de față.

1876 Iulie în 19 zile

*Hortansa Iamandi*

*N. Gane*

Cu consimțământul meu, *G. Iamandi*.

Documentul acesta ni servește pentru a determina pe megieșii caselor lui Nicu Gane din Folticeni.

La Apus cu aceleași strada Primăriei și strada Mare, care se numește, astăzi, strada Regele Mihai I, în loc de strada Regele Carol II, cum s'a numit după împrejurări; la Răsărit, când s'a făcut actul de împărțală între Nicu Gane și sora sa Ortansa Contemir, se megieșea cu locul lui Lupu Țaigler, un evreu, arendașul moșiei Dolheștii; la 1876, proprietar al locului acestuia era Nicu Caramalău, pe care s'a făcut casa actuală, care a fost proprietatea lui Isidor Goldner, fiul tipografului din Iași, astăzi proprietatea Doamnei Serafim Ionescu. Alături cu această casă mai este una care a fost a lui Gheorghe Duber, iar astăzi este proprietatea altui evreu, Brotman. În actul de împărțală, se arată că la Sud, casa lui Nicu Gane se megieșea cu locul lui Costache Mănescu. Acesta era tatăl profesorului dela Școala de Poduri și Șosele din București, numit tot Costantin Mănescu, și al lui Aurelian Mănescu, profesor la Universitatea din Iași. La 1876, locul era a lui Dimitrie Stamati, fiul protopopului Iftimie Stamati, fondatorul Spitalului cu acelaș nume din Folticeni. A fost apoi, pe acest loc, o casă mică, nu știu a cui, care s'a dărâmat, și apoi locul s'a cumpărat de Doctorul Zwiebel, care a zidit pe el o casă frumoasă.

Este interesant un „Bilet de recunoaștere“, eliberat de Tribunalul Suceava, când s'a cumpărat casa de către Nicu Gane. Biletul acesta este imprimat pentru Tribunal, și are următorul cuprins: „D-nii Hortansa Iamandi, C. Iamandi, și Nicu M. Gane au depus astăzi în Tribunal spre transcriere actul prin care cei întâi vinde celui al doilea un imobil în Folticeni strada Primăriei ce tă în acea a Sucevei, care act s'a înscris în registru prevăzut de art. 1820 cod. civ. sub No. 30.

„Drept care li s'a eliberat acest bilet.

1876 Iuliu 19.

„Grefier Trib. Suceava, G. Gutter.

În vara anului 1908 eram chirieș al casei lui Nicu Gane, și mă afluam la o mătușă a mea, Zoița Rojniță, mama doctorului Iorgu Rojniță, profesor la facultatea de medicină din Iași. Vorbind cu el, mă întreabă de ce nu cumpăr casa. Motivul pentru care n'o cumpăram era foarte puternic: nu aveam bani.

La sfârșitul lunei Octombrie 1909, mă aflu la Botoșani, când nevasta mea îmi telegrafiază că Gane a vândut casa unui evreu, și să-i scriu lui Gane și să-i propun să mă prefere pe mine, la preț egal.

Gane mi-a dat întâlnire la Folticeni, și la 5 Noiembrie am fost împreună, la oțelul unde trăsesese. S'a bucurat că vreau să-i cumpăr eu casa, dar mi-a arătat zdelca dintre el și cumpărător și mi-a zis: „Tu ești avocat, spune-mi dacă actul acesta mă leagă față de cumpărător?” Actul era bun, primise și o arvună și am rămas mâhnit. El îmi spune: Dacă evreul renunță, pentru tine.....”. M'am dus imediat la evreu, care a renunțat. Când l-am anunțat pe Gane, s'a înveselit, dar mi-a zis: »Les affaires sont les affaires; am nevoie de bani, chiar astăzi”.

Iarăși chestie de bani, pe care eu nu-i aveam. Îmi trebuiau patru mii de lei, prețul cumpărăturii, osebît cheltuelile actului, pe care trebuia să le suport eu. Credeam că voi putea cumpăra casa, urmând să o plătesc în rate.

În fine am găsit, cu împrumut, suma necesară, și la 5 Noiembrie 1909 am cumpărat casa lui Nicu Gane.

Casa actuală a fost construită în lemn, de Matei Gane, afară de „gherghir”, o cameră îngustă zidită din piatră, în toată lățimea casei. Zidurile sunt de un metru grosime, cu boltă tot de piatră, în aceeași dimensiune. Avea o singură fereastră, la strada Mare, cu gratii printre care nu se poate pătrunde, și o blon de fier. Ușa, la partea opusă ferestrei, tot de fier, ale căror cârlige groase, înfipite adânc în zid, și nu se pot scoate, sunt și astăzi.

Mai înainte de a zidi casa aceasta, Matei Gane a locuit în altă casă, mai mică, tot de lemn, construită lângă zidul casei actuale a Doamnei Lucreția Ionescu, ale cărei temelii de piatră le am găsit în ființă. Prin 1842 a început Matei Gane să construiască actuala casă, „palatul”, precum îi spuneau târgoveții, și la 20 Septembrie 1843 s'a mutat în ea. Data aceasta este și astăzi pe ușa din fostul antrețel, astfel concepută:

1843 septembre 20

m'am mutat în casă

După cum era obiceiul pe atunci, bucătăria și odaia pentru servitori, avea o clădire deosebită, în ogradă, compusă din

trei camere cu un autret, care la 1899, când Nicu Gane a ipotecat casa la Creditul Urban din Iași, erau desființate, și atunci „gherghirul“, care servea pentru apărare contra hoților, și pentru apărare în caz de foc, a fost împărțit în trei, pentru camară, odaie de servitori și bucătărie, făcându-se două ferestre mai mici în perețele dinspre strada Primăriei.

După aproape o sută de ani, lemnăria din ziduri a putrezit, dar având temelii bune de piatră, am înlocuit pereții prin zid de cărămidă, neschimbând nimic din modelul în care a fost construită casa în 1842. Am menținut casa așa cum am cumpărat-o, și cum a fost zidită de Matei Gane, ceea ce mi-a atras multă neplăcere din cauza unor edili comunali, cari susțineau că această casă „este o rușine în mijlocul târgului“, cu toate că toți cunoscătorii în arhitectură, ce se abăteau prin Folticeni, găseau că este cea mai frumoasă și cea mai românească din tot orașul, și mă felicitau că nu am schimbat nimic, atunci când am reconstruit-o.

La 20 Septembrie anul acesta, voi face o slujbă religioasă, pentru proslăvirea unei sute de ani dela construirea unei case din orașul în care m'am născut.

Pe perețele dinspre strada Mare, am aplicat o placă de bronz, pe care este scris:

In această casă și-a trăit copilăria  
*Nicu Gane*

ARTUR GOROVEI

---

## ELOGIU PENTRU ANII STINȘI

Prietenul meu îmi aducea geanta la școală,  
Depe atunci cărții nu-i sufeream povara —  
Mă săgeta soarele 'n Mai și înmuia smoala  
Străzii unde-și scria buchile — apăsât vara.

El mă 'mbia la drum când pe margini de caldărâm  
Stam să citesc cine știe ce filă, de vânt furată...  
Dar zilele-acelea când n'ajungeam la școală niciodată,  
Când șesu-albăstrit, plin de fum, nu se putea să-l urim...

Prietenul meu, sara mă mustra, — eu potriveam pasul cu dânsul  
Și el ca mine din aceeași glodoasă mahala,  
La amiază 'n clasă, pe-un jurnal masa-și lua,  
Iar când rămânea singur, îl podidea plânsul...

Amândoi plecam la Moș Costache, la ogor.  
Cine alții cu noi ascultau glasul popușoaielor?  
Noi care văzusem iarna trecând, — năboirea puhoaielor,  
Apoi miriștea unduind rumeneli de mohor...

Spre toamnă prindeam să cercetăm podul caselor noastre.  
Printre vechituri alegeam cadre vechi, jâlțuri vechi, sipete sparte,  
Dacă erau scrisori cu cerdaș, le puneam deoparte,  
Ne'nțelegând rostul acestor foi palide-albastre...

Iarna făceam cetății de omăt — două taberi — bătaia  
Ne 'nvinețea câteun ochi, cu un bulgăr svârlit la 'ntâmplare.  
Nu cel lovit, ci făptașul se căina mai tare,  
Pe urmă-i dogorea mai vârtos palalaia.

Noi în glumă 'ngânam hațta de Duminică sară,  
Ca oamenii mari ce sfârșeau petrecerea 'n clocot,  
La scrânciob, de Paști, printre chiot și ropot,  
La vreo chindie de foc, căci era joc la noi ca la țară...

Cu un braț iscusit, depănând ghem de vremi mai devreme,  
Prietenul meu asvârlea fărâmură de basm peste ape...  
Sufletu-mi apa era și unda ce 'n ea nu încape,  
Vis însutit culegea din vechi grai, din hrisov și din steme...

Omul-prieten deatunci, astăzi de iască și scamă,  
Țărnă poartă pe ochi, pe inima lui și pe gură,  
Casa-i căzută pe brânci, gardul vecinii i-l fură...  
Inima prinde-a-l uita ca pe un ins fără samă...

PETRE STATI

## ANTISEMITUL CIPRIAN PORUMBESCU

Intre compozițiile ușoare ale lui Ciprian Porumbescu,—între *allotriile* lui muzicale (ca să facem uz de-un cuvânt al lui), se află și: *Cupletul Dornei*<sup>1</sup>, *cuvinte și muzică de C. Porumbescu*, așa glăsuește manuscrisul original din *Muzeul Porumbescu*.

Următorul deci:

### Cupletul Dornei

*Cum se-apropie luna Mai*  
*Cu tofii se pornesc:*  
*Tată, mamă, fată—hai*  
*La Dorna se pornesc.*  
*Aici se spală de nevoi,*  
*Se scaldă 'n burcut oi-oi-oi!...*  
*Căci la Dorna-i de trăit,*  
*Toft domnii îs Don-Juani,*  
*Cu iarmurcă și perciuni,*  
*Cu pantofle<sup>2</sup> și caftani*  
*Golembiowski<sup>3</sup>*

16 Iulie 878

Scriș în 3 Septembrie

1. Menționat, bibliograficește, prima dată abia de Constantin Morariu în broșura *Ciprian Porumbescu*, 1926, 14—sub rubrica (*compozițiuni*) corale, când în realitate, manuscrisul păstrat ne prezintă numai 1 singură voce cu acompaniament de pian. Cu totul arbitrar, Mihail Gr. Poslușnicu în *Ciprian Porumbescu, Vieța și opera sa musicală* 1926, compartimentează această piesă între *Romanțe, creațiuni patetice și anacreontice*.

2. Bucovinismul *pantofle* (= pantofi), după germanul *Pantoffel*.

3. Pentru numele primordial (polonez: *Golembiowski*) al familiei *Porumbescu* cf. nota noastră în „Cetatea Moldovei“ 1943.

Înțelegem așadar că piesa datează din 16 Iulie 1877—din care o excursie la Vatra-Dornei (cea notoriu arhi-invadată de sezoniști semitici)—scrisă fiind abia în 3 Septemvrie 1878. Și era prea firesc lucru ca, în șarjele sale umoristice, istețul Ciprian P. să-i ia în furculița satirei sale și pe Evrei.

Ba mai mult, ca de obicei protagoniștii scrisului românesc (Kogălniceanu, Alecsandri, Eminescu, Creangă, A. C. Cuza), C. Porumbescu a fost, nu numai un sfichiuitor umoristic al acelei plăgi omenеști, ci, cum înțelegem din fragmentul carnetului său dela 1879, publicat dăunăzi<sup>1</sup>, Porumbescu a fost un vibrant antisemit.

Altădată, într'un carnet<sup>2</sup> al său din 1881. Porumbescu notează unele ca acestea:

*Sontag 20 Februar 1881. Ich fahre mit Marika<sup>3</sup> u. Prunkul vom Hause<sup>4</sup> aus, trete in Strojestie ein, lasse sie dort u. fahre allein nach Kostina, bleibe daselbst bis zum Nachtzug, worauf ich meine Reise nach Wien antrete.*

Ich fuhr miserabel in einem Coupé voll Juden, darunter der Bräuer aus Solka. In Czernowitz stiegen andere Leute ein, darunter ein junger Bilderagent aus Wien, ein echtes Wiener Blut u. ein sehr liebes blauängiges Mägdlein die bis Lemberg fuhr—eine gewisse Marie die in der Grodecka ulica zu wohnen vorgab. Die Reise bis Lemberg wurde mir, bei dem mit ekelhaften Juden überfüllten Waggen, durch dieses Mädchen,—das trotz ihrer Schüchternheit u. Sprödigkeit sehr lieb that—und durch einen Feldwebel Diakonowicz aus Werencsanka, der ebenfalls nach Lemberg fuhr, angenehm gemacht. Besagter Diakonowicz fand sich veranlasst—da ich ihm anrieth nach vollendeter Dienstzeit zum Grundbuch zu gehen,—mir einen schönen türkischen Fez zum Andenken zu präsentiren<sup>5</sup>, den ich auch mit gebührender Rührung annahm.

Ich war froh, in Lemberg angekommen, aussteigen zu können, um endlich aus der verflixten Saujudengesellschaft zu kommen.

1. In „Cetatea Moldovei“ 1943.

2. Iarăși, fragment transmis nouă.

3. Soră-sa Mărioara, Marica.

4. Deci dela Stupca.

5. Documentară pentru atotcuceritoarea jovialitate a Omului C. Porumbescu e și această spontană încununare a ei cu dania unui fes turcesc (adus, poate, tocmai din campania dela Bosnia).

## TRADUCEREA

*Duminecă 20 Faur 1881.* — Pornesc de acasă cu Marica și Prunkul, descind la Stroești, o las (pe Marica) acolo și plec singur la Costâna, rămân aici pân' la trenul de noapte și-mi încep călătoria la Viena.

Am călătorit infam, într'un compartiment plin de Jidani, între care și berarul dela Solca. La Cernăuți se mai urcară alți inși; printre ei un tânăr agent-iconar din Viena, veritabil sânge vienez și o foarte drăguță fetiță cu ochi azurii, care pleca la Lemberg; o anumită Marie, care cică domiciliază în ulița Grodețca. Drumul pân' la Leov, în vagonul îmbâcsit de abjecții Jidani, îmi fu plăcut doar prin această fetișcană — care, cu toată sfiala și rezerva ei, se comporta atât de drăguț, și prin plutonierul major Diaconovici din Verenceanca, și dânsul în drum spre Lemberg. Pentrucă-l sfătuii ca, după terminarea stagiului, să intre la cartea funduară, pomenitul Diaconovici se simți dator să-mi prezinte, ca amintire, un frumos fes turcesc, pe care-l și primii cu cuvenita emoție.

Ajuns la Lemberg, fui bucuros să cobor și să scap de harhătul parșivului jidănăret.

+ + +

Și iat-o deci varianta porumbescă pentru cealalt plastic oțărât desgust :

*Din Boian la Vatra-Dornii  
Ne-a umplut omida cornil...*

LECA MORARIU

---

## MORMÂNTUL LIUBEI

M'am plimbat cu primăvara 'n Basarabia,  
Hristos a 'nviat să dau cu țărani,  
Pe unde-au tâlhărit un an dușmanii  
Și-a fulgerat apoi, în vară, sabia.

Morile de vânt m'au primit bătând din palme.  
Și-au îngenunchiat cumpene fântânile  
Sătenii vroiau să-mi sărute mâinile,  
Aruncând, pentru eri, blesteme și sudalme.

Am intrat prin biserici cu urme de jaf  
Și m'am închinat, plângând, pe la icoane,  
Pe unde-a pângărit un cinematograf  
Pe la sfinții scuipați și străpuși de piroane.

Am fost și 'n țințirul ce-l doriām de mult  
Și-am îngenunchiat să rostesc rugăciuni;  
Era atâta liniște, de puteam s'ascult  
Cum se destramă smirna 'n oale cu tăciuni.

M'am aplecat crucii cu nume cunoscut  
Și-am sărutat cele 5 semne—ale slovei :  
„Iartă-mă Liuba, că 'n anul trecut,  
Te-am lăsat singură 'n glia Moldovei...”

Am stat mult în țințirim, ca 'n totdeauna,  
Și din suflet și din iarna ochilor mei,  
Până ce-a aprins noaptea candelă luna,  
Am nins peste mormântul Liubei, ghiociei...

D. IOV

---

## MIHAI VITEAZUL

(Sensul unei lupte)

Anul acesta se împlinesc 350 de ani de când a urcat treptele tronului Țării-Românești cel mai viteaz dintre Români și se cade, acum când glasul tunului bubue în răsărit, apus și miază-noapte, și sângele celor mai scumpi fii ai patriei stropște pământuri îndepărtate, pentru realizarea aceluiași ideal politic românesc, care a fost pentru prima oară realizat de mândrul, viteazul și fiorosul Mihai Vodă, să ne aducem aminte de el mai mult ca oricând și să-i slăvim gândul și fapta. Cei care-i cunoaștem capacitatea, energia, vitejia și dorința lui de luptă pentru cruce și unirea tuturor Românilor, rămânem uimiți în fața măreței realizări, supra omeneshi pentru vremurile lui. Înțelegându-l, un îndemn din trecutul îndepărtat, dominat de eroica lui figură, trebuie să străbată până la noi. Fapta și jertfa lui să ne fie un îndemn permanent, o mustrare continuă, și sacrificiile cele mari nu înseamnă nimic, dacă azi nu se poate îndeplini ceea ce el a îndeplinit cu veacuri în urmă. Ca scrise cu litere de foc ne apar cuvintele eroului din scrisoarea adresată lui Rudolf II în zilele negre ale înfrângerii lui: „în țara mea ași fi putut fi liniștit și sigur, fără nici o teamă, dacă nu m'ar fi chemat credința mea pentru creștinătate“.

Inceputurile vieții și domniei lui sunt lipsite de știri și i-au fost vitregi fiind silit să-și ascundă originea domnească, cu tot focul ce clocotea în el, totuși și-a pus la contribuție toată capacitatea lui, puțin comună, în serviciul țării și a domniilor lui Mihnea Turcitul, Ștefan Surdul și Alexandru cel Rău. În pragul

unui mare războiu care se anunța, dorit de fiorosul Mare Vizir Sinan Pașa, tânărul boer, ascunzându-și originea domnească, robotea în ținuturile țării cu a cărei administrație fusese însărcinat. Era un om deosebit, o figură care nu putea porni dela comun.

Situația Țării-Românești în 1593 era deosebit de grea și se impunea o schimbare imediată. Se ajunsese la capătul oricărei răbdări. Alexandru cel Rău, domnul de tristă amintire, dând crezare zvonului care se răspândise în jurul celui mai bun și mai cinstit dregător al țării, că ar fi fiu de domn a trimis după el la Craiova, cu strașnică poruncă, să fie adus la București „cu multă urgie”. Tristul convoiu a trecut pe lângă biserica Albă unde atunci se oficia sf. liturghie și tradiția ne spune că viitorul Mihai Vodă, intrând să se închine pentru ultima oară ar fi făgăduit Sf. Nicolae că îi va zidi o biserică dacă îl scapă de năpastă.

Scăpat de moarte, fie datorită înfricoșării călăului de privirea fulgerătoare și de ținuta maestasă a osânditului, fie prin intervenția celor 12 mari boeri care au jurat pentru el că, nu e fiu de domn, și ne mai simțindu-se în siguranță părăsi țara căci, pe atunci, foarte puțin însemna tăierea unui cap.

În 1593, Țara-Românească, cu toată bogăția ei, era amenințată să rămână fără locuitori. Strigătul populației nevoiașе, amărită și stoarsă de muncă se asocia cu cel al claselor înalte, ale cărei ambiții și idealuri erau călcate în picioare de diferiți nenorociți și incapabili, trimiși de Poartă ca să-i stăpânească.

Mihai Vodă Viteazul reprezenta o lume sătulă de asupriri și nevoi, care dorea o viață nouă. Boerii, ca reprezentanți ai acestei lumi, s'au prezentat la Constantinopol, au cerut înlocuirea răului Alexandru Vodă, cu Mihai Viteazul. Domnia lui Alexandru devenise de nesuportat din cauza mișeliilor gărzii lui, a negustorilor turci care jefuiau țara, necinsteau casele, furau copii și neputinței lui de a lua alte măsuri decât acele de a trimite zapcii să strângă birurile.

Când Mihai Vodă a venit ca domn, întreaga țară s'a strâns în jurul lui cu cea mai mare dragoste. Instinctul mulțimilor le arăta pe omul care avea să le aducă libertate și perspective nebănuite de faimă și glorie universală. Boerimea, elementul permanent neastâmpărat al țărilor noastre, l'au înconjurat cu

dragoste și nădejde. Intr'o scrisoare a vremii citim : „...s'a mulțumit biata țară, s'a rugat lui Dumnezeu că a învrednicit-o de i-a dat așa de bun păstor și iubitor de săraci“. Pe cerul întunecat al Țării-Românești, începutul domniei lui Mihai Viteazul, apare ca un răsărit frumos al unei zile de primăvară înflorită.

Datoriile bănești ale țării, găsite de Mihai Viteazul în Octomvrie 1593, când a intrat în țară ca domn, erau foarte mari. La ale lui, făcute cu cheltuelile instalării ca domn, se adăugau ale înaintașilor săi, care trecuseră repede pe tronul țării.

În această vreme, lumea creștină din apus, în frunte cu Clement al VIII-lea, voia ridicarea creștinătății contra păgânilor sub forma unei cruciate. Există atunci un conflict între Turci și Habsburgi, dar situația acestora din urmă nu era de invidiat. N'aveau bani, iar armata lor era puțină și nedisciplinată. Sinan Pașa, voi să apere prestigiul imperiului turcesc, în evidentă decadență, promițând imperialilor că va cuceri Viena. Și Turcii vedeau în acest moșneag garanția succesului lor ! Acest conflict deschidea lui Mihai Viteazul perspectivele scuturării jugului turcesc.

Ca vecini de domnie, în Moldova avea pe Aron Vodă, care a căutat să-l imite ba chiar să-l urmeze pas cu pas, iar în Ardeal pe Sigismund Bathory. Stăpânirea acestuia din urmă era pe un vulcan. Ducea o viață desordonată de chefuri și banchete pentru care îi trebuiau bani mulți și poporul plătea murmurând.

Anturajul catolic al lui Sigismund Bathory, la îndemnul Curiei Romane, a căutat să-l scoată din indiferentismul în care se complăcea, propunându-i ridicarea contra Turcilor, mai ales că primise ordin dela Poartă ca să meargă contra imperialilor, sub comanda Pașei din Timișoara. I s'a demonstrat acestui tânăr, neconsecvent și lipsit de simțul realității, că dacă se răscoală contra Turcilor îl așteaptă o glorie neperitoare. El însuși se vedea îmbrăcat în haina de cruciat și sărbătorit ca desrobitorul creștinilor, deși nemeșii ardeleni, adepți ai vechiului regim se opuneau acestor planuri. Un complot izbucni în vara anului 1594. Sigismund a trimis pe cei compromiși la eșafod și își îndreptă apoi privirile spre țările române din care voia să facă provincii vasale. În capul tânărului epileptic și degenerat sălășluia ideea unui regat dacic sub stăpânirea lui.

Mihai Viteazul era frământat însă, de alte gânduri. El era format pentru război și grija lui de căpetenie era independența și apărarea țării. Prin purtarea lui a dat ideii de domnie un prestigiu deosebit. Grecii din Fanar, sub îndemnul ideilor școlii lor, legată de centrele din Italia, centre de revendicări naționale cu pretenții de independență și revanșă, credeau că el este eroul care le va aduce libertatea. Ierarhii bisericii grecești din Constantinopol îl cunoșteau foarte bine.

În primul an de domnie, Mihai Viteazul a trebuit să plătească enorma rată a datoriilor. Acest an a fost un an de sbucium și de mânie închisă în el, care trebuia să izbucnească. Știa prea bine că nu va putea plăti restul datoriilor adăuse cu diferite noi obligații de război. Lupta lui pentru neatrănare și pentru creștinătate, a început cu tăierea tuturor creditorilor care se aflau în țară. Suferise mai bine de un an pe acești samsari de domnie, care-l jigneau mereu prin felul lor obraznic de a-și cere banii ce nu puteau fi culeși așa de curând dintr'o țară sărăcită tot de ei. La 3/13 Noemvrie îi chemă la vistierie ca să le facă socoteala. Aici îi atacă cu tot focul unei răzbunări reținută atâta timp. S'au apărat cu îndârjire fiindcă și-au dat seama imediat despre ce este vorba dar, tunurile au dărâmat clădirea vistieriei și cei ce se așteptau să găsească lăzile cu bani, au găsit calea către paradisul lui Alah. Mihai Vodă, ieșit apoi în fața mulțimii și arătându-i actele datoriilor, le-a ars zicând: „eu singur m'am ertat și vă ert și pe voi“. Ziua de 3/13 Noemvrie 1594 reprezintă începutul unei noi ere pentru Țara-Românească. E începutul războiului sfânt românesc în momentul în care Turcii voiau să transforme Ardealul în pașalâc fiindcă în el se strânseseră o parte din cetele nemeșilor din Ungaria înmormântată la 1526, dispuși mereu la răscoală.

Aron Vodă avea aceleași motive de răscoală, deci după data de 3/13 Noemvrie 1594, cele trei țări românești au încercat să meargă pe acelaș drum și sub acelaș steag creștin de luptă pentru libertate.

La răscoala lui Mihai Viteazul și a lui Aron Vodă, Turcii au răspuns prin numirea a doi noi domni, dar armata care trebuia să-i instaleze a jefuit până și pe locuitorii capitalei turcești. Sigismund Bathory se lăuda, prin scrisori trimise în toată Europa creștină că, numai datorită lui, Voevodul Țării-Româ-

nești a ridicat sabia contra stăpânirii turcești. Cu toată lauda lui, Mihai Viteazul, în primul an al răscoalei a rămas singur în fața pericolului turcesc. Prin atacuri fulgerătoare a distrus capetele de pod turcești dela Turnu, Giurgiu și Brăila. Atacurile s'au generalizat și asupra cuiburilor turcești din Vidin, Hârșova, Măcin, Isacea, și Babadag, izbucnind în iureșuri răzbunătoare până în Balcani. În Ianuarie 1595 zdrobi hoardele tătărești ale lui Gazi Ghirei, care încărcate de pradă se întorceau din Ungaria. Luptele dela Hulubești, Putinei, Serpătești și Stănești-Ilfov au însemnat libertate pentru mii de robi creștini târați de Tătari spre stepă, în lovituri de bici și împunsături de sulită. Pieri însuși nepotul hanului, iar hanul deabia a scăpat cu viață și spumegând de mânie neputincioasă, s'a adăpostit la „Dârstor“. Rezultatul a fost că cea mai bună armată tătărăscă a fost măcelărită și împrăștiată.

Sigismund Bathory a început să fie ros de viermele invidiei. Faptele de arme ale lui Mihai Viteazul îl puneau într'o inferioritate bătătoare la ochi. Speculând la maximum ajutorul de oaste pe care trebuia să i-l dea, ceru ca Mihai Viteazul și Aron Vodă să-i facă omagiu. La refuzul ambilor domni, răspunse cu răsturnarea lui Aron Vodă, ajutat fiind de garda ungurească care-l păzea. De Mihai Viteazul n'a îndrăznit să se atingă știindu-l înconjurat de o armată de țară care-l idolatriza. Un sentiment de revoltă și indignare a cuprins sufletul domnului român la auzul măsurii nechibzuite a lui Sigismund însă, deocamdată nu putea face nimic. Turcii și-au dat seama că dacă ar învinge rezistența Țării-Românești victoria ar fi a lor. De mult nu văzuse Constantinopolul atâtea pregătiri militare ca acelea dela începutul anului 1595. Veștile rele înspăimântau populația capitalei turcești ca și armata care ducea lipsă de ofițeri, armament și hrană. Se auzise că beglerbegul Greciei fusese zdrobit cu întreaga-i armată lângă Babadag (28 Aprilie 8 Mai 1595). Reprezentanții creștinilor, care predicaseră noua cruciată, se desinteresau complet de cel care deschisese ostilităților și repurtase victorii răsunătoare. Chiar în acest moment, Sigismund Bathory, în nebunia grandomaniei lui, impune, la 20 Mai 1595, lui Mihai Viteazul, semnarea unui act care-i sguduia serios situația, văzându-se redus la rolul de consilier al dietei ardelene, fără drept de a duce tratative cu statele vecine. În

țara lui chiar, nu putea lua măsuri deosebite fără a întreba pe „suzeran“! Era o „jignire care nu putea să fie uitată vreodată“.

Armata turcească ajunsese la Dunăre. Mihai Viteazul văzând desinteresul creștinătății pentru lupta lui, n'a descurajat, s'a hotărât să ducă lupta până la capăt, preferând să moară decât să trăiască o viață rușinoasă iar țara să-i fie transformată în beglerbegat. Nu avea decât 8.000 de oameni bine echipați și înarmați cu care a înfruntat cea mai mare putere militară a Europei de atunci. În această luptă a pus la contribuție marele lui talent militar, neînfricată-i vitejie și puternica-i influență și stăpânire pe care o avea asupra micii lui armate compusă din țărani necăjiți și din mândrul corp al boerilor moșiei. Numai astfel a putut opri și deruta, în ziua de 13/23 August 1595, la Călugăreni, armata turcească. Un turc bătrân, fost prieten al lui Mihai Viteazul încă dela Constantinopol, luat prizonier, a spus că dacă Turcii ar fi știut câți ostași are Mihai, i-ar fi zdrobit sub picioarele cailor. În zadar Sinan Pașa, cu toată vârsta-i înaintată, a atacat în fruntea armatei și totuși n'a putut opri panica din armata sa. Calul i-a fost ucis sub el, a căzut în mocirlă și dacă n'ar fi fost ridicat de un spahiu, și-ar fi terminat atunci întreaga-i carieră militară. Trei beglerbegi au căzut în luptă, însuși Mihai a ucis cu mâna lui pe pașa de Caramania. Poate armata turcească ar fi fost distrusă atunci dacă nu i-ar fi venit în ajutor un nou corp de armată sub comanda lui Asan, beglerbegul Greciei și a fostului domn Mihnea Turcitul. Românii, în frunte cu domnul lor, au făcut minuni de vitejie. Era în acest avânt, supra omenesc, dragostea nepieritoare de țară și de libertate. În noaptea următoare, Mihai Viteazul a realizat o perfectă retragere strategică, și în scurt timp, la 18/28 Octombrie, a înecat în Dunăre, restul armatei turcești.

A fost atunci lupta unui popor tânăr, mândru și voinic, strâns în jurul unui domn cu excepționale calități. Consecința imediată a curățirii țării de oștile lui Sinan și de trâmbele tătarești, a fost anularea tratatului din 20 Mai 1595 și, deslănțuirea unei campanii de pedeapsă în Balcani despre care au vorbit mult cântecele și cronicile popoarelor dela sudul Dunării.

Vestea victoriei lui a electrizat spiritele creștine. Grecii îl doreau basileu în Constantinopolul vechei străluciri imperiale. Turcii, i-au recunoscut meritele și i-au trimis steag de domnie,

iar curtea lui a devenit centrul evenimentelor politice din sud-estul Europei.

În Ardeal erau mari frământări, care i-au dat mult de gândit lui Mihai Viteazul și, și-a pus atunci problema unirii. El dorise mult să treacă Dunărea și să smulgă robiei turcești popoarele balcanice dar, Sigismund Bathory, plictisit și desgustat de propria lui țară, o părăsea, aruncând-o Habsburgilor care n'o prea voiau. Nestatornicia stăpânirii din Ardeal și nehotărîrea Habsburgilor l-au făcut să zică: „dacă nimeni nu voiește Ardealul, îl vreau eu“. La 18/28 Octombrie, în fruntea armatei sale, la Șelimbreg, a dat dovezi de „neasemuită vitejie“ și principele Andrei Bathory a terminat cu capul spart și tăiat de securile Săcuilor. „Valahul“ biruitor, în fruntea oștilor Jiului, Craiovei și Mehedinților, în ziua de 21 Oct./1 Noembrie 1599, își făcu o strălucită intrare în Alba Iulia. Din această capitală a românismului ardelean scria cuiva următoarele: „când voi fi adus în puterea mea cele trei țări, atunci cu adevărat voi apuca pe Turc de barbă și voi aduce cu atât mai mult serviciu creștinătății“. Vedea el, că ajutorul străin e nesigur și că n'ar fi putut continua lupta cu succes decât sprijinit de blocul celor trei țări românești. Deci, trebuia cucerită și Moldova. În luna lui Mai a anului 1600, în fruntea oștilor lui realiză, într'un timp record, supunerea principatului moldovenesc, stăpânit de un Voevod cu indigenat polon.

Cucerirea Moldovei i-a ridicat mult prestigiul. În Franța se știa că e un domn foarte puternic, la Vatican a fost sărbătorit ceea ce a dus la un protest polon pe lângă scaunul papal.

Suferințele poporului român nu se terminaseră încă. În jurul lui Mihai Viteazul s'a format o mare conjurație compusă din nobili ardeleni, generali habsburgi, diplomați care l-au înțeles greșit și Poloni conduși de alte planuri politice decât acele ale luptei pentru creștinătate. Nobilii unguri au reușit să-i convingă pe toți de calamitatea stăpânirii unui „Român“. Pierzând lupta dela Mirăslău (18 Sept. 1600) a trecut Mureșul înot, înfășurat în steagul lui mare, alb, pe care se vedea un scut verde și un corb cu crucea în cioc. În Ardeal a început o mare prigoană contra oamenilor lui. Mulți Români au fost uciși fiind măcelăriți până și copiii dela sânul mamelor; în piața Clujului, Baba Novac a fost jupuit de piele, legat cu sfori de gât și apoi

ars pe rug. Au dărâmat biserica de lângă Alba Iulia, au scos afară oasele lui Aron Vodă și ale boerilor înmormântați acolo și le-au aruncat.

În ziua de 3 August la Gorăslău, a arătat din nou lumii marele lui talent militar. Un crud destin îl urmărea însă. Invidia și planurile personale ale unor oameni mici l-au dus la moarte. Nu se vedea altă soluție decât asasinatul. George Basta a trimis o ceată de ucigași, oameni deprinși cu omorurile și „în taină”, au pătruns în cortul în care se odihnea, s’au aruncat asupra lui și i-au tăiat frumosul cap de nobil viteaz, batjocorindu-i corpul neînsuflețit. Capul i-a fost furat de Radu Florescu care l-a înmormântat la Mănăstirea Dealu.

Trecuse de 40 de ani și domnise numai 8.

Mihai Viteazul a fost cel mai statornic luptător pentru creștinătate, din vremea lui. Un suflet mare de Român viteaz, neînfricat de moarte, cinstit, sincer și impulsiv; a trăit în mijlocul unei „groaznice furtuni stărnită de el, căzând ca cel mai mândru stejar al unei seculare păduri”.

Vieața, lupta și sfârșitul lui reprezintă o comoară neprețuită a trecutului nostru. A reușit să îndeplinească, evident că pentru scurt timp, cel mai mare ideal la care s’a putut gândi neamul românesc, *untrea*. A așezat în văzul lumii poporul român, „ca alement esențial de vitejie în conflictele vremii, privit până atunci ca o curiozitate”.

Fiindcă lupta lui a fost și rămâne și lupta noastră, icoana și fapta lui să ne fie un permanent exemplu.

N. GRIGORAȘ

---

## FATA

Miroase aerul a floare udă  
Și 'n câmpul gol un glas de fată mare,—  
Un cântec limpede ca de izvoare  
Și cerul tot s'apleacă să-l audă.

Strivită 'n sânge țipă iarba crudă, —  
Prin roua rece, ca o ciută, sare,  
Îi saltă, ca de piatră, sânul tare,  
I-i gura umedă ca o agudă.

Ca limbi însângerate de balaur  
Ies flăcări din culcușul lor de aur  
Și dimineața a zbucnit deodată.

Dar fata crește 'n iureșul de pară,  
Intinde mâna 'n zarea 'mpurpurată,  
Din soare ca să-și facă o brățară.

G. URSU

## CIOCÂRLIE

Ciocârlie, ciocârlie,  
Minunata mea solie,  
Din împărății albastre  
Unde-s visurile noastre,  
Fă-ți carare printre stele,  
Către dorurile mele  
Și coboară-te alene,  
Pe răzor de sânziene,  
In culcuș de pădăie  
Ciocârlie, ciocârlie !...

Ciocârlie, ciocârlie,  
Alintată jucărie,  
Holdele au dat în floare,  
Lumea s'a umplut de soare ;  
Svon de cântec, dor de viață  
Peste-a inimilor ceață.  
Plopi, în mantie argintie,  
Naltă imn de liturghie —  
A credințelor solie —  
Ciocârlie, ciocârlie.

Ciocârlie, ciocârlie,  
Vestitor de bucurie,  
În grădina vieții mele  
— Pustiită 'n vânturi rele —  
Nu-s nici flori, nici cânt nu sună  
În a sufletului strună ;  
Nu-i nici soare și nici stele  
În grădina vieții mele  
Și în inima pustie,  
Ciocârlie, ciocârlie...

Ciocârlie, ciocârlie,  
A nădejților solie,  
Din albastra 'mpărăție,  
Cântă-mi cânt de haiducie !  
Să-mi iau murgul și toporul  
Și să sbor unde mi-i dorul :  
Înspre Răsărit de țară,  
Unde-i jale, foc și pară,  
Sâlnicie și robie,  
Ciocârlie, ciocârlie...

Ciocârlie, ciocârlie,  
Dacă scris va fi să fie  
Că la Răsărit de țară  
Să beau căpa cea amară,  
Când în drum spre veșnicie  
Voi fi dus pe năsălie,  
Știrea adormirii mele  
S'o ridici până la stele  
— A iubirilor solie —  
Ciocârlie, ciocârlie !...

G. STURZU

## COANA ANETA

Andrei Livadaru e un om cu tabieturi. N'a existat, până acum, eveniment, să-l scoată din obișnuințele lui. Ca în toate după amiezile, s'a retras acolo, la fereastră, în fotoliul cu arcuri moi, să-și citească gazeta. Nu, dumnealui nu se mulțumește cu o frunzăreală rapidă: e singura-i lectură de ani de zile și o face cu tot șartul. Cât bea cafeaua îl interesează știrile din țară și străinătate, pe urmă în vreme ce dormitează, articolele de fond și, după ce creierul i s'a mai scuturat de ceața somnului, anunțurile mortuoare și cancanurile politice.

Trebuie să fie o căldură teribilă afară, căci prin storul puțin sălțat la un colț, odată cu lumina, năvălesc înăuntru raze pișcătoare, care îi storc broboane mari de sudoare pe ceafa grasă, cu toate că și-a ferit, strategic, fotoliul în interiorul sufrageriei, atât cât îi permitea lumina cea dijmuită să discifreze ziarul cu ochii lui obosiți de vrâstă și conțopistărie. Andrei Livadaru e grefier la Tribunal și s'a ridicat la această treaptă, care constituie apogeul în cariera lui, după ani și ani de muncă răbdătoare. A pornit la drum, acum treizeci de ani, în calitate de copist onorific la o judecătorie rurală. Din felul cum stă tologit în fotoliu se observă omul mulțumit de sine... I-au mers toate în plin. Cu patru clase primare, cât avea când a fugit de calicie din Măxineni, nici nu putea ajunge mai mult decât este. Dealminteri și în visurile sale cele mai îndrăznețe nu năzuise mai departe. Mustățile bogate și burta binișor rotunjită îi dau prestanță de moșier, deși n'are decât cinci hectare de pământ, cumpărate demult, pe când nu se lecuise de credința țărănească potrivit căreia posesiunea pământului e unicul semn de bogăție ;

în schimb, casa asta impozantă pe strada principală și cele câteva sute de mii la Banca orașului dovedesc din plin că nu s'a trudit degeaba în viață.

Zăduful de afară pare să fi oprit pulsul străzii : numai a-rar pătrunde până aici, în sufragerie, tropotul cailor și uruitul vreunei trăsurii. În liniștea copleșitoare pendula bate de trei ori, procurând o înviorare plăcută ca un sunet de muzică... Bang!... Bang!... Bang! Trei și încă n'a stat la masă! Poate de asta, ca niciodată, moleșala dulce a somnului întârzie să-l cuprindă, iar ochii îi fug des dintre rândurile gazetei... E oleacă de sărbătoare în casa lui. Zâmbește năpădit de o bucurie caldă și înalță capul s'o caute din ochi pe Alina, fiică-sa, — care s'a proptit în coate la celălalt geam în spre stradă, cercetând afară, pe după perdea.

— Eh, tinerețe! mormăie mulțumit.

— Ai spus ceva, tată?

— Nu, nimic... Adică, mă gândeam...

Coana Aneta, care tocmai orânduia, ajutată de servitoare, tacâmurile pe masă, se răsucește spre ei și parcă atunci ar descoperi, acolo, prezența fetei, poruncește iritată :

— Alina, tu du-te dincolo!

— Cum?! exclamă fata uimilă.

— Așa cum zic.

— Să nu fiu aici...?

— Lasă că te chemăm noi, n'avea grijă...

Alina are în ochi o scăpărare de revoltă, dar se răzgân-dește și vine s'o cuprindă de mijloc :

— Mamă!

Buza de jos îi tremură a plâns, dar coana Aneta e neînduplicată. O împinge ușor de spate spre ușă :

— Înțelege, fata mea, că e mai bine așa. Știu eu ce spun...

Inchise ușa cu precauție și întorcându-se, dă, cu ochii de bărbată-su, care o măsura strașnic de nedumerit.

— Ce te uiți așa la mine, ca un popândău?

— De ce nu lași fata?!

— Ai fi vrând, te pomenești, să-i sară de gât cum l-o vedea?!

— Dar bine, Aneto, Tudor e ca și logodit cu fata noastră!!

Ana își saltă cu sprinteneală elefantina corpolență pufnind disprețuitoare :

Auzi la dumnealui : „cași logodită...!” Ai putea să-mi tălmăcești ce înseamnă asta : „cași logodită”... ?

— Vreau să spun că... da, Tudor nu-i un străin.

— Ce știi tu !?... Băeții în ziua de azi... !

— Hm !... Ai auzit ceva ? Pe câte mi-amintesc, băeatul ăsta nu ne-a dat, până acum, nici un motiv de îngrijorare... Să vorbești despre alții așa ; pe el îl cunoaștem doar destul de bine. N'a trăit în casa asta, sub ochii noștri, din primul de liceu ?

Coana Aneta nu mai e acolo să-i răspundă ; a alergat la bucătărie unde o cheamă treburi grabnice. Andrei se reazemă leneș în fotoliu și lasă gândurile să-i fugă cu cinsprezece-șaisprezece ani în urmă... Parcă o vede pe mamă-sa când l-a adus de mână. Tudor era în ȋțari și opinci. Pe sub pălăria ponosită, cu borurile blojdite, arunca o privire sfioasă. Mamă și fecior se opriseră în poartă și nu îndrăzneau să intre.

— Ce-i, Stanco ? o întrebaseră din balcon, unde își bea cafeaua. Vino mai încoace că nu-i nici un câne...

— Coane Andrei, îi aude aeva glasul moale, am adus băiatul ista... și-i da ghionturi să le sărute mâna, — lui și neveste-si.

— Vrei să-l bagi ucenic la vre-o meserie ? întrebaseră Ana, căreia băiatul, cu timiditatea lui de ȋțaran intrat prima dată pe străzile unui oraș, i se părea cam prostărnac.

— ...Se trage la carte, coană Aneto...

— Bine, fa Stanco, dar tu știi ce înseamnă să ȋii un copil în școală ?

— Atâta băiat am... O să muncesc pământul meu și la alții, că de muncă nu mi-e frică ; pe urmă, mai am pensia lui taică-su că s'o prăpădit în război, — multă — puțină cât e... Da'din drumul lui n'am să-l rup.

I-a plăcut dârzenia aceia a ȋărancei și a ajutat-o să-și bage băiatul în liceu. Il oprise să locuiască la el și nu era săptămână, ca Stanca, să nu se ivească în poartă cu desagii de merinde. Ruptă de muncă, bătea kilometri mulți pe jos, din satul ei depărtat, fără să se plângă de oboseală.

„Biată Stancă, dacă ar mai trăi să vadă ce i-a ajuns feciorul !... N'a avut noroc să se se bucure”.

Glasul neveste-si îi frânse firul amintirilor. Venise cu un transport nou de farfurii.

— Nu mă dumeresc de ce aduce cu el și pe Costache și Mitrana !

— Îi sunt singurele rude mai apropiate.

— Și de ce să nu vină singur ? Ce, noi îi suntem străini ? Când o fi la urma urmei, mai rude i-am fost noi de cât toate rudele.

Să fim drepti, Aneto : și Costache l-a ajutat după puterile lui de țaran sărac și cu o casă de copii. El a fost de părere, după ce a murit Stanca, să nu se întoarcă băiatul acasă și numai apoi ne-am înduioșat și noi, văzându-l cum plângea...

— Dar dacă n'am fi fost noi ! ?

— Cred că ar fi fost în stare să aducă el desagiile cu merinde, în fiecare săptămână, ca mai înainte cumnată-sa.

Coana Aneta numără tacâmurile : „trei, cinci, șapte«..., apoi și-aduce aminte de ceva :

— Eri am întâlnit pe Calea Domnească pe Procopoia, — nevasta judecătorului... care m'a oprit să-mi spună : „Ce noroc ați avut voi cu fata ! Tudor Răzmeriță a luat doctoratul în medicină cu cea mai înaltă distincțiune. Teza i-a fost premiată de Academie. Ziarele se întrec să-l laude. Desigur, va fi trimis în străinătate pentru specializare, pe urmă va căpăta o catedră la facultate... Il așteaptă o carieră strălucită... Mare noroc ! Zău, mare noroc !“ Și o vedeam bine, crăpa de necaz. Ar fi vrut mai degrabă pentru toanta de fică-sa un asemenea noroc.

Grefierul își umflă burta într'un hohot de râs : e și bucurie în râsul acesta, — dar și ironie pentru temerile nevastă-si.

— Nu râde, Andrei, reia împăciuitoare coana Aneta. Sunt atâtea în târgul acesta care ar vrea să ni-l smulgă !... Poate că era mai bine să te fi dus tu la gară.

— Păi, tu nu mai lăsat !

— N'am vrut să-și închipească că noi suntem morți după el. Că vouă, bărbaților, atâtea vă trebuie.

— Dar ai niște idei despre Tudor !...

— Ai socotit cât e decând n'a mai dat pe aici ? Mai bine de un an, — iar într'un an se pot schimba multe...

— Cum ești și tu ! Nu ne-a scris băiatul mereu ? A fost ocupat, prea ocupat de asta n'a venit... Spitalul, teza... Adică tu crezi să-și fi schimbat sentimentele pentru fata noastră ? Haidade !

Urmează un răstimp de tăcere. Andrei coboară ochii în

ziar, în vreme ce nevastă-sa își ascute auzul, cercând să prindă cele mai mici zgomote depe stradă. E din ce în ce mai tulburată. Își înăbușă până și respirația, oricâteori aude uruitul vreunei trăsuri din susul străzii. Când și când trage cu ochiul, pe furiș, în oglindă, preocupată să-și așeze câte un zulf scăpat din cârlionții coafurii. În culmea surescitării vine lângă bărbatul său și-l trage de reverul hainei :

— Și tu!... Nu te-ai schimbat ! Așa vrei să te găsească !?  
Andrei se scoală amărât și se îndreaptă spre ușă.

— Unde te duci acu ? îl ajunge din urmă, aspru, glasul neveste-si.

— Să mă schimb, precum ți-e voia.

— Of, Doamne ! Ce om !... ce om ! Acu ți-ai găsit, când trebuie să pice din moment în moment ? !

Insfârșit, a isbutit să-l scoată din sărite: Andrei se răsucește militărește pe călcăie și vine să se trântescă furios în fotoliu.

— Și dă-mi, femeie, bună pace !... Nu vine Vodă ! Ne cunoaște omul nu de eri de alaltăeri — și n'o să putem noi astăzi, să ne arătăm altfel decum suntem. Cu voi femeile !...

S'apucă din nou să citească ziarul. În culmea deprimării, coana Aneta isbucnește.

— Așa ai fost de când te știu : fără pic de ambiție în tine. De asta ai mucezit grefier în târgul ăsta păcătos, pe când alții au făcut politică, au știut învârti afaceri—și's azi cu acareturi și moșii...

— Ba, eu mulțumesc lui Dumnezeu...

— Ssst !... Ia !... Vin... Scoală !... Ce stai acolo ca un fofolog ?

Demn, silindu-se să-și ascundă tulburarea, se apropie amândoi de ușa care dă în hol.

— Poftiți, poftiți ! răsună dulce, ca ne a ei, vocea coanei Anete.

Alina calcă inconștientă consemnul mamei, dând năvală în sufragerie.

Andrei Livadaru e numai zâmbet. Il bate vesel pe umăr pe Costache Răzmeriță, unchiul lui Tudor, ca pe un vechi camarad și-l întreabă :

— Ce mai faci, Costache ?

Țăranul își învârtește pălăria în mână, râzând și el — prostiț de atâta prietenie.

Numai coana Aneta a înțepenit în prag să-și muște mânioasă buzele din pricină că programul ei, îndelung chibzuit a fost dat peste cap... Are sentimentul că o așteaptă ceva tragic. Auzi, fata ei să sară așa în brațele băiatului! Și Andrei, să se poarte atât de familiar cu țopârlanul acela! Doar, de, drăguliță-Doamne, e grefier — și un grefier de tribunal nu-i un oarecare!...

Se ostenește, totuși, să suradă și dânsa.

Dintre toți, Mitrana e mai încurcată. Pentru o țărancă neumblată prin case boerești, sufrageria aceea e culmea luxului. Are impresia că a intrat într'un palat din basme. A așteptat cuminte în antreu până ce soția grefierului s'a recules și s'a mișcat din ușă, îngăduindu-i și ei să intre.

— Bravo Tudore! se ridică entuziasmată vocea lui Andrei... Se vorbesc despre tine lucruri mari. Adevărat să fie tot ce se aude? Că, vezi, eu știu una: lumea acum e gata să te laude, să te ridice în slava cerului, acum e gata să te hulească de nu mai știi cum să te scapi — și, poate, nu ești nici chiar de tot bun, nici mai păcătos decât alții. Ei, ce zici?

Râde mulțumit de filozofia lui, lovindu-se cu palmele peste solduri. A pus întrebarea numai de formă, căci n'a așteptat răspunsul. Și-a adus aminte că e stăpân în casa aceea și, după ce i-a invitat să stea, s'a întors către nevastă-sa:

— Repede, Aneto, câte o dulceță și apă rece! Nu vezi că oamenii îs fierți de căldură?! Strașnică arșiță și doar vara e pe sfârșite!

— S'au sfârșit de tot popușoi, intră în vorbă Costache Răzmeriță, să spună și el ceva.

— Cum ai călătorit, Tudore? întreabă Alina.

— Admirabil! răspunde tânărul, privind-o drept în miezul ochilor... Deltminteri, mie, totdeauna mi-a plăcut drumul spre acest colț de țară. Nu simt nici oboseală, nici plictiseală. E o bucurie imensă, care îmi inundă sufletul de văd totul în culori minunate...

Nu e numai o declarație banală de dragoste, ce vrea s'o facă, indirect, fetei: adevărul e că el iubește casa aceasta unde și-a trecut o bună bucată din tinereță. În nopțile târzii de veghe la spital, gândurile îl purtaseră înapoi nu numai în dorul Alinei, ci și din dragostea pentru părinții ei. Mama Alinei, — e drept, — era cicălitoare și năpraznică în porniri, dar se chema

că o fărâma de bunătate tot avea în inima ei, socotind ceea ce făcuse pentru dânsul. Era prin clasa șasea de liceu când a murit mamă-sa și ei l-au întreținut până în anul trei de facultate. Nu vrea să-și închipue că mama Alinei a făcut asta vânând pretimpuriu un ginere. Ar fi fost un calcul prea meschin, căci fata lor, pe atunci, nu împlinise nici zece ani.

Trecuse în anul patru de medicină, în vacanța când a descoperit că Alina crescuse domnișoară încărcată de toate ispitele ca un pom, de flori, în primăvară. El nu prea avusese timp de femei. Voința de a atinge ținta ce-și propusese îi încordase privirile, îi mobilizase inteligența și simțurile într-o singură direcție. Ca țăranii din neamul său, care odată puși în capul ogorului, cu plugul, cu sapa, sau cu secera, numai cunosc decât un scop: să iasă în celălalt capăt. De aceea, cu atât mai vârtos s'au deslănțuit sentimentele prea îndelung zăvorâte, în cât i s'a părut dintr'odată că fată mai perfectă decât Alina nu putea exista. După ce și-a dat seama cât o iubește a luptat din răputeri să se întrețină singur la studii, pentru ca, propunându-i să-i fie soție, să nu-și închipue că o face din cine știe ce considerații de recunoștință pentru părinții ei. Asta ar fi vrut s'o spună acum tare, că nu grațitudinea ce le datora îl aducea în clipa aceea acolo, ci dragostea curată, sinceră, pentru Alina, dar nu-și putea învinge timiditatea, de care a suferit totdeauna în fața coanei Anete.

Andrei Livadaru trona în capul mesei, încadrat la dreapta de Tudor și la stânga de fică-sa. Decâteori își uita rolul întocmit amănunțit de nevastă-sa, aceasta îl biciuia cu o privire rea și brusc, bietul grefier, devenea solemn, plin de sine. Dacă îi evita întrădins privirea, ea nu se sfia să-l cheme grav la ordine: ca pe un copil prins cu mâna în nas.

Mitrana, alături de mama coanei Anete, — o bătrânică surdă și sfrâjită ca un vrej, — mânuia cu neîndemnare furculița și cuțitul, incredințată că va rămâne flămândă până la urmă.

Au mâncat o vreme în tăcere, fiecare împovărat, parcă, de importanța a ceea ce avea de spus.

— Și acum, ce ai de gând, tinere? se ridică gravă vocea grefierului.

Tudor rămase perplex, poate și din cauza tonului rece în care își formulase tatăl Alinei întrebarea. Nu știa lămurit la ce

face aluzie: vrea o cerere formală în căsătorie, ori îl interesa cariera lui? Până și fata a ridicat ochii din farfurie să-l măsoare pe tată-su, surprinsă.

— Mai întâi, precum știți, băiatul vrea să se însoare, sări cu gura Costache Răzmeriță, scoțându-și nepotul din încurcătură.

Țăranul îl cunoștea de mult pe Andrei Livadaru, doar copilăriseră împreună și nu prima dată se găsea în casa lui. Știa el de mult că găina cânta în casa grefierului. Coana Aneta, fiica unui amplotiat de percepție, avea boala mării și-i impusese o atitudine de distanțare față de țăranii din mijlocul cărora plecase. Când vreunul venea să-i ceară sfatul și ajutorul pe cărarea întortochiată a legilor, — niciodată, bineînțeles cu mâna goală, ceea ce și explică averea frumoasă pe care o încherbase, — Andrei Livadaru îi vorbea de sus și mai totdeauna uita să-l invite în casă. Lui Costache Răzmeriță nu-i scăpase niciuna din manevrele coanei Anete, decând sosise cu nepotul său aici și se distra de minune, în sinea sa, pe seama ei. Cu nasul în farfurie, arătându-se complet desinteresat, o urmărea, șiret, pe sub sprincene.

Primind scrisoarea lui Tudor, prin care era poftit la această întâlnire, se bucurase nespus. Insemna că nepotul era om de omenie și nu se rușina de neamul lui, cu toată cartea multă ce învățase sau, poate, tocmai de asta... că bagase el de seamă, că nu boerii de viță sau cărturarii adevărați se uitau cu dispreț la țăran, ci târgoveții mărunți, care nu demult părăsiseră, din trândăvie, coarnele plugului, să treacă barierele târgului în nădejdea unei vieți mai ușoare. Învățaseră să vorbească în vârful limbei și să umble de parcă ar călca numai în străchini, socotind asta semn de înaltă noblețe, care le dădea dreptul să privească de sus frații de eri cu limba lată și mersul neschimonosit. Cugețând astfel, Costache Răzmeriță se gândea la coana Aneta. O cunoștea bine cât de abrașă și ce aspidă de femei este... Un sfat trebuia să dea numaidecât nepotului său: să se așeze oriunde, dacă se însura, numai într'un oraș cu soacră-sa nu. Ar fi în stare să-i strice casa, ori să-l transforme într'un mototol de măsura lui Andrei Livadaru.

S'au sculat cu noaptea în cap, s'au gătit cu straile de săr-bătoare și au purces la drum. Dela Măxineni până în târg erau ca la treizeci de kilometri, cale de trei ore pentru o pereche

de cai buni, dar cum ai lui erau spetiți de muncă, le trebuia cam de două ori pe atâta. Au lăsat căruța la hanul din gura pieții și cu două ceasuri înainte de sosirea trenului au fost la gară... Aproape nu l-au cunoscut când a coborît din vagon cu ținuta lui de domn, sigur pe sine și voinic să-l ispitești la haiducie în codru. Dacă nu s'ar fi aplecat, Mitrana nici n'ar fi ajuns să-l sărute pe obrazul ars de soare.

Costache Răzmeriță surprindea des, de când stăteau la masă, ochirile pline de dragoste pe care și le aruncau cei doi tineri și surădea pe sub mustață... Nu-i urită codana asta! Numai de n'ar semăna cu mamă-sa în alte privințe, că dacă i-a furat câte ceva din priceperea în ale gospodăriei încă e bine...

— Unde ai de gând să te stabilești? intră în acțiune coana Aneta.

„Hait!“ își întrerupse gândurile Costache Răzmeriță.

— În Braina, răspunse Tudor moale.

— În Braina?! strigară în cor coana Aneta, Andrei și Alina.

— Da, da: în Braina.

— Mă băiete, tu glumești?

— Zău, glumești? repetă Andrei după nevastă-sa.

— Nu glumesc deloc, răspunse Tudor cu naturalețe.

Lui Andrei Livadaru i s'a sburlit o mustață ca la motanii întărâtați.

— Mă rog, ce diplomă ai luat tu: de medic sau de agent sanitar?

— Tudore, băiete,—il sfătuește matern coana Aneta, aparent calmă, dar clocotind launtric de mânie,—dacă nu vrei să rămâi în Capitală și aici în orașul nostru nu-i prea rău. Mai ales că te cunosc mulți și a ajuns de mult faima succeselor tale în studiul medicinei. Ți-ai putea instala cabinetul chiar în casa noastră...

— De ce numai decât la țară? intervine Andrei oleacă îmbunat.

— Fiindcă e atâta durere acolo și nu-i nimeni s'o lecuiească, decât moartea. V'ați gândit vreodată cât de grozav e asta?

Pronunțase cuvintele acestea pe un ton hotărît, de ușoară imputare, ceea ce stârni nervii coanei Aneta:

— Ești un ingrat!... Asta ești dumneata! (accentuă gâfâind de mânie ultimul cuvânt)... Și să știi, eu n'am fată de măritat să ți-o dau dumitale să mi-o îngropi la țară.

Intoarse capul către fiică-sa și ordonă scurt:

— Alina, du-te în odaia ta!

Fata își roti ochii buimacă dela unul la altul, pe urmă eși repede, simțind că o podidesc lacrimile. Și-a auzit numele—sau numai i s'a părut—ca o șoaptă de ajutor. Tudor privea, cu o strângere dureroasă de inimă, ușa prin care plecase. Se așteptase la scena asta, altfel s'ar fi chemat că n'o cunoaște pe coana Aneta, însă o văzuse în imaginația sa pe Alina luptând cot la cot cu el împotriva părinților ei. Crezuse că ea, măcar ea îl va înțelege.

Cuvintele coanei Aneta sunau ca o concluzie neîmblânzită la gândurile lui:

— Du-te singur unde poțtești și să vii să cei mâna fetei noastre după ce ți-or eși gărgăunii din cap!

Apoi către bărbatul său:

— Hai, Andrei, că dumnealui a venit aici să-și bată joc de noi... nu-l vezi?

Trânțește enervată scaunul și pornește cu mersul ei de rață leșească spre ușă.

— Pricepem noi ce planuri sunt astea, icnește Andrei Livadaru... Avea dreptate Ana.

Își șterge furios mustățile, mototolește șervetul în pumni și-l aruncă demonstrativ între păharele de pe masă, după care o ia pe urmele nevastă-si...

Bătrâna, deși n'a auzit nimic din pricina metehnei de care suferea, se uită uluită împrejur, mai înfulică grăbită de câteva ori din farfurie, pe urmă, străbătută, parcă, de o undă de înțelegere ridică din nou ochii de huhurez și scoțând un „Ha?” —ca un lătrat de vulpe,—bâjbâi spătarul scaunului să se sprijine și se urni cu mers chinuit spre ușă.

— Hei, dar ce-a fost asta, nepoate?

Tânărul tace și-și proptește ochii în pământ... Nu, la atâta rușine nu se aștepta! A fost poate și o lipsă de tact din parte-i... Trebuia să le explice, să-i facă să înțeleagă. Dacă pe mama Alinei, în concepția căreia lumea se isprăvea la barierele orașului, îi era greu s'o convingă, altceva era cu Andrei Livadaru:

în dosul crustei târgovețe, în care îi încinsese nevestă-sa sufletul, nu murise cu totul țărănul. În locul discursului cald, persuasiv, pregătit atâta vreme, îi scăpase replica aceea neîndemânică... N'avusese răbdare; se lăsase prost influențat de ostilitatea pe care o întâlnea, dela început, în proiectele sale. În definitiv, dacă stă să judece bine, nici nu-i de mirare; însăși unul din profesorii lui, savant de reputație universală, a zâmbit într'un anumit fel când i-a destăinuit planurile ce nutrea...

— Ai citit probabil prea recent „Le Médecin de Campagne” a lui Balzac sau te-a cucerit proaspăt filosofia poporaniștă?...

— Nu; se apăraseră cu îndârjire, nu sunt victima de moment a unei lecturi: e o convingere adâncă, o chemare care a crescut din mine odată cu mine. Poate s'a născut demult, încă de pe când, copil, am văzut oameni în bezna satului suferind ca vitele, murind, și nu se găsea nimeni să le dea ajutor. Erau mulți și n'aveau decât pe Dumnezeu deasupra. Așa a murit mama, soră-mea Cristina și câți și câți! Nu știu dacă am râvnit la învățătură cu gând să le fiu de folos, de-ajuns că învățând —cât și cum am învățat—s'a limpezit în mine chemarea de care vă vorbesc. E ca și cum mi-au coborât în inimă îngerii cerului. Am simțit deodată un rost în viață. Mi-am dat seama că am aflat drumul pe care să se împlinească, să însemne ceva, să lase urme...

— Dar, tinere, nu poți, n'ai dreptul să-ți ratezi astfel viața. Natura te-a dotat excepțional și nu mai ești al satului tău: ești al omenirii, al științei care așteaptă atâta dela tine!

— Mă siliți să-l parafrazez pe Kogălniceanu: Pentru mine mai mare importanță are satul meu decât omenirea... Nu știu ce e omenirea, dar satul meu, închid numai ochii și-l văd cu oamenii lui necăjiți, săraci, roși de boli. Degeaba am să mă trudesc eu să descopăr leacul cancerului, de pildă, câtă vreme am să-mi aduc aminte că în satul meu zeci de copii mor anual de amigdalită sau alte maladii ușor de tratat, dacă are cine s'o facă...

Tudor s'a ridicat dela locul lui ca un om beat și a înțepenit în mijlocul camerei cu umerii prăbușiți și capul plecat umil. Costache Răzmeriță se uită ba la el, ba la ușa prin care au dispărut ceilalți, până se hotărăște, însfârșit și el, să lase din

mâni furculița și cuțitul. Il sgândără un spiriduș în inimă și ar da drumul unui hohot sdravăn de râs, dar nu vrea să jignească până într'atât gazdele. Mitrana a săltat și ea ochii din farfurie să privească înmărmurită.

— Haideți să mergem ! hotărăște amărât Tudor, pentru a termina într'un fel cu situația aceea ridiculă.

— Să mergem ? întreabă femeea... Unde să mergem ? Cum așa ?... Va să zică !?... Hm !... V'ați luat din nimica și gata !... Și cât țineam să mă încuscesc cu Conu Andrei !

-- Iacă, nepoate, eu unul nu mă dumiresc deloc până unde te-o pălit pe tine, așa năpârstan, dragostea de țărani ? Lasă-ne cu necazurile noastre și vezi-ți de ale tale !...

Se luminează brusc la chip :

— Poate vrei să te alegi deputat ? De ce nu ? se entuziasmează singur... Ehe, cartea !... Tii ! nici nu m'am gândit. Asta trebuie să fie... Bravo băete ! Așa da... să vadă dumnealor !

Tudor surâde amar clătinând capul :

— Nu, moș Costache, nu te aprinde degeaba ! Nu-i ce-ți închipui...

— Atunci, să mă bată Dumnezeu dacă mai pricep ceva !

— Haideți !... Nu mai avem niciun rost aici.

— Cum așa ?! Fără să ne luăm barem ziua bună dela ei ? se alarmează Mitrana.

Dar tânărul nu mai ascultă. Cu capul mereu plecat, parcă ar căra o povară, iese în antreu... Pe urma lui, Costache Răzmeriță scutură din umeri și dă să-și ia pălăria de pe divanul pe care o aruncase, însă se răzgândește și pornește cu capul gol, surâzând unei idei. Mitrana n'are încotro, lasă mâinile să-i cadă moi dealungul trupului și se ia după ei.

+ \* +

Alina apare în ușa sufrageriei cu ochii roși de plâns și văzând-o goală, dă un țipăt, repezindu-se în brațele mame-si, care venia în urma ei.

— Au plecat !... A plecat Tudor, mamă... Dece ați făcut asta ? Dece mă chinuiți ?

— Ai fi vrând, poate, să te duci pe cele coclauri ?

— Cu Tudor mă duc oriunde... Și 'ntr'o țară de sălbaticii. Nu vreau, nu vă cer altceva decât să fiu lângă el...

— Știi tu ce e un sat ?

— Trăesc atâția oameni în sate !

În vremea aceasta s'a ivit și Andrei Livadaru în sufragerie. O măsoară de câtevaori cu pași largi, în lung și 'n lat, se ițește pe fereastră dinspre stradă, apoi, parcă obosit de atâta efort, vine de se răstoarnă în fotoliu, aruncând mânios gazeta.

— Una e să petreci o lună, două la țară vara, — caută s'o descurajeze, mai departe, coana Aneta pe fică-sa, — alta e să stai tot anul acolo. Când începe să plouă nu-ți mai vezi capul de noroi și iarna zăpada te înmormântează de vie în casă... N'ai cu cine schimba o vorbă, că nu-i un om...

— Pardon, pardon ! se burzuluește grefierul... Ce, țăranii nu sunt oameni ?

— Tu să taci !... Ar trebui să-ți uiți origina...

— Da, doamnă contesă...

— ...Numai tu ești de vină, că dacă ai fi fost bărbat cum știu eu, nu te-ai fi lăsat insultat de un ținău... Au venit, le-am întins masă mare și-au râs de noi și pe aici ți-e drumul... O să ajungem de batjocura orașului. Numai să afle Procopoia și pe urmă ține-te !... Când mă gândesc cât a trebuit să stau în picioare !... Pentru ce ? Să hrănesc vulpoiul cela de țăran ? Sigur, el l-a pus la cale... Ce crezi ? I-o fi căutând fată cu avere mare, cu niscai moșii... Doamne, pe cine am crescut în casa noastră !... Ce pui de viperă !

— Vină-ți în fire, femee, nu te boci degeaba, că n'a murit nimeni. Trebuie să judecăm cuminte ce e de făcut...

— Mi-ar fi plăcut și mie să locuiesc în Capitală, dar nu mă sperii să merg și la țară dacă Tudor vrea așa...

— Nu te sperii ? Și, mă rog, cu ce o să trăiți ? Ce o să câștige el la țară ? Țăranii sunt calici și au teamă de doctori... Rănile și le oblojesc așa cum au apucat din moși-strămoși, iar pentru celelalte boli, babele sunt mari doftorese...

— Aici maică-ta are dreptate...

— Nu-mi pasă ! De foame n'o să pierim... Cu cât va fi mai rău cu atât mai repede o să ne întoarcem la oraș...

— Și asta-i adevărat, aprobă Andrei.

— Uite, v'o spun s'o știți ; eu îl iubesc pe Tudor și nu vreau să știu de nimic...

— Tu crezi, mamă, că noi nu-ți vrem fericirea ?

— Atunci lăsați-mă să mă mărit cu el.

Coana Aneta schimbă tactica :

— Bine, fata mea, tu îl iubești, precum zici, dar el, — el te iubește oare pe tine ?

Alina o privește desorientată. Mamă-sa scontează efectul și continuă pe același ton convingător :

— Nu, după părerea mea, Tudor, nu te iubește... Nu te iubește nici atâtica, îi arată o fărâmbă din buricul degetului... Ai minte și judecată : dacă te-ar iubi câtuși de puțin, n'ar renunța atât de lesne la tine... Ar fi gata să facă totul pentru tine, așa cum tu te arăți dispusă să faci totul pentru el... Nu-i așa Andrei ?

— Intocmai ! glăsuește oftând cu melancolie, grefierul.

Desorientarea Alinei se transformă în panică.

— Dumnealui i s'a năzărit nu știu ce și nu știu cum — și nu vrea în ruptul capului să renunțe la dobitocia aceia... Ce mai vrei dovadă că nu te iubește ?

Lacrimi mari au început să șuruiască pe obrajii fetei și deodată sbucnește în hohote.

Ocupați cu necazul lor, n'au observat că ușa antreului s'a deschis încet-încet și 'n prag s'a ivit Costache Răzmeriță, care a auzit ultimile cuvinte pronunțate de coana Aneta.

— Coană Aneto, nu-i adevărat...

— Dumneata să ne lași în pace ! se năpustește cu gura la el, ca o leoaică, mama Alinei.

— Cine te-a chemat domnule ? se ridică de unde era, Andrei Livadaru, și vine spre el cu mers țănoș de cocoș care își apără găinele.

— Nepotul meu mi-a spus...

— El te-a trimis ? se înmoae grefierul, interesat.

— Lasă-l să vorbească, Andrei, să vedem ce are de spus...

— ...Mi-a spus : „Moș Costache, iubesc fata asta și toate visurile mele pe dragostea ei le-am clădit... Cu gândul la ea, am simțit totdeauna puterile însutite...

— Cum ?

— Lasă-l femeie să termine !

— ...Acum totul s'a năruit.“

— Din vina cui ?

— Pentru Dumnezeu, mamă, tată, tăceți s'auzim !... Zi, moș Costache !

— Atât, că eu m'am întors degrabă îndărăt să-mi iau pălăria... O uitasem acoloa.

Andrei Livadaru îl privește dintr'o parte :

— Stai, stai !... Ce te grăbești așa, bre omule ?

— Parcă adineaori ?...

— Unde-i el acum ?

— Unde să fie, coane Andrei ? La han.

— Și ce face ? întreabă, printre lacrimi, Alina.

— Se plimbă uite așa, înainte și 'napoi cât e curtea...

Fata își întărește hohotele de plâns, Costache Răzmeriță se uită la ea săltând dintr'o sprinceană, pe urmă la cei doi :

— Coană Aneto, coane Andrei... e păcat de Dumnezeu ! Cum se sbuciumă biata fată... O să i se frângă inima în piept.

— Dacă Alina vrea să meargă la țară, eu n'am nimic împotriva. Treaba ei... E fată destul de mare, nu se poate spune că nu înțelege. Cîne știe, încet-încet, cu timpul o să-și dea bărbatul la brazdă... Că trebue să-și vină și el în minți : are să se întoarcă, prevăd, unde îl cheamă cariera...

— Chiar așa, coane Andrei.

— Ce vrei, tinereță ! Și tinereța e a idealurilor.

— Chiar așa...

Alina și-a privit întâi neîncrezătoare tatăl, ostoindu-și plânsul, pe urmă i-a zâmbit, în semn de mulțumire, printre lacrimi.

— Eu n'am să fiu vinovată, se spală pe mâni ca Pilat din Pont, coana Aneta.

ENE STANCIU

## SEARA DE VARĂ

Soarele proptit în bețe  
Bate toaca, și din nai  
Vântu 'ngână cu tristețe  
Melodii din Buterfly.

Plugul stă trântit alene  
La un capăt de hotar,  
A pământului lungi gene  
Brazdele, se 'nchid rar.

Liliacul se grăbește  
Să anunțe crâng de tei.  
Astăzi luna zăbovește  
Ascultând pe Galilei.

## DIMINEAȚA DE TOAMNĂ

Trec copii la școală,  
Melci cu casa 'n spate,  
Cu căciula oală,  
Peste frunți curate.

Soarele, privește  
Trist printre ogoare,  
Bruma, solz de pește,  
A 'nghețat o floare.

Ca 'nșirați pe-o ață,  
Stând drept în picioare,  
Bobocii de rață  
Fac numărătoare.

Greerul ridică  
Cobza și suspină.  
Basmul de furnică  
Nu se mai termină.

MITU DUMITRESCU

---

LIRICA LUI I. PILLAT <sup>1</sup>

Ion Pillat e unul dintre cei mai fecunzi poeți contemporani. Activitatea sa poetică numără 19 volume de poezii, fără să mai ținem cont de cele două volume de poeme'n proză, patru de traduceri și șase de antologii și colecții de poezii populare. O activitate literară intensă și poate de asta a fost comparat cu V. Alecsandri, confundându-se ușurința de-a scrie cu felul de-a scrie ușor...

Desigur, sunt unele asemănări, banale să le mai cităm, dar există și deosebiri fundamentale, cum e nota de adâncă melancolie difuzată de mai toate poeziile, conștiința artistică dezvoltată la maximum, care face din Pillat un virtuos al formei, și adâncă sensibilitate a poetului, diferită de cea a lui Alecsandri.

Face parte dintr'o anumită categorie sufletească, din care nu lipsește un Alecsandri, Zamfirescu, D. Anghel, Cincinat Pavelescu, T. Naum sau un P. State din zilele noastre... dar aceasta nu 'nseamnă și egalitate în creație...

În grupul tradiționalist a adus un aport important, fiind cel mai programatic poet tradiționalist: mai concret decât misticul Crainic, mai statornic decât colțurosul dar foarte ușor volatilul Voiculescu, fără să încercăm a-l apropia de expresionistul Blaga.

Pillat e totuși un convertit: primele sale volume de poezii sunt simboliste, și deabia mai târziu trece la tradiționalism, unde se putea realiza mai deplin, aparținând organicește acestui curent.

Peregrinarea prin poezia nouă îi dă însă și multiple po-

---

1. Fragment din *Evoluția poeziei române*.

sibilități de realizare, încât diversitatea motivelor, deci și numărul volumelor, nu trebuie să ne mire.

Cataclismul mondial împarte activitatea poetică a lui Pillat în două perioade: a simbolismului, când a căutat și el peregrinarea și insulele ce dormitează sub soare, și cea a tradiționalismului, când se desăvârșește personalitatea-i poetică.

Despre prima perioadă scrie cu tâlc:

— Visări păgâne. Eternități de-o clipă. Amăgiri —  
Cum în gogoasă viermele urzește  
Inchis și orb — în ele poezia  
Mea se'nchidea, mătase, aripi, ceruri  
Mi-a dat din plin. Pricepe—le solia.

Așa dar e epoca de gestație în care însă se întrevedea totuși tradiționalistul de mai târziu în atitudine și lexic.

Cârmaci, barbar ca dorul  
Ce crud ne mușcă'n piept,  
Ne du pe ape drept...  
Să ne uităm ogorul.

Dar n'au lipsit nici motive pur simboliste:

Depart, undeva, sunt porturi ce așteaptă...  
Glocunda undeva, Formoza, dorm sub stele...

Cosmosul poeziei lui Pillat îl constituie viața rustică, patriarhalismul, animate de amintirile poetului. Elementul credinței e întâmplător — Pillat n'are suflu mistic — și atunci când încearcă o întreagă solfegiere (Biserica de altă dată) e numai aproape de reușită.

*Mitul Fecioarii*, imitat după *Marienleben* a lui Rainer Maria Rilke, e'n multe privințe deficitar: naționalizarea motivului e izbutită (nu cum afirmase P. Constantinescu în *Mișcarea Literară*), dar lipsește avântul și acel ceva al poeziei, care ne captivează.

Incongruențele semnalate de P. Constantinescu sunt tocmai partea reușită a volumului *Biserica de altădată*, deoarece se în spirit popular: în colinde natura pur românească se suprapune naturii locurilor sfinte și vegetația se amestecă, personajele apar când români, când străini.

Totuși întâlnim versuri de-o rară frumusețe:

Pe miriști, cer de toamnă a năvălit în vară  
 Lumina lasă aur pe coarnele de plug  
 Pe boi suri ca praful, pe fierul de pe jug,  
 Pe brazdele de umbră din care, albă, zboară  
 O barză plutitoare, purtând amurg'un cioc  
 Cătușelor pifite sub dealuri de sineală...  
 Plugarul stă cu talpa înfiptă'n îndoială:  
 Comoară e, căci vede o limbă ca de foc ?  
 Sporindu-și jărăgații pe țărini și albastră  
 Suind precum se suie din hornuri, iarna, fum,  
 Cădelnițară crinii cătușie de parfum  
 Și s'a deschis în ceruri prin nori de-argint fereastră  
 Și zugrăviți ca'n lemnul din vechi troițe, iată  
 Pe Duhul Sfânt, pe Tatăl, pe Fiul — câte trei,  
 Și iată pe Maria urcându-se la ei,  
 Pe scara unei raze ca dansa de curată....

O predominantă categorială a poeziei lui Pillat e *amintirea, caracterul evocativ* al poeziei, încât între prezent și trecut se produce o adevărată osmoză :

Prin ce metempsihoză revăd obrazul drag,  
 Al fetei de-altă dată'n albă crinolină !

și aproape suprapunerea imaginii :

Pe-atunci nu erau trenuri ca azi, și din berlină  
 Sări, subțire—o fată în albă crinolină.

Amintirea e răscolită până'n cele mai ascunse cute, ajungând uneori până la reconstituirea trecutului la care n'a asistat :

La casa cu-obloane și pridvor,  
 Păianjeni zăbreliră și poartă și zăvor.  
 Iar hornul nu mai trage alene din ciubuc  
 De când luptară'n codru și poteri și haiduc.  
 În drumul lor spre zare îmbătrâniră plopii.  
 Aici sosi pe vremuri bunica-mi Calyopi.

De aceeași categorie este evocarea ietacului bunicului, care parcă trăiește printre lucrurile odăii :

Nu s'a clintit nimica și recunosc iatacul  
 Bunicului pe care viu nu l-am cunoscut.  
 Rămase patu-i simplu și azi nedesfăcut,  
 Și ceasul lui pe masă și-a mai păstrat tictacul  
 . . . . .

Și lângă brațul rustic, tăiat în lemn de vie  
 Văd puțină lui unde lua băi de fci de nuc  
 A scârțâit o ușe... un pas... și-aștept năuc  
 Să intre aici bunicul dus numai până 'n vie...

E aici, ca'n mai toate poeziile lui Pillat, o *realizare formală*, în sensul că lexicul chiamă atmosfera poeziei (dealtfel am văzut că lexicul îl trăda și atunci când era simbolist). Formele lexicale sunt înșile realizatoare; poetul e stăpânit de ele:

Dece nu poate pasu-mi să prindă rădăcină?  
 Și să rămân al viei ca pomul pe colină  
 Și să mă strâng pe tine ca vița pe arac.

Nu-i dar ca'n cazul lui Alecsandri un fond ce-și caută formele, care pot fi și întâmplătoare, ci ambele țâșnesc, se chiamă. Mai elocvent ne va fi exemplul de mai jos, unde simțurile iau parte activă la trăirea poetică:

Tot mai miroase via a tămâios și-a coarnă,  
 Mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc...  
 Vezi, din zăvoi sitarii spre alte veri se duc.  
 Ce vrea cu mine toamna pe dealuri de mă'ntoarnă?

Trecutul, amintirea — care'n realitate nu-s decât forme ale tradiției, — constituiesc poezia umbrelor de dincolo, ce se strecoară până la noi, anunțându-și pentru o clipă prezența ca apoi să dispară discret, lăsând arome tari din timpuri patriarhale. De aici, până la destrupare și însoțire cu glia nu-i decât o întoarcere a filei: cei dispăruți trăiesc intens în seva pământului, a plantelor, în noi:

Ești zumzet de albine și'mprăștiat parfum  
 În via îmbibată de înflorirea viței.  
 Te-a biruit pământul, dar l-ai însuflețit  
 Și l-a pătruns iubirea-ți de țară ca semința.  
 Stejarilor prieteni le-ai dăruit ființa  
 Și sângele ce curge cu seva înfrățit.

sau :

Orice copac din juru-mi îl simt că mă e prieten  
 Cu cea din urmă țarbă, de mult am legământ.  
 De dincolo de veacuri, de timp și de mormânt  
 Un roiu se-upleacă tainic să mă binecuvânte.

Natura poeziei lui Crainic este eterică, numai în cuvinte; cea a lui Pillat e palpabilă, vorbește simțurilor:

Nu e amurgul încă dar ziua e pe rod  
Și soarele de aur dă 'n pârg ca o gutuie;  
Acum — *omidă neagră* — spre poama lui se suie  
Târâș, un tren de marfă pe-al Argeșului pod.

și :

...In stepa răscolită de vântul aprilin  
Mirosul, pipăitul, auzul și privirea  
Se-aruncă de-opotrivă pe cele patru zări...

Versuri care ne amintesc de „Tot mai miroase via a bu-suioc și a coarnă“..., material poetic ce persistă simțurilor noastre, care-i un alt caracter fundamental al poeziei lui Pillat. Sunt unele versuri — ca cel de mai sus — care ne obsedează, amintindu-ne de Paul Valéry cu poezia *Les Grenades* din volumul *Charmes*:

Dures grenades entrouvertes  
Cédant à l'excès de vos grains,  
Je crois voir des fronts souverains  
Eclatés de leur découvertes.  
Si les soleils par vous subis,  
O grenades entrebaillés  
Vous ont fait d'orgueil travaillés  
Craquer les cloisons de rubis,  
Et que l'or sec de l'écorce  
A la demande d'une force  
Crève en gemmes rouges de jus...

„Crapă'n giuvaere roșii de sevă“... amintește mult pe Pillat, sau mai degrabă invers căci d-sa a tradus mult din Valéry.

Altă dominantă a poeziei lui Pillat e tendința spre static și însuflețirea lui. Animează staticul, fără să-l deplaseze, cu o artă desăvârșită, creind un cosmos special, înrudit cu cel din poezia lui Francis Jammes (*La salle à manger*), în care primitivismul, naivitatea, lumea umană și vegetală se înfrățesc:

Se cern garoafele de Luchian  
Și 'nsângerate cad din rama lor,  
Prin florile unui chilim oltean  
Sperioase păsări se înalță 'n zbor.  
Pe o strachină un cerb a tresărit...  
Și de pe raft din flece volum,  
Poezii ies s'asculte liniștit  
Un cântec risipit ca un parfum.

sau :

Înbătrânesc... și-un pui de căprioară  
Deschide mari doi ochi de porțelan  
Din lumez unde moartea nu omoară.

Observăm dar că poezia nouă la Pillat a fost generatoare de adevărată poezie. Ce-i mai important este că ia din această literatură numai o anumită poezie, care convenea sufletului său tradiționalist, închinat spre clasicism.

Clasicismul are preponderențe pentru material și static. Imaginile statice la Pillat sunt atât de dese, încât se poate vorbi de-o evoluție în acest sens, dela primele volume, până la culminarea staticului din *Poeme într'un vers*. Volumul *Scutul Minervei* e pe linia acestei evoluții.

Amintirea lui Pillat trăiește'n prezent, chemată de anumite elemente ale lumii reale: bătrânul trăiește'n fiu.

Inclinația spre miniaturism pictural era cerută de tendința poetului spre *conciziunea-evocativă* și de necesitatea organică de-a căuta să încremenească formele : trecutul trăiește'n în prezent, dar statitic :

Ca ieri izvorul curge, dar unde mai sunt anii,  
Când Satyrul, glumețul, și Faunul tăcut,  
Veneau să-și cânte'n trestii un dor necunoscut,  
Și urmă de copită, pe drum, lăsau Sylvanii ?

sau :

Nimic nu se'ntoarce la fel a doua oară.  
Nici anotimp, nici suflet, nici pasere, nici cer...  
Eternă doar Minerva cu lira de măsoară.

Tendința de încremenire a frumosului în forme se desăvârșește în volumele *Implinire* și *Balcic*. În *Balcic* vom găsi iarăși ideeațiuni din Paul Valéry, cum e chestiunea *despoerii poetului și a peisajului*. Peisajul devine pentru poet o pură stare sufletească, ca'n *Cimetière marin* a lui Valéry.

Cișmelele cântă, marea le răspunde,  
Amurgu-și strânge pânzele în port.  
De ce ecoul umbrelor pe unde,  
În mine când lumina o mai port.

Poezie pură a mai realizat în *Poemele într'un vers*, sugestia

fiind realizată numai din titlu și un vers, culminare a staticului. Unele sunt insinuate, cum e *Fata la Fântână* :

Coboară legănată din frizele grecești...

În treacăt fie spus, nu toate poemele sunt izbutite, atitudinea fiind destul de hazardată. Sforțarea conciziei și încremenirii duce la ridicolul de care-și râdea Giovanni Papini în Gog.

Lirica lui Pillat nu se bucură de prea mare profunziune — e și el un parnasian, care-și ascunde sentimentele tari, — însă e remarcabilă prin finețe, perfecțiune formală, seninătate olimpică.

O notă de tristețe persistentă se manifestă dela o poezie la alta (o strună plânge 'n surdină), variind cantitativ, încât parc'un suspin tresare printre rânduri :

Albă casă, neagră frunză, putred parc :  
Roata timpului își pierde urnirea.  
Taina vremii mână umbrele în ȋarc.  
Numai toamna mi-a rămas și amintirea  
Albă'n zare, sură'n casă, neagră'n parc.

Tradiționalismul lui Pillat suferea un fel de deviere, adoptând forme din poezia nouă și modelând autohtonismul după ele, încât cu drept cuvânt spunea Al. Dima că poetul „europেizează autohtonismul și autohtonizează europeismul“... Și din acest punct de vedere a adus un aport însemnat tradiționalismului.

Prin calitatea lirice sale, prin aportul și inovațiile aduse curentului Pillat, și-a câștigat un loc de frunte în istoria literaturii românești.

CONST. VÂRTEJ

## ELEGII

Lasă... Lasă...  
Ca mâine voi pleca de-acasă  
Și greeruşul negru se va sui pe masă.

Am trecut prin câmpii chiuind,  
Ca un steag multicolor desfășurându-mă,  
Peste munți, peste marile-adâncuri.  
Aplecat pe-atâtea oblâncuri  
Am gonit caii cei iuți ai tinereții,  
Să nu aud sunând cornul vieții, tristeții.

Am alergat  
Și n'am întâmpinat  
Niciun portal zăvorât;  
M'am desfășurat dela gleznă la gât  
Și-acum mi-i urât.

## II

Am crescut la focuri în câmpii.  
Cai sălbatici am încălecat.  
Ceruri multe m'au înstrăinat.  
Satul, poate-a ars din temelii.

Trec pe lângă cerșetori pe străzi  
Și mi-i frică să mă uit la ei.  
Argăfimea asta din ogrăzi  
Mi-amintește de părinții mei.

Cineva cu părul încâlcit  
Mi s'arată noaptea în oglinzi:  
„Hai acasă. Tata a murit.  
Coasele au ruginit sub grinzi...”

Ceruri roșii ard în alte părți.  
Tropote s'aud din zări în zări:  
Poate vin cumnații mei, călări,  
Să-mi dea foc dulapului cu cărți...

EUSEBIU CAMILAR

---

## POPAS LA BRAȘOV

Dăunăzi, în drum de întoarcere dela București, am făcut un scurt popas la Brașov. E un obicei al meu mai vechi. Ca și calul năvălaș al omului cercetător de crâșme, care se oprește în drum pe la toate hanurile. Când n'am grabă — și la vârsta mea, la ce ne-am grăbi, că moartea și așa ne ajunge din urmă, — mă opresc bucuros, din drumul Bucureștilor, ba la Câmpina, ba la Sinaia, Predeal ori Brașov. Aci mai des. Are mai multe puncte de atracție pentru noi ; și turistice și istorice, și sociale. Acum mai ales, de când cu refugiarea din Ardealul de Nord, Brașovul e un cartier al Clujului nostru scump, care mai târziu sau mai curând, tot al nostru trebuie să fie. Vorba doinei populare :

*Vine o dalbă primăvară,  
Fi-va Clujul liber iară...*

### În casa Mureșenilor

Poposind pentru o zi la Brașov, firește că am făcut câte-va vizite și acum, ca și altădată...

...Altădată ! Demult, când și eu eram tânăr, cu părul buclat, nu un chel, ca acum... mă opream mai întâi în piața centrală a orașului lui Coresi, în „șirul grâului“, azi „Piața Libertății“ Nr. 25 — la venerabila „Gazetă“ a Transilvaniei, și a și mai venerabilului Dr. Aurel Mureșianu, decanul presei naționale din Transilvania.

Parcă-l văd și acum...

Cum urcam scările deschise şi lungi, din fundul curţii şi ajungeam deasupra, la etaj, îl găsiam într'un birou-salonaş, plimbându-se şi mângâindu-şi favoritele bărbii considerabile, ce da în cărunţie şi căutând să stoarcă parcă din ele, ca din nişte fire electrice, ideile unui prim articol, ce se pregătea să-l dicteze unuia dintre ciracii săi fideli şi devotaţi, ce-l asistau după vremuri. I-am cunoscut şi pe aceştia, pe toţi, pe Grigorie Maior, pe Traian H. Pop, poet din Şardul cel Vinos — judeţul Alba. Mai pe urmă, pe Augustin Paul, din Letca, de pe Someşul Chioarului, sat ajuns din nou la stăpânul crud şi crunt, care nu se va cumînţi decât prea târziu, după ce nu-i va mai fi de niciun folos.

Toţi mi-au fost prieteni şi colegi buni, dar mai ales acesta din urmă, pe care-l găsisem în anul al patrulea de teologie, când m'am dus şi eu în anul întâi la Seminarul Central de lângă universitatea Cardinalului Petre Pazman, care numai ungur n'a fost nici el, oricât de mult bine a încercat să facă pentru Ungaria.

Amicul Paul, era bun prieten cu un nepot de frate al Episcopului şi mai bun şi milostiv Mihail Pavel, care-i purta numele unchiului său, şi-i mânca bănişorii. Augustin îi era nu numai prieten, ci şi instructor prietenesc şi se vede că a prins ceva dela el, oricât de comod şi domnos era. Spre sfârşitul vieţii sale a contractat pasiunea simţului istoric şi s'a făcut un bun arhivar al judeţului Bihor, cu reşedinţa în Oradea, unde avea un conac boeresc, mai mare dragul să petreci la el. Când m'am fost dus la Graz, după absolvirea teologiei, ca să ascult la universitatea de acolo prelegeri de filologie germanică, — la vestitul Schuchhardt, — am găsit acolo la Graz, ocupat cu aceleaşi studii şi cu alte încurcături, de alt ordin, pe prietenul meu „Dela Letca“ şi pe vestitul de pe atunci Aurel C. Popovici, alias „Dipsi“. Scăpat dela Graz, Paul Augustin a trecut în ţară şi a profesat la liceul din Brăila alături de Leonte Moldovan, — un alt ardelean, de pe Olt. Acolo la Dunăre l-am cercetat în 1894, în drumul meu cel dintâi în ţară, când mă duceam cu alţi colegi, cu „fratele“ dr. Al. Crăciunescu la congresul pan-românesc al studenţilor dela Constanţa...

Trec peste încununarea statuei lui Ovidiu cu brad dela Seghedin, unde erau închişi memorandiştii şi ştiu dela Constanţa, multe altele, ca să ajung la constatarea, că Paul şi-a lăsat ca-

tedra de liceu, ca să vie ucenic la școala lui dr. Aurel Mureșianu. A stat ani de zile — cu chiu, cu vai, — în această aspră, dar bună școală, după care s'a întors la Budapesta, ca secretar interpret la Consulatul României, și de aici făcu o lungă carieră diplomatică și literară... Volumul său de amintiri, „Intre Someș și Prut“ s'ar citi și azi cu drag, dacă s'ar mai găsi și un editor cu spirit de întreprindere; ar face bună afacere reeditându-l.

Nu-mi mai reamintesc de alte vizite la decanul nostru „onorific“, decât de cea din urmă, când i-am făcut ultimul onor, petrecându-l la mormânt, alături de vărul său Andrei, poetul „deșteptării noastre și semnelor vremii profet“. Era o funebrală vizită. Imi amintesc de Părintele Lucaciu, care și-a călcat pe inimă, că avea diferențe politice, dar a venit și și-a închinat steagul înaintea marelui luptător, care face legătura istorică între veacuri, Andrei Mureșianu și Mihail Eminescu, cu care a pus la cale primul congres pan-românesc dela Putna, la mormântul eroicului voevod, atlet al creștinătății și scut al românității noastre. Venise și celălalt mare preot și prooroc național Augustin Bunea, fala școalelor lui Șaguua, care a dat în el, bisericeii unite oarecare recompensă în schimb pentru ceeace biserica soră i-a dat Brașovului în Iacob Mureșeanu și George Barițiu, când i-a trimis înainte cu o jumătate de veac în Scheii Brașovului. Dr. Bunea, canonic, delegat al Blajului la înmormântare, a rostit discursul funebral, spunând unul din acele panegirice, — în care se specializase, că era preotul care elogia în fața mormântului pe toți oamenii mari ai Românilor ardeleni, aparținători bisericii unite cu Roma, cum fuseseră: George Barițiu, baronul Ursu, dr. Ioan Rațiu, etc., panegirice care s'au colectat într'un volum al său: *Autonomie și discursuri*.

Azi, fidel tradiției, când sosesc la Brașov, pașii mei de pios pelerin pe cărările istorice, tot în Piața Libertății se opresc mai întâi, în fața casei bătrâne, cu neperitoarea amintire, ce poartă nr. 25. Aici în mijlocul pieții în față cu „Turnul Sfatului“, după firme banale, ce anunță un restaurant — berărie și o prăvălie cu obiecte bisericești, amestecătură capricioasă în târgul vieții, în această casă veche e același altar, unde se păzește focul sacru al iubirii de neam și țară și unde în locul părintelui venerabil, oficiază fiul vrednic, care-i poartă cu cinste numele. El oficiază, nu ca tatăl său, nici ca bunicul său Iacob, în slujbă

publică, că n'are nicio însărcinare de ordin public, ci oficiază, ca într'o capelă familiară, particulară, *diis manibus*, făcând cultul filial al străbunilor vrednici, care au descălecat, ca şi Dragoş-Vodă, din Maramureş, nu însă pe versantul oriental, ci pe cel occidental al Carpaţilor, oprindu-se la Bistriţa Năsăud, apoi la Blaj, de unde fură chemaţi la Braşov.

În casa lui Aurel Mureşeanu eşti în casa *Mureşenilor*, care au cucerit Braşovul cel bogat, al comercianţilor macedo-români, oameni cu dare de mână şi cu multă râvnă, dar cu puţină pregătire şcolară. Braşovul recunoscând meritele descălicătorilor — deschizători de drumuri noi, ai şcoalei, ai cărţii, ai gazetei, care au adus cu ei pe Bariţiu, neobositul şi iscusitul cleric dela Blaj, le-a dat întru pomenire, o stradă întreagă, ce le poartă numele: „strada Mureşenilor“. Dar încolo nu le-a mai dat nimic. Niciun monument, cu care l-ar vrednici dela Românii din Braşov, înaintea tuturor celorlalţi vrednici. Cauza? E tainică şi adâncă. Ei veneau din Occident, nu din Orient, între aceşti orientali. Veneau din Maramureş, nu din Macedonia, nici din Levant, nici din Schei sau din leagănul scheilor, Bulgaria. Numele *Mureşenilor*, le indică această nobilă origină. Numele lor n'are a face cu Mureşul, ci numai cu Maramureşul. În biblioteca prietenului mai tânăr, Aurel A. Mureşeanu, care e biblioteca familiară a Mureşenilor şi a „Gazetei“ am văzut un ceaslov vechi, în care se găsesc notiţe familiare, scrise în textul cărţii: zile de naştere, zile de nuntă, de moarte, ale familiei, notiţe din viaţa bunicilor şi străbunicilor. E prima ediţie a ceaslovului dela Blaj, pe care o am şi eu în biblioteca mea, mai complect chiar decât acesta al Mureşenilor, pentru că al meu are şi prefaţa călugăriilor dela Blaj, care îl tipăresc. Şi Blajul nici nu cunoaşte această ediţie *princeps* al Ceaslovului, pe care l-au prefăcut în „Orologieriu“ şi la sfârşitul ultimei lui ediţii pomeneşte toate ediţiile anterioare, fără să pomenească ceva despre aceasta, cea dintâi, care datează din 1750.

### Habent sua fata libelli !

Eu am scris odată o recenzie amănunţită despre această carte rară. Sunt mulţi ani de atunci. I-am trimis-o fratelui Ion Agârbiceanu care redacta pe atunci „Transilvania“ Astrei s'o

publice. N'a publicat-o, nu știu pentru ce, și mi s'a pierdut și manuscrisul. Cine știe când voi ajunge să mai scriu încăodată o dare de seamă cum am scris-o atunci.

Dacă la Blaj, la biblioteca centrală, ar fi lângă harnicul bibliotecar Ștefan Manciulea, profesor și inspector, și un vice-bibliotecar, ca de pildă noul confrate Iosif E. Naghiu, care e un specializat bibliotecolog și bibliograf, cum puțin avem așa de pasionați ai cărții, am putea avea o bibliografie complectă a Blajului și n'ar mai fi nevoie să facem bibliografie, noi aceștia care nu ne pricepem la ea, ci doar i-am putea livra material cât mai bogat, dacă am avea și câțiva mecenai să ne tipărească tot ce am scrie și mai ales ce am scris într'o viață de om. Eu, cu toată modestia fie zis, le-ași da gata zece volume numai decât! Vr'o 3000 de pagini.

Pentru mine e totdeauna o zi de lumină, ce te îmbogățește, dacă pot să-l văd la el acasă pe Aurel A. Mureșianu. El e o comoară de cunoștințe, numai să știi cum să le scoți la iveală. Om modest și rezervat, el nu se etalează ca alții, nu caută să epateze pe nimenea. Dar dacă ai de cercetat o chestiune el te orientează. De pildă, eu aveam de cercetat, dacă s'a luat notă la noi, în vremea sa, de apariția romanțatei vieți a Zamferei, fica lui Moisin Vodă, care s'a ilustrat în veacul al XVI-lea la curtea principilor Transilvaniei, în Alba-Iulia? Cartea scrisă de un înalt magistrat dela Curtea de Apel din Cluj, — mai târziu consilier la Curtea de Cassație, Curia, „cum se numia, — cu numele Halmagyi Alexandru, a apărut în Cluj, la 1858. Eu n'am văzut-o nicăeri pomenită la noi, decât într'o scurtă notă subliniară, în „Vechile Episcopii“ ale lui Aug. Bunea. Acolo se pomenește pur și simplu într'o formă fugară, că există, dar autorul vechilor episcopii nu o cunoaște mai deaproape. Când am găsit-o într'o bibliotecă din Cluj și am citit-o, am rămas uimit de cadrul frumos și lumina favorabilă, în care un autor ungar înfățișează o personalitate română, pe care o caracterizează ca cea mai frumoasă și cea mai virtuoașă femeie a veacului său“. Am și tradus-o de atunci și de 12 ani își așteaptă haina tiparului, ca să iese în lumină „Zamfira“, clitora mănăstirei și școalei ce a făcut în Silvașul de lângă Hațeg, unde-și avea moșia și unde pe urmă s'a și înmormântat, în frumușica biserică, de lângă mănăstirea, activă și acum, a Pris-

lopului părinţilor noştri basilitani. Mă întrebam : cum de a rămas necunoscută la noi o carte așa de preţioasă şi așa de favorabilă pentru noi, scrisă de un judecător obiectiv, deci nepreocupat şi care insuflă numai simpatie şi poezie asupra acestei minunate românce, care înainte de Mihai Viteazul cucerise Ardealul, în chip simbolic, pentru noi, cu superioritatea personalităţii sale şi cu armele culturii româneşti : biserica, mănăstirea şi şcoala. Când restul ardelenilor se războiau pe teme confesionale, ei între ei, scoţându-şi ochii şi aruncându-se unii pe alţii în temniţă şi în moarte, calvinii şi unitarienii, — că pe catolici îi excluseseră din ţară, — ea, înțeleapta, cumpănită femeie româncă, rătăcită aici prin căsătorie, îşi vedea în linişte de mănăstirea ei, de călugării şi călugăriţele dela Prislop şi de şcoala ce o susţinea lângă această mănăstire istorică !

Veneam deci la prietenul Aurel, să mă uit prin „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“ — din anii corespunzători, 1858-1861, dacă s'a luat cunoştinţă de „Zamfira“ lui Halmagyi ? Cercetarea îmi era mult uşurată „Foaia“ literară a „Gazetei“ pe care prietenul meu o are complectă, legată an de an, — e prevăzută cu „suniar“ la fiecare an şi ţine în evidenţă deosebită Bibliografiile, toate articolele şi poeziile... Mi-a făcut o mare plăcere să parcurg cele câteva volume şi să mă opresc la câte o pagină mai interesantă, să citesc numele unor autori şi poeţi, ca Iustin Papfy, care altădată e I. Popescu, spre a se fixa definitiv în „Iustin Popfiu“, cum ne-a rămas nouă, posterităţii, ca cunoscut orator, poet şi literat. El a scris poezia frumoasă „Moartea lui Şincai“, prezentând ca un simbol faptul, că marele cronicar al tuturor Românilor, nu se ştia, nici când, nici unde, a murit ? Peste câţiva ani s'a rezolvat problema, ieşind la iveală, că a murit la *Sinea*, lângă Caşovia, la curtea Conţilor Vass, români de obârşie, fiind retras în ultimul an, 1816, la elevii săi de oarecând, fiii contelui cu care se cunoscuse în Roma, pe când era acolo la studii.

E adevărat, multe curiozităţi ale vremii am desluşit, prin această frunzărire atentă a „Foi“, dar de „Zamfira“ nici pomenire n'am aflat. Era necunoscută românilor noştri, aproape ca şi sfântul românesc contemporan al ei, *Ionel a lui Stolca Costin*, care din Peatra Neamţului porneşte înspre Italia iluziilor sale. Pe la Alba-Iulia a trecut şi el, acolo şi-a găsit o călăuză

sigură în medicul italian Pietro Giacomo, din Bari, care venise și petrecuse câteva luni pe lângă Cristofor Bathori, prințul Transilvaniei, ca să-l scape de podagră. E foarte verosimil că numai grație Zamfirei, care era prima Doamnă de onoare la curtea din Alba-Iulia, a găsit bietul tânăr moldovean, care se angajase ziler la lucrările de reparație a zidurilor cetății din Alba-Iulia, o așa de grabnică și sigură ascultare la medicul italian, care l-a luat pe Ionelul Margheritei Bărbat — așa se chema mama lui — de tovarăș de drum, grijitor al murgului său, pe care Bathori i l-a dat, gata înșelat și înfrânat, dimpreună cu o pungă de galbeni, drept onorar medical.

Astfel a putut ajunge Ioan al lui Stoica Costin în Italia, la Bari, și apoi la Napoli, ca să se facă capucin și sfânt, Venerabilul Ieremie Valachul, care moare la 5 Martie 1625 în faima sfințeniei.

Mă mai preocupa o chestie în aceste cercetări. Să văd dacă nu găsesc în „Foaia” și articolul lui George Dobo, preotul român din Teiuș († 1861) care susținea că este coborîtor din Ștefan Dobo, eroul dela Agria (1552) care ajunsese Voevod al Ardealului. Preotul acesta, un literat și poet, care scrie versuri clasice în latinește, și un bun orator, care avea și un volum de predici, a lăsat *memorlu* fiilor săi, ca să le menție conștiința nobilei origini a familiei lor, și a construit întreg arborele genealogic al familiei până la sine. Dr. Romul Dobo, medic din Orăștie, este nepotul acestui preot cărturar și păstrează ca o reliefă sacră cartea familiară a bunicului său — poet și preot.

Am scris monografia acestui om de rară valoare în clerul românesc și am nădejdea să o pot tipări în iarna aceasta. Mi-ar fi convenit să găsesc articolul lui genealogic, care e de o importanță mai mult de cât familiară. Din acest fapt reese constatarea, că nu numai Hunyadeștii, eroi luptători contra Turcilor, ci și alții, în special Ștefan Dobo, mult glorificatul erou dela Agria, cântat pe toate strunele poeziei maghiare, tot valach era sireacul. Și sigur că de acea *Nicolaus Olahus*, primatele catolic al Ungariei și cancelarul țării, îl făcuse, drept recunoștință, Voevod al Ardealului, alături de un alt Român, Căndea, care figurează în istoria oficială drept Kendi sau Kendefi. N'am găsit articolul căutat în „Foaie”. Dar amicul Aurel îndată mi-a răsturnat pe masă vre-o 5-6 volume de istorii vechi ale Transil-

vaniei, în latineşte şi nemţeşte, care cărţi contemporane sau apropiate epocii, ne fixau pe eroul Dobo, devenit Voevod al Transilvaniei, română şi ea, ca şi el. Deşi românii nu figurează în „*Unio trium nationum*”. Pentru că acea contra românilor se făcuse, şi toate trei împreună nu făceau cu numărul nici jumătate numărul românilor.

Ce bogătie de cărţi, de acte, scrisori şi corespondenţe are amicul Aurel Mureşanu în casa sa, pe lângă colecţia „Gazetei” şi a „Foi”, se poate închipui, când de 4 generaţii se lucrează în această familie la îmbogăţirea ei. Şi oare ce se va alege la urmă de această comoară, că moştenitor, care să o îngrijească şi să o sporească, nu mai este.

Câţi-va ani proprietarul, viguros, o va mai întrebuinţa şi o va exploata în folosul literaturii şi istoriei noastre culturale şi politice. Destul de des ies articolele, studiile şi broşurile sale. Amintesc doar unele: „*Regatul Daciei*”, cum a fost visat de refugiaţii politici din Principate chiar în oraşul Braşovului — extras din volumul jubilear închinat „Casinei Române” din Braşov, 1835-1935.

*Un document important* relativ la geneza „Tribunei” din Sibiu extras din rev. „Ţara Bârsei”.

*Originea Ceangăilor* — extras din „Plaiuri Săcelene” conduse de Victor Tudoran, care în prefaţă face elogiul autorului Aurel Mureşanu spunând că — „se situează în rândul scriitorilor şi istoricilor de frunte ai Ţării”.

Dar la urmă, ale cui vor fi toate aceste cărţi? Academia Română, ori „Astra” vor şti să şi-le asigure...? Se va vedea — eu însă pun chestiunea şi cred că e bine să se pună odată.

Că iată, o nouă curiozitate a stărilor dela noi! D-l Aur. A. Mureşanu e unul din puţinii oameni de familie, de tradiţie şi de erudiţie. Are frumoase studii academice dela Paris. Şi cu toată pregătirea sa, cu toată zestrea sa moştenită şi activată, nici în seamă n’a fost luat în viaţa României Mari. N’a purtat nici o funcţie publică, nici măcar parlamentar n’a fost.

Se zice, că cea mai bună garanţie a mersului bun al lucrurilor publice, e ca fiecare om să fie pus la locul său. Şi cred că e adevărat. Dar dacă un om preţios din atâtea puncte de vedere nu a fost pus în viaţa publică a ţării noastre, în nici o slujbă, asta dovedeşte că este undeva o greşală fundamentală.

E adevărat, că fiul unui mare om politic, cum a fost Dr. Aurel Mureșanu, nu face politică. Dar asta nu i-o socotesc o scădere, ci mai curând o calitate în plus.

„Gazeta Transilvaniei” — ziarul cel mai consecvent, cu steagul cel mai glorios, a fost de fapt și de drept proprietatea lui. Nu știu prin ce împrejurări și cu ce proceduri această moștenire i-a scăpat din mână. A fost în dauna, nu atât a lui, cât a „Gazetei”. Avându-l în fruntea sa „Gazeta” ar fi fost pe linia tradiției sale. Așa — fără el — fără comorile intelectuale de care dispune, ea și-a scăzut prestigiul și din ziar de zi, ce fusese, sub regimul dușmănos al străinilor, a ajuns ea, „Gazeta” lui Barițiu și a Mureșenilor, ca în România, pentru care a trăit și a luptat, să nu mai poată trăi zilnic, ci numai de 2 ori pe săptămână, și să nu mai poată lupta — cum luptase pe vremuri — pentru întreaga țară — deci atunci nu erau unite nici cele două principate, necum românimea toată, — ci numai periferic în orașul deșteptării naționale, și să nu mai fie văzută în cele mai multe părți, unde oarecând singură stăpânea.

Când s'a creiat un ziar de zi în Brașov, ar fi fost așa de firesc și așa de logic — în firul logicei lucrurilor — ca „Gazeta” să fi fost aleasă pentru acest rol. Așa am fost susținut eu într'un articol, că s'ar fi căzut să se serbeze existența centenară a „Gazetei”. Așa au socotit și alții, mai competenți și în măsură de a face. Mi-au spus, că n'au putut; că au încercat și n'au găsit înțelegere la cei ce o aveau în mâna lor.

Cred că Aurel A. Mureșanu ar fi fost cel mai chemat să găsească calea înțelegerii, dacă s'ar fi apelat la el. Nimeni nu s'a cugetat la așa ceva.

S'a reînviat atunci „Tribuna”, ceea ce încetase, când cu refugiul dela Cluj. Bine s'a făcut. Ziarul luptător dela Cluj trebuia să apară undeva. Dacă cei dela „Gazeta” ar fi avut mai multă înțelegere, „Gazeta” ar fi putut să-și ție locul la Brașov, ca ziar zilnic și „Tribuna” să fi înviat în Sibiu, unde răsărise la 1884 întâia oară și unde murise după moartea Drului Ioan Rațiu, 1903. Ar fi fost și mai în stil și mai cu efect.

Dar ce nu s'a făcut la întâia încercare, s'ar mai putea face la a doua ocazie. Azi „Gazeta” a trecut în proprietatea „Astrei” din Brașov. Foarte bine. Aici nu e într'un mediu politician ci într'unul cultural, cum l-a avut totdeauna. Dar apare

tot numai de 2 ori săptămânal. Trebuie să iese zilnic. A-l avea pe Aurel Mureşanu în fruntea sa, ar trebui să fie pentru ea o țință de onoare și de respect al istoriei.

Am ieșit, ca totdeauna, cu o prețuire tot mai crescândă a amicului mai tânăr, și tot ce mă preocupă e, ca să nu se supere, dacă mi-am permis să vorbesc liber despre ceea ce cred, că i s'ar cuveni, și să mă ierte dacă îi voi fi atins modestia, care e totdeauna nota de distincție a oamenilor de bun neam, cum sunt Mureșenii noștri, de origine maramureșană.

Străbunicul lui Aurel A. Mureşanu se numea originar Valea și era preot în Jeud. Chiar Iacob Mureşanu se semna uneori: „Maroşan Valea de Jeud“.

Poetul Lucian Valea și-a ales deci, drept nume literar, nu numai un nume sonor și poetic, ci și unul istoric.

### La părinții poetului

Știam că locuesc în str. Dr. Saftu nr. 1, — dar nu știam pe unde o fi strada prietenului de slujbă și de suferință Vasile Saftu. Auzisem apoi că ar fi în Prund și m'am imbarcat pe un autobus, care mă zbura în Prund pentru 6 lei. Deacolo nici nu merge mai în sus. Și nici eu nu cunoșteam Scheiul de aci în sus.

Cum m'am dat jos din mașină am zărit îndată biserica Sfântului Niculae, la care slujea confratele, protopopul Saftu. Dar din multele stradele ce pornesc din Prund, nu știam care să fie a lui Dr. Saftu.

Întreb un domn ce-mi pică în cale:

— Care-i strada Dr. Saftu, Domnule, dacă ești bun...?

— Strada Episcopului Vasile Saftu? mă întreabă el la rândul său. Și mă zăpăcii la primul moment. Dar îmi adusei aminte că protopopul Braşovului ajunsese Episcopul armatei...

Câte amintiri mi-a desprins din adormirea lor această reflexie. Mi-am adus aminte, că în 1917, când după un an de temniță făcută în Cluj, pentru „Rugăciunea Românilor din Basarabia“, am ajuns și eu în internare, la Șoproș, aflai că și Saftu e pe acolo undeva, într'o comună din județ. O localitate de băi minerale. Firește m-am dus să-i fac vizita și am petrecut o zi frumoasă la Saftu, ca doi frați de suferințe. Ne-am comunicat reciproc credințele, impresiile și nădejtile, și ne-am

despărțit mai tari în nădejtile noastre de mai bine. Era om de ispravă, fratele Saftu, bun orator și mare cântăreț. În România Mare, el a făcut frumoasă carieră, dar păcat că n'a trăit mult. Acum iată cea mai apropiată stradă de biserica Sfântului Nicolae, ce se ramifică din piațeta Prundului și poartă numele și-i nemurește slujba de Episcop al armatei române.

Aici, sub scutul numelui celui ce a fost internat la Șopron, este refugiat într'un cămin modest din fundul curții un harnic și vrednic dascăl refugiat din Sângeorzul-românesc, cu familia sa: soția și unicul odor al lor, poetul nostru Lucian Valea, care urmează în cl. a VIII-a a liceului Andrei Șaguna.

Aici, la acelaș institut, a învățat și fiul meu, când am socotit că e timpul să-l mai scap de jugul unei limbi străine și să-l plec sub jugul dulce și mângăetor al limbii materne. Se deschisese atunci nou și modern internatul liceului, sub conducerea unui vechi prieten bănățean, Ioan Petrovici și l-am introdus cu drag în internat. Era în anul 1914, când se începu războiul, când l-am dus la Brașov și țin minte cum se strâmbau unii neînțelegători, cum de eu, protopop unit, nu mi-am dus băiatul la Blaj, dacă l-am desfăcut de Cluj, ci l-am dus la ortodoxi în Brașov. Eu știam bine ce e Blajul și ce e Brașovul, când e vorba să dai unui băiat ocazia a se deprinde în graiul limbei materne. Și știam că după Cluj nu poți pune un băiat într'un sat, care era Blajul pe atunci, ci trebuie să-i dai un oraș cel puțin mai apropiat de orașul său, cum era Brașovul. N'am regretat niciodată acest pas, cu riscuri făcut, pentru că știam că și Augustin Bunea care a ilustrat Blajul cu activitatea sa, tot în Brașov, la acelaș liceu, a învățat până în cl. VII, și atunci abia a trecut la cel al Blajului, pe la Paști, pentru ca toamna următoare să fie trimis de acolo la Roma, unde se pregătea să fie misionarul Românilor din Macedonia. Numai moartea neașteptată a lui Obedenaru, ministrul României la Atena, care iscodise și urmărise planul acesta, încă în Roma fiind, a făcut ca Bunea în loc să meargă în Macedonia, între grecii dușmănoși, să vie între „grecii” mai prietenoși și mai simpatici dela Blaj.

Când am intrat în locuința modestă a învățătorului refugiat dela Sângeorz, Alexandru și soția sa, Ioana, a lui Maxim Siminic, m'au isbit covoarele originare din partea Năsăudului, cu frumusețea lor de verdeață și de floare bogată ce răsare din câmpul

alb al ţăsătorei. Parcă-s aveau coastele verzi ale regiunii someşene, pe care le-au îndrăgit şi grănicerii împărăteşti ori cât ar fi fost ei „cătane negre“, ori tocmai pentru că le erau negre mondurele ţineau să le fie mai albe şi mai luminate de verdeaţa codrului covoarele şi straele ce le îmbracă casele.

Tânărul poet nu era acasă. Se dusese din preziură la Bucureşti pentru a lua parte la o serbare dela Ateneul Român, unde avea loc în program, să spună versuri şi Bucureştenilor,

Lucian Valea e desmerdatul şezătorilor literare. L-am văzut şi eu, nu de mult, la 1 Noembrie, în Aiud. Au cetit mulţi versuri frumoase, spuse cu simţire şi multă artă. Dar niciunul n'a putut atinge efectul ce-l obţinea uşor şi simplu Lucian. E o taină a întregii lui fiinţe. Că el nu spune numai cu gura, ci şi cu mâna şi cu ochii, şi cu fruntea, ce se încreţeşte şi se descreşte, şi cu toată fiinţa sa. El era copilul răsfăţat al tuturor. Il iubesc toţi, dar mai ales părinţii lui, care numai pe el, unul, îl au. De dragul lui s'au aşezat la Braşov, de dragul liceului cu bun nume. Şi dacă mulţi elevi au adus strălucire acestui liceu, cred că Lucian al nostru îi va spori lucirea. Tatăl său e învăţător la şcoala primară Nr. 1 a lui „Popazu“. Dar colegii săi şi în interesul lor l-au detaşat la conducerea unei cooperative a învăţătorilor. E om relativ tânăr, născut în Lumperd — „Zoreni“, — din părinţi ţărani, simpli ţărani muncitori de câmpie, fără nicio veleitate artistică. Doar bunica sa, după mamă, Maria Biriş, era o femeie cu înclinaţii de artă, că „horia“ mult.

Şcoala normală a făcut-o în Gherla şi la Blaj. Cariera de învăţător şi-a început-o în Jucul de Jos, satul natal al lui George Bariţiu. Dar numai un an a funcţionat acolo, şi a trecut la Sângeorzul-românesc, unde s'a fixat mai cu rădăcini şi s'a însurat cu unica fiică a bădicului Maxim Siminic, un fruntaş ales al marei comune de pe Someş. Bătrânul bunic iubea grozav pe nepoţelul său, Alexandru şi el din botez, şi i-a fost nespuse de greu să se despartă de el, când veni dezastrul arbitrar dela Viena. A fost, ca şi când i s'ar rupe ceva de la inimă. Şi de fapt n'a putut suporta multă vreme sfâşierea aceasta, prin care i s'a lua luat tot ce avea mai drag. Ajunsese să cunoască întâiul volum de versuri a scumpului său nepoţel, dar al doilea volum n'a mai ajuns să-l vadă. În Martie 1942 s'a sfârşit de dorul lui. Era un om de rară bunătate, seriozitate şi omenie, şi

dela bunicul acesta trabue să fi moștenit poetul, deschis, senin și dulce, — tot ce are grav, adânc și profund serios, nu în fizionomie, ci în organismul interior al psihicului său.

Și ce nume frumos avea bunicul: Maxim Siminic. Pare un pseudonim literar anume potrivit pentru poet. Totuși nepotul nu și l-a însușit. A preferat numele Lucian Valea, luat dela un profesor și prieten al său, refugiat și el undeva prin sudul țării românești.

Nu cunosc personal pe acest profesor care i-a inspirat atâtă simpatie, de i-a luat numele să-l învâluie în nimbul poeziei. Cunoscusem pe tatăl său, confratele preot, Alexandru Valea, fost și el teolog din seminarul central, și fost internat la Șopron în timpul războiului trecut. Am locuit în orașul Șopron, în aceeași stradă — a Câmpului — cu acest câmpelan din câmpia Ardealului, care a scăpat de internare după un an de zile, lăsându-mă pe mine, cu alți doi, să închidem porțile internării, în vara anului 1918. Dar el, sărmanul, în toamna aceluiași an a avut un tragic sfârșit în timpul revoluției.

Părinții lui Lucian Valea, oameni sănătoși și roboști, ar fi fericiți, că numai pentru el trăesc, de n'ar fi despărțiți de scumpul lor colț de țară, după care se sting de dor. Doar versurile fiului lor scump, pline de încredere și nădejdea „întoarcerii la pământul” străbunilor le mai ține curajul și inima.

Și lor le îmbujorează nădejdea că vor revedea în pace și onor fericitul colț al Someșului Mare și în special binecuvântatul și de viață dătătorul Sângeorz, unde sub glia verde îi așteaptă cu drag și dor moșneagul Maxim Siminic.

Cetind cartea a doua a lui Lucian, un refugiat și-a mărturisit :

*E ca un râu de gânduri și simțiri izbuc  
In stepa pustirilor amare  
E crezul nădejdi noastre milenare.  
In veacul Mareșalului e un nou Coșbuc,  
Ce ne deschide nou zodiac de zile,  
Cu noui volume de „Balade și Idile”.*

*In toamna asta jalnică de ceață  
Grădina mea bătrână — a 'ntinerit,  
Uscații pomi brumați au înverzit ;*

*Mi-a renăscut în suflet o nouă viaţă.  
La geamuri îmi înfloresc bogate ruji,  
Mă slmî în drum de 'ntoarcere-la Cluj...*

Asta şi-o pot mărturisi şi toţi refugiaţii din Nordul Transilvaniei. Cu atât mai mult iubiţii părinţi ai poetului, care acolo în casa din Prundul Braşovului păzesc nădejdea lor şi a neamului întreg, despre care un prieten năşăudean de mult, de când era numai de cinci anişori, le-a proorocit că mare va fi înaintea neamului său.

Teiuş, Dec. 1942

ILIE DĂIANU

## NU VREAU

Nu-ți cer nimic din ce mi-ai dat alt'dată  
În clipele de caldă voluptate,  
Când te-așteptam să vii pe înnoptate,  
Ca să sorbim din cupa blestemată.

Nici vrăji de foc, nici buze 'nsângerate,  
Nici gura ta de floare 'nrourată,  
Și nici strânsoarea ce-o-așteptam curată  
Sub crengile de-atunci, mereu cântate.

Nu-ți cer nimic, m'auzi tu helpomee  
Ce-ai strălucit ades ca o camee  
În viața mea atâta de umbrită ?

Nu vreau nimic în nebunia mea  
Decât mormântul ca să mă 'nghită  
Sau elixirul să te pot uita.

G. GONSTANDACHE

---

## HORATIUS: CARMEN SAECULARE

## I.

Apollo și a codrilor stăpână,  
Diana, voi a cerului cinstită  
Podoabă, veșnic vrednici de-adorare,  
Ce cerem, dați în astă zi sortită.

## II.

Prin a Sibilei sacră hotărîre  
'Nălțată de copii neprihăniți  
Intru-a Olimpicilor proslăvire,  
Și de fecioare-alese, 'n cor uniți.

## III.

Tu, ce reversi și-ascunzi lumina zilei,  
O, soare orbitor, care dai viață,  
Nu-ți fie dat să luminezi vreodată  
Nimic mai sfânt ca Roma cea măreață.

## IV.

Ilithya, Lucina sau Diana,  
Oricum ți-e placul să te invoc eu,  
Tu, ajutoarea meșteră la nașteri,  
Pe mame ocrotește-le mereu,

## V.

Pe tinerii vlăstari fă-i să trăiască  
Și-ajută și acele legiuii,  
Ce vor căminurile să 'nflorească  
În copii mulți, prin sfinte însoțiri:

## VI.

Și după un secol nou veni-vor iară  
Serbări și jocuri, trei zile cu soare  
Și tot atâtea nopți de vară.  
Iar voi, profete Ursitoare,

## VII.

Preziceți tot destine bune,  
Pe lângă cele ce s'au scurs;  
Și fie-așa precum veți spune  
Până 'ntr'al vremilor apus.

## VIII.

Pământu 'n turme rodnic și în holde  
Incununeze-ți, Ceres, fruntea 'n spice,  
Iar apa și-a văzduhului suflare  
Viață germenilor să despice.

## IX.

Ascult' Apollo blând și făr' de arme  
Al tinerilor cor ce te imploră  
Și-ascultă, tu, la rându-ți pe copile,  
O, Lună nouă, a lui Phoebus soră!

## X.

Dac' ați creiat voi Roma cu adevărat  
Din cei veniți puhoiuri dela Troia  
Spre a-și schimba pe țarm etrusc sălașul,  
Dup' un ferice drum, cum v'a fost voia,

## XI.

Atuncea când din Ilionu 'n flăcări  
Aeneas credinciosul le-a croit  
Drum sigur la ai săi, nevătămați,  
Și cu mai mult de ce-au avut i-a dăruit,

## XII.

O zei, dați numai curăție tinereții  
Și liniște deplină bătrâneții;  
Iar Romei stăpânire și urmași  
Și orice glorie să-i acordați!

## XIII.

Dați tot ce-Augustus cere, prin jertfire  
De tauri albi, el, sânge al Venerei  
Și-al lui Anchise, — așa de blând la fire  
Cu dușmanul când l-a sortit căderii.

## XIV.

De-a lui putere, pe uscat și mare,  
De-a Romei fascii teme-se și Medul  
Și-i dau de pe acuma ascultare  
Și Indianul și prea trufaș Getul.

## XV.

Onoarea, Cuviința cea străveche  
Și Pacea și acea Bună-credință,  
Virtutea și-un Belșug fără pereche  
La noi azi iar se află în ființă.

## XVI.

Prezicătorul Phoebus, înzestrat  
Cu arcu-i lucitor, iubit de Muze,  
El care și pe suferinzi i-alină,  
De-ar vrea și-a noastră rugă să ne-auze!

## XVII.

Va hărăzi întregii lumi romane  
Și Lațului un fericit destin  
În secolul mai bun ce va să vină,  
De va privi cu-ochi buni spre Palatin.

## XVIII.

Diana, peste-Algid și Aventin  
Stăpână, a preoților rugăminți  
Va 'ndeplini și ascultare da-va  
Cu drag la a copiilor dorinți.

## XIX.

Și-acuma când lui Phoebus și Diane  
Un imn proslăvitor le-am înălțat,  
Ne 'ntoarcem pe la case cu credința  
Că Jupiter și zeii toți ne-au ascultat.

GHEORGHE GH. CONDURACHE

---

## PRINTRE PRIETENII DIN BRĂILA

Drumurile noastre? Pe cât de numeroase, pe atâta's de variate. O șezătoare ici, o conferență dincolo; apoi, câte-odată, participarea la un eveniment important în familia vreunui prieten, ne hotărâsc tot atâtea popasuri, vremelnice și capricioase. De domeniul public sau afirmate în discreția intimității, asemenea vizite dealungul și latul țării, sunt menite să strângă legăturile prezente și să încovoale grumajii generațiilor viitoare pe drumul fără de abateri al râvnelor în care am crescut. Constituim doar o singură mare familie, plămădită din sângele acelorași sacrificii și privind spre viitor cu tresărirea acelorași nădejdi naționaliste.

Iată de ce n'am refuzat niciodată o călătorie, oricât de obositoare ar fi fost ea. Am mers pretutindeni unde am fost chemați. Ne-am lăsat conduși de același avânt ideal și am semănat, cu aceleași înfiorări mistice, cuvântul ce ni se cerea.

În vălmășagul hălăduirilor însă, au fost popasuri pe care le-am îndrăgit mai mult și în care ne-am oprit mai adesea. Căci tihna lor ne dădea, ca o răsplată a muncii cheltuite pretutindeni, compensația odihnelor întremătoare; ne svânta nădușelile frunții și ne destindea corzile nervilor, întinse câteodată până la plesnet.

Avem, desigur, aceiași buni prieteni peste tot. Numai cât semnul mărturisirii lor e altul. Pe alocuri, haina de rigoare a protocolului ascunde ritmul năvalnic al simțirii pe când în altă parte, tălăzuirile sângelui sunt mai repezi, mai generoase. E una și

aceiași inimă, numai glăsuirea-i alta. Așa-i de când lumea, — câte bordeie, atâtea obicei.

Iată, de pildă, două orașe vecine ca două degete dela o mână. Aici Galații, dincolo Brăila. Amândouă așezate pe acelaș colton de unde al Dunării. Amândouă cetăți de margine, una ocrotind pragul Moldovii, cealaltă străjuind apărarea dinspre Muntenia. Amândouă cu un trecut de glorie și cu prezentul unor rosturi perfect identice. Totul, dar absolut totul, le-a născut îngemănate. Și totuși, câtă deosebire!

Cele două porturi dunărene, atâta de asemănătoare în haina lor exterioară, sunt fundamental străine ca structură sufletească. Altă căldură radiază din vatra Brăilei și altfel îi sunt oamenii. Am conferențiat în amândouă orașele. Dar la Galați numai de două ori în zece ani, pe când la Brăila, de zece. La Galați, revista noastră are vreo douăzeci de abonați, și un librar care dăunăzi ne ruga să reducem numărul exemplarelor, din cauza lipsei de cetitori. La Brăila avem aproape două sute de abonamente și săli arhipline, chiar de se întâmplă să conferențiem acolo de câte două ori în acelaș an, cum a fost în 1942.

Brăila nu urmează pildele exclusiv lucrative ale Galaților, și nu se mărginește numai la duble contabilități sau la anticipări de câștiguri. Lumea de aici are și altă ceva de făcut decât să calculeze navlurile sau să urmărească bursa de cereale și chereștea. Oamenii sunt și ei comercianți, străbătând și ei ca și vecinii lor realitățile aspre ale clipei care au pustiit portul de bogățiile cărate pe șleपुरi. Dar în timp ce gălățenii rămân cu tristețea pagubei prezente, brăilenii au salvat echilibrul lor sufleteș, plutind luminos peste întunecările războiului. De ce? Fiindcă, pe lângă alte preocupări, ei mai știu să cânte; să viseze gândind, să năzuiască visând, și mai ales să se dăruiască lumii senine a idealurilor. Și, — fenomen mai curios încă, — deși internațională ca oricare port, Brăila e frământată de năzuinți de cea mai pură esență naționalistă.

Nu ne va bănuî nimeni de pârtenire, căci Brăila este a Munteniei și prea suntem acuzați de a fi „moldoveni“. Nu e locul aici de a răspunde unor asemenea învinuiri și nu pentru asta ridicăm un cuvânt de omagiu vechiului oraș dunărean. Dar iarăși, nu putem să nu ne oprim cu mirare în fața unui fapt

cu atâta mai impresionant cu cât Brăila e de trei ori mai mică decât Galații și ca întindere și ca număr de locuitori.

Nu putem, de pildă, uita că aici, în Brăila, a luat ființă în Mart 1896, din îndemnul a trei elevi dela Liceul „Nicolae Bălcescu”, societatea culturală, națională și socială, „Avântul” care a făurit în decursul a patru decenii o pleiadă strălucită de cărturari, printre care profesori universitari, ingineri, magistrați, doctori, oameni politici, etc. Din sânul acestei societăți a ieșit fostul ministru Petre Andrei, Alexandru Vechiu actual decan al Facultății de medicină veterinară din București, apoi inginerul Ștefan Procopiu și Ion Plăcințeanu dela Facultatea de științe, precum și profesorul medicinist dr. Ion Gheorghiu, tustrei dela Universitatea din Iași. De acolo a pornit cele dintâi stihuri, robuste ca formă și fond, ale poetului Panaite Cernea. Acolo și-au dăltuit cele dintâi gânduri, călindu-și vrerile naționaliste, conducători de înaltă ținută spirituală ca profesorul filosof Nae Ionescu, avocatul Costin Sturza, unul din fruntașii studențimii universitare dela 1910, și inginer I. Gh. Clime care și-a dăruit viața credințelor sale.

Biblioteca avântenilor „Petre Armencea”, ajunsese să aibă într-o vreme zece mii de volume, iar societatea înființase filiale la liceele din Bârlad și Tecuci. „Avântul” dăinuește și astăzi. Președintele actual este d. general dr. Vasile A. Panaitescu, unul din întemeietorii societății dela 1896. Filiala Brăila de unde a roit altă dată organizația pe țară, rămânând și centrul cel mai important al organizației, este condusă de d. inginer Vasile Ciobanu, inspector general al docurilor, care, sub o modestie excesivă și o timiditate aproape feciorelnică, ascunde arcul de oțel al temperamentelor de elită.

D-l general V. Panaitescu, acest mare om de suflet, nesocotește și astăzi obișnuitele răgazuri acordate de bătrânețe pentru a se dăruia mai departe „avânturilor avântene”. Așa l-am cunoscut în 1936. Pe nisipurile de coastă ale Sulinei, am sfințit dimpreună, monumentul comemorativ ridicat neuitatului dr. N. Paulescu de către tineretul cuzist din București. A vorbit și d-sa, am vorbit și noi, mulțimii adunate acolo. Iar cuvintele noastre îmbinau, peste crugul a jumătate de veac, același ritm de simțire națională. De atunci nu l-am mai văzut, dar i-am urmărit activitatea

desfășurată cu atâta neîntreruptă trudă, fie ca jertfitor al vorbei, fie dela „Tribuna Avântenilor“, publicație care pășește în al optulea an de existență sub priceputa d-sale conducere.

Pe d. inginer Vasile Ciobanu îl întâlnim mai des, adică de câte ori venim să conferențiem în portul dunărean, d-sa fiind un pasionat cărturar însuflețit de cele mai nobile sentimente românești. Chiar dacă nu a participat la acțiunea propriu zisă din cauza situațiunii sale de funcționar public, președintele avântenilor din Brăila a înțeles să se închine cu devotament la altarul naționalist la care ingenunchiasă încă din epoca adolescenței sale.

Așa suntem de obișnuiți cu prezența d-lui inginer Ciobanu la conferințele noastre, încât la primul pas făcut în scenă, îl căutăm cu privirea prin sală, liniștindu-ne îngrijorarea de abia când l-am descoperit. Căci știm că trebuie să fie acolo, că nu poate să lipsească, așa precum nu poate lipsi nici celălalt mare avântean, nea „Petrache Jecu“, ale cărui vorbe înflăcărâte ne aduc salutul public de bun venit. Și suntem deopotrivă de mișcați, căci știm ce însemnează pentru localnici atât personalitatea d-lui inginer Ciobanu cât și cea a prietenului și fostului președinte L.A.N.C. al Brăilei, d. Petre Jecu.

Prin deosebire de d. V. Ciobanu, nea Petrache este un naționalist militant. Prețuirea unanimă de care se bucură nu e datorită numai strălucitelor însușiri de gazetar și de subtil dialectician al barei și tribunei, dar mai ales caracterului său de o rară vigoare. Jecu s'a afirmat în arena publică, nedesmințit, dealungul a patruzeci de ani. Intr'adevăr, liceanul avântean dela 1896 a rămas neclintit la datorie și la 1903, când făcea să apară, student fiind, ziarul „Străjerul“; și la 1910, când semna, în numele Brăilei, actul de constituire al partidului Naționalist-Democrat înființat de N. Iorga și A. C. Cuza; și în 1925 când, ales fiind de guvernul liberal deputat în Constituantă, a fost singurul care a avut curajul să voteze împotriva desființării articolului 7 din vechea Constituție. Asemenea nouă tuturor, Jecu nu putea admite ca țara să abandoneze dintr'o singură trăsătură de condeiu toată munca grea a înaintașilor și să anihileze rezultatul celor două epocale bătălii constituționale care ferise România de cutropirea jidovească. Creerul și inima lui nu pricepeau cum urmașii parlamentarilor dela 1866 și 1879 se încumetau să sfârtece moștenirea păstrată întreagă în alte

împrejurări mai amenințătoare pentru viața neamului decât cele dela 1923.

De aceea Jecu și-a strigat indignarea în față celor care l-au ales, chiar acolo, în Parlamentul țării. Apoi a plecat pentru a duce lupta de unul singur, nu ca paraponisit al unor interese meschine și personale, dar ca apărător al românismului ultragiat până la nesocotință și nesocotit până la desființare.

A început Nea Petrache să se sbată ca peștele pe uscat, dușmănit de partizanii de ieri și neînțeles încă de lumea românească, tot atât de indiferentă față de problemele naționale ca și conducătorii ei.

În 1925, el editează ziarul „Drapelul” în colaborare cu altcineva. Nemulțumit însă de o tovărășie care-i punea plumb în aripe, face să reapară „Străjerul” tinereții sale și purcede să adune, păstor al zărilor de primăvară, turma spulberată și atâta de amestecată a baștinelor.

Totodată Petre Jecu se înscrie în Liga Apărării Naționale Creștine unde, în scurtă vreme, este recomandat și întărit ca președinte județean. În această calitate, a inițiat frățiile de cruce prin școli, a frământat portul ca și satele din balta și șesul Brăilei, a participat la adunările intelectualilor și ale breslașilor comerțului și industriei românești. Dela acea dată înainte, a fost prezent la toate marile consilii anuale ale Ligii ce se țineau la Iași sub președinția lui A. C. Cuza, aducând cu vervă înflăcărată și o viziune largă, puternice contribuții în desbateri.

Pretutindeni și veșnic în rândul întâi, Petre Jecu a păstrat în lumea brăileană flacăra vie a naționalismului intransigent. Timp de patruzeci de ani s'a îndârjit pe baricada acelorași strădanii. Iar astăzi, la vârsta când alții se retrag în adăpostul bine-meritatelor odihne, el încă nu știe ce înseamnă renunțarea.

Iată dece, datorită numai caracterului său de cremene, nea Petrache Jecu a dobândit, odată cu stima, admirația și dragostea unanimă a concetățenilor săi.

Și ca dânsul mai sunt atâția alții! Deși împovărați de ani, ei poartă încă, la cheutoarea sufletului, floarea albastră a tinereții.

Iată pe doctorul Alecu Bănică-Milea, medic de profesiune dar meditativ prin temperament, care preferă să-și negligeze clientela pentru a urmări, până în noaptea timpurilor, originea problematică a unei Prohilave preistorice.

Iată, trecând cu pletele în vânt sub bordurile late ale pălăriilor, doi „poeti” ai propriei lor devoțiuni. Inveșmântați în flamura scumpă a visului, ei cântă versuri unice, șchioape ca și mărșăluirea lor și semnează încercările rimate cu numele de acasă,—Axinte de pildă,—cu convingerea că Brăilița de unde au venit va cunoaște prin ei gloria Parnasului, sau își adaugă un pseudonim pentru a face din Mihăilescu un „Floridor” și a schimba o poreclă în nume, dacă nu în renume.

Acești veterani ai naționalismului și-au înșorit zenitul vieții cu nimburi de aur. Au luptat fără de prihană. Indiferent dacă lupta lor a știut să smulgă iurășul adeziunilor populare, sau pur și simplu i-a dus, superbi și solitari, spre paradisul închipuirii. Tribuni înflăcărați și paladini ai condeiului ca Petre Jecu sau mai simpli vizionari ca Mihăilescu-Floridor, ei au râvnit cu egală sinceritate la descătușarea și înalțarea neamului și au rămas devotați până astăzi jertfelor ce singuri și-au impus, de bună voie.

Dela un capăt la celălalt al rândului, trecând prin toată gama posibilităților de exprimare, majoritatea brăilenilor naționaliști ai generației trecute și-au împlinit întreg rostul vieții lor. Dacă unii dintre ei ne-au părăsit pentru veșnicie și dacă alții au dispărut, prudenți, în țarcul familiei, îngropându-se sub cioburile uitării, au rămas în schimb să-i înlocuiască acești câțiva. Ei au răzbit împotrivirile, chiar dacă au lunecat o clipă pe mazăgă și prin păcle, pășind și astăzi mai departe sub cutele drapelului pe care au jurat demult, tare demult, cu decenii în urmă. Ca și „grognarzii” lui Napoleon, ei mârâie veșnic dar mărșăluiesc totuși, deși au amuțit răpăitul tobelor și sbârâitul de goarnă.

De bună seamă că un asemenea înțeles de viață a trebuit să schimbe fundamental aspectul societății înăuntrul căreia venea să se afirme. Și așa a fost. Peste țarcul generației sale, munca lui Petre Jecu a rodit în afară,—târziu, dar cu izbânzi simțitoare. Căci în ordinea spirituală, spre deosebire de orânduirile firii, fecundația se face din greu și adesea la bătrânețe. E o gestațiune lentă, desvoltată în cuibarul de fiecare zi al experiențelor, dar a cărei vitalitate este cu atâta mai îndelungă.

Trecutul război care a trunchiat tradiții sănătoase ce deabia se infiripau în toate domeniile, a lăsat urma pustiirilor sale

și în clasa conducătoare. Cei de pe front, odată întorși acasă, au lepădat sacrele entusiasme ale proselitismului școlar și în desorientarea generală au părăsit preocupările ideale ale spiritului. Tineretul post-belic, după ce înfăptuise marele ideal al României, a socotit misiunea lui încheiată. Deși acum deabia, prin lărgirea fruntariilor și crearea unei noi stări de lucruri, se născuse o serie de probleme de o importanță capitală.

Una din cele mai însemnate era cea jidovească. Amestecul din ce în ce mai efectiv al străinătății în treburile noastre lăuntrice, îndrăzneala pe care o puneau jidanii la împresurarea vieții noastre economice și politice, îngroșase rândurile antisemite și organiza rezistența pe măsură ce atacurile iudaismului progresau. Cei mai mulți dintre tineri însă, nu erau preocupați de asemenea probleme. Partidele politice, născute după război ca ciupercile după ploaie, svârleau undița unde puteau, pentru recrutarea de noi aderenți. Țara devenise o vastă tarapana de licitații și supralicitații. Jos stătea demagogia, iar sus, momeala. Ademeniți de mirajul parvenirii facile, tinerii își căutau un loc cât mai rentabil, servindu-se de partid ca de o trambulină. Ca și cum nu ei făcuseră România Mare și nu lor li se cuveneau posturile de comandă la care îi recomanda o pregătire temeinică și drepturi câștigate prin jertfa de sânge.

În loc să-și strângă rândurile și să se îndrumeze către chemările generoase, tineretul s'a risipit. Râvnele sale au devenit centrifuge, egoiste. Și astfel, subt ochii care nu mai aveau lumini să vadă, o generație întreagă se desagrega, intra în descompunere.

Avântenii urmaseră în bună parte exemplul tuturor. Beneficiind de faptul că statutele îngăduiau îmbrățișarea oricărui program politic, ei s'au grăbit să intre în diferite organizații de partid. Legătura cu trecutul o făceau doar amintirile vieții de liceu și o vagă „frățietate” care devenea tot mai ștearsă, pe măsură ce treceau anii. Ajutând și vrăjmășiile de club, nu odată avânteanul s'a ridicat împotriva fratelui său de odinioară, fiindcă acum unul era liberal, altul țărănist, sau altă seminișă din cele multe crescute la sânul Avramului post-belic. Astfel, interesele personale și resentimentele de tabără înecau generozitățile dintâi și dădeau vieții publice elemente

distinse ca pregătire de specialitate, dar biceşnice ca ținută morală.

Pușini, prea pușini au fost cei care au avut curajul să se smulgă curentului potopitor al materialismului, stăruind pe urcuşurile grele ale idealului.

Unul dintre aceştia a fost desigur avocatul Petre Jecu.

Deci nu e de mirare că în jurul lui s'a adunat în scurtă vreme, o falangă de tineri entuziaști. Rândurile lor s'au rărit uneori, datorită împrejurărilor, dar de risipit nu s'au risipit niciodată. Flăcăii lui Jecu au rămas lângă el, devotați ideii și pregătind la rândul lor generația de mâne. Sunt printre acești tineri, ajunși astăzi în plină maturitate, unii care vin dela 1923, adică dela înființarea Ligii. Alții aparțin anilor imediat următori. Nu pot uita, de pildă, pe avocatul Petre Jipa, cărturar distins, înfățișând o temeinică nădejde de viitor; pe vrednicul întru smerenii preot Vasile Mihaie; pe pictorii profesor Ioan Costea și Jean Bărbulescu; pe funcționarul particular Dimitriu; iar ca reprezentanți ai clasei de mijloc, pe Ștefan Diaconescu, actualul președinte al Camerei de Muncă și pe Gh. Nicoară, meseriaș croitor. Mai sunt încă mulți alții și ne vor ierta că nu-i putem menționa pe toți, așa cum îi îmbrățișează amintirea noastră. Dar ne îngăduim să-i contopim în figura atât de distinsă a tânărului vechi prieten, Ionel Orășanu.

Ionel Orășanu s'a născut odată cu mișcarea cuzistă din județ. Pe vremea aceea, la 1922, era elev în școala comercială superioară. Dar de mișcarea naționalistă dela Iași aflase încă de mai înainte. Biblioteca avântenilor din Brăila înregistrase printre primele ei cărți, pe acele ale profesorului A. C. Cuza. Orășanu, fiind un cercetător asiduu al bibliotecii, a adâncit acolo doctrina naționalistă cuprinsă în „Meseriașul Român“, „Era nouă și generația dela 48“, „Poporația“, „Naționalitatea în artă“, etc. O nobilă curiozitate îl îndemna să cunoască până în amănunt mișcarea naționalistă a vremii și pe conducătorii ei despre care toată lumea vorbea, dar despre care se știa încă atât de puțin. Rezultatul acestor cercetări, a fost o devoțiune aproape mistică închinată crezului antisemit.

Un an mai târziu, la 1923, odată cu înființarea ei, Liga începuse activitatea prin școli, în așa numitele „frății de cruce“, enunțate statutar. Orășanu n'a stat la gânduri și a întemeiat

la Brăila o primă organizație tinerească. Numai el știe cât de trudnice și anevoioase au fost începuturile. Dar orice muncă cinstită trebue să dea roadele dorite. În curând frățiile de cruce luară ființă în mai multe școli, printre altele la liceul real „Nicolae Bălcescu”. Și de astă dată, ca și odinioară, liceul de unde pornise mișcarea avântenilor primea cu brațele deschise o organizație acoperită, având aceleași scopuri culturale și naționale ca și frățiile infiripate de ea la 1896.

Crescut în cel mai curat cuget naționalist, Ionel Orășanu a pășit din școală în viață, râvnind cu sârg la promovarea intereselor românești. Între timp licărul adolescenței se preschimbă în vâlvătae. Rob al doctrinei naționaliste, acest luptător nu a îngropat talantul ci l-a făcut să circule neîncetat, fructificându-l zi de zi cu fierbinte uitare de sine. A avut și el amărăciunea de a vedea adesea munca sa zădărnicită. A cunoscut și el cuvântul înghițit de pustiu al apostolului sau buretele de oțet venit să răcorească arsițile răstignirii. Dar a rezistat tuturor silniciilor din afara organizației, și tuturor desertiuilor și trădărilor din lăuntrul ei. Când descurajarea stătea să-l fărâme ca o stană descumpănită, el se refugia la sânul lui nenea Petrache, vărsând din plin lacrima desnădejdlor. Iar cel vârstnic îl îmbrățișa cu părintească înțelegere, închizând în acea îmbrățișare vrerile de ieri și de astăzi și călînd, la focul inimii, lanțul de pe ușile patrimoniului național.

Ionel Orășanu a stăruit alături de Petrache Jecu, fiindu-i cel mai statornic și prețios dintre colaboratori. De o discreție cum rar ne-a fost dat să întâlnim, el nu a cerut pentru dânsul niciodată nimic. Dar a intervenit cu toată hotărîrea când era vorba de a nimici în fașă intrigi și ambiții ce căutau să se infiltreze la temelia cetății pe care o zidise în parte și care pentru el însemna însăși viața.

Astăzi, după două decenii, regăsim în Orășanu pe același „Ionel” de odinioară, — disciplinat, entuziast și gata bucuros la orice sacrificiu. De ani de zile, el ostenește pentru conferințele noastre, urmărindu-ne, fie la Iași, fie la București, cu ispitirea de a-i vizita iarăși urbea. Iar când sosim acolo, el e cel dintâi care ne întâmpină să ne ducă la el acasă unde o blândă și înțelegătoare tovarășă de viață a pregătit ospetia cu neobosită luare aminte, pentru ca totul să fie bine și musafirii mulțumiți.

Dacă astăzi ne bucurăm de dragostea entuziastă a brăilenilor care ne dăruiesc săli pline până la refuz, faptul se datorește celor doi camarazi neprețuiți, — lui nea Petrache Jecu și tânărului său tovarăș Ionel Orășanu.

Căci unul a ațâțat interesul marelui public cu răsufălările largi, de foale, ale frazelor sale răscolitoare, iar celălalt, ne-a pregătit din umbră, cu migală și ascuțit spirit practic, reușita tehnică a conferințelor. Cel dintâi descoperea, ca Don Quichotte, în obișnuita noastră ființă muritoare minuni și daruri care de fapt nu trăiau decât în clocotul entuziasmului său; în timp ce Ionel, meticolos și prevăzător, înlătura greutățile din cale, închegând izbânda faptei, ca Sancho Panca.

Ferice de oamenii care pot fi puși alături de eroii celei mai atotcuprinzătoare dintre creațiile spirituale ale omenirii, eroi al căror zbucium reflectează conflictul tragic dintre imensitatea vîșului neprihănit și ferecările silnice ale lumii exterioare, — torționară, vicleană și îngustă, deci altfel plămădită decât fărâma dumnezeirii din noi !...

N'am vrea să se creadă o clipă macar că aprecierile de față sunt făcute *pro domo*, pentru prietenii noștri cei mai apropiați. O asemenea interpretare ar fi tributară eroarei. Căci brăilenii, fără deosebire, au același fel de a gândi și de a simți. Ei nutresc o înțelegere despre viață cu desăvârșire aparte celeia de toate zilele și cu mult superioară ei. În sufletul fiecărui localnic sălășluște un artist ceea ce face ca Brăila să schițeze o vagă nepăsare față de cotidian și o înaripată dragoste de frumos, cu o notă de boemă pe care o aflăm numai aici.

Datorită acestor însușiri, orașul e oricând gata să primească pe ambasadorii cugeului și artelor românești care bat la porțile duhului său. Aici se țin cele mai numeroase și mai populate conferințe. Aici trupele de teatru realizează rețete impresionante. Și tot aici bucureștenii de altă dată veneau pentru odihnă și desfătare căci știau că vor afla nu numai o masă suculentă, dar și un prieten devotat sau o minte ascuțită a căror vervă înăbușea materialistul clinchet de pahare al capitalei.

Orice s'ar spune, dar dacă Brăila nu ar fi trăit pe culmi, ea nu ar fi dăruit scrisului românesc opera unui logician de înaltă clasă și a unui profund gânditor naționalist creștin ca mult regretatul profesor Nae Ionescu. N'ar fi născut pe me-

leagurile sale pe un Constantin Sandu-Aldea cu neuitatele evocări ale priveliștelor natale ale căror fluente sunt simple și maiestruoase, ca și undele Dunării. Nu ar fi izvodit romanțele de dragoste ale lui George Cavadia, suave ca un madrigal și grave ca un zdrăngăt de gitară.

Până și portul Brăilei, cu viața lui sbuciumată și cosmopolită, în cartierele interlope și viermuitoare ale căruia nopțile veghează la căpătăiul crimei iar zilele deapănă legenda scâlciată a viciului,— până și portul a dat un mare artist, pelerin de drumuri și idei, dar cu rezonanțe de veșnicie în glas; l-a dat pe Panait Istrati.

Nu, Brăila este a ei și numai a ei. A temperamentului ei artistic și boem. Intr'atăta își aparține, încât chiar celor veniți de aiurea, orașul le impune o grabnică primenire, botezându-i în apa lustrală, în apa mereu neîncepută a basmului său. În scurtă vreme sufletul noului venit întinerește, gândul i se face mai ușarnic, simțirea mai vibrândă. Chiar cei trecuți de tinerețe, încep a pricepe din nou tocănul privighetoarei de subt umbrariile Monumentului, sau accentele nazale, muesinice, ale lăutarilor din Ghecet, portul dobrogean de peste apă.

Am cunoscut oameni de curând statorniciți în Brăila și care totuși sunt astăzi contopiți în ritmul specific al orașului. Dacă n'ar fi decât să pomenim de actualul primar, d. colonel Paul Brătășanu, exemplul ar fi concludent. Deși oltean, d-sa îmbină calitățile gospodărești originare, cu o pricepere aleasă pentru orice ecloziune culturală sau artistică. Pe acest edil desăvârșit care a făcut din Brăila o grădină iar în piețele ei a ridicat clăi impunătoare de alimente, l-am auzit cu plăcută surprindere recitând câteva versuri personale, de o factură limpede românească și interpretând, cu o impresionantă duioșie, fraza ruptă de dor a doinelor de pe Jiu. Alătura, cu fruntea în mâni, tânărul său colaborator, d. ajutor de primar Varlam, uitase de sburdele temperamentale și de elocința profesiei sale de avocat, pentru a se lăsa furat de cărările fără de sfârșit ale visării. În acel moment și la acea masă, nu mai existau olteni, munteni sau moldoveni. Distincțiunile regionale se vedeau contopite în minunatul creuzot al Brăilei, alimentat de flacăra dogoritoare a idealului.

Până și magistratura din Brăila e altfel ca cea de pe

aiurea. Am cunoscut aici pe d. prim-procuror Opreșanu, o figură cu totul neobișnuită care, după ce a terminat de cercetat întunecatele dosare, — aziluri de noapte ale mizeriei omenești, — iese la aerul purificator, scutură de pe haină praful procedurilor și pășește în societate ca pe o ușă larg deschisă către orizonturi proaspete. D-l Opreșanu e un neobosit animator al vieții culturale brăilene, atâta cât îi îngăduie profesiunea și timpul. Om de litere și distins vorbitor, d-sa desvoltă adesea în public cercetările sale intime și organizează cicluri de conferințe.

E lesne de imaginat că oameni de această aleasă calitate intelectuală oferă musafirilor conferințieri un auditor din cele mai înțelegătoare și entuziaste. În copilăria noastră, l-am auzit adesea pe marele Neculai Iorga aducând cuvinte de caldă prețuire Brăilei. Era cu mult înainte de începutul războiului. Dela el am aflat întâia oară ce suflet tânăr sălășluște în bătrânele ziduri ale celui mai vechi port dunărean.

După aproape trei veacuri de stăpânire turcească, la 1828, Brăila a fost arsă până în temelii de către Ruși. Dar a renăscut din propria ei cenușă, ca o pasăre măiastră a vitalității naționale, și noua ei viață a păstrat nealterate străvechile amintiri românești. Iar de atunci, românească a rămas, poate mai românească decât oricare altă așezare din vechiul Regat.

Care să fie cauza? Se crede — și argumentul are greutate — că mocanii din țara Bârsei și Făgărașului, au împropătat neîncetat izvorul autohton al Brăilei. Intr'adevăr, în localitate trăiesc nenumărate familii fruntașe, al căror nume îl întâlnim foarte adesea și prin plaiurile Carpaților. Ele descind din așprii munteni păstrători de limbă și datini, sosiți aici pe drumurile de pășunat ale Bărăganului. Turmele lor au hălăduit mereu dela munte spre ape și de acolo câteodată mai departe, spre Răsărit. Mocanii au arătat însă o simțitoare predilecție pentru bogatul port dunărean unde au înfipt un picior puternic în țarcurile agriculturii sau în pragul comerțului și industriei. Au ridicat astfel zăgaz cutropirilor de tot felul. În scurtă vreme ei s'au dovedit a fi dintre cei mai pricepuți, averile lor crescând ca aluatul plămădit cu drojdie bună. Și cum puterea banului e de un mare ajutor, au răzbit cosmopolitismul portului, păstrându-i acel trainic sentiment național căruia îi aducem aici o închinare admirativă...

Și acum, vom fi poate înțeleși de ce ne ducem cu atâta osebită dragoste la Brăila. Nu fiindcă ne chiamă numeroșii prieteni și nu fiindcă am avut acolo întotdeauna un auditor ales și numeros. Prietenii avem pretutindeni și bună voința ascultătorilor nu ne-a lipsit până acumă nicăiri, căci mare e însetarea Românului după apa limpede a datinei.

La Brăila ne chiamă stăruitor entuziasmul localnicilor, venind către noi dela sine, năvalnic, în unde de revărsare primăvăratice. El ne împresoară, ne covârșește, ne purifică. Atâta spontaneitate, izvorăște dintr'un instinct infailibil, care te simte și te cântărește într'o clipă. L-am putea numi un al șaselea simț, sfredelind cuta gândului și umbra intențiilor celor mai ascunse. De aceea Brăila este și un minunat mijloc de verificare. E o piatră de încercare.

Iată de ce Neculai Iorga a ales poate acest oraș pentru a-l onora în 21 Iunie 1909 cu prima enunțare în public a programului naționalist-democrat, cu un an înainte de constituirea oficială a partidului. Și iată de ce, de astă dată cu certitudine, am adus Brăilenilor, la cea de-a zecea aniversare a conferințelor noastre de aici, evocarea genialului cărturar care înțelesese și fusese înțeles atât de bine de localnici. Era desigur un omagiu închinat trecutului dar totodată și un examen al conferențiarului față de judecata severă a brăilenilor.

Și bine am făcut, căci debutul ne-a dat ocazia unei scumpe revederi dimpreună cu bucuria de a adăuga alți prieteni noi la cei pe care îi aveam. După conferință, am luat prânzul cu vechii și devotații prieteni ai marelui Neculai Iorga. Am avut astfel fericirea să ascultăm cuvântul de gratitudine al d-lui farmacist Const. Ionescu-Berechet și al veneratului nea Lache Atanasiu, doi distinși reprezentanți ai comerțului local. Căci, brăilenii fiind, vorbitorii au risipit atâta delicată simțire și avânt potolit, încât fraza lor ar fi făcut cinste chiar celui mai pretențios dintre intelectuali...

Iar înspre seară, când cele din urmă raze frânte ale amurgului izvodeau carminuri pe violetul cardinal al stânjineilor și adânceau umbre în potirele florilor de liliac, în casa lui Ionel Orășanu, am pășit la actul creștinării celui dintâi al său vlăstar, Alexandru-Octavian, purtând numele de botez al stegarilor naționali-creștini, Cuza și Goga. Fericitul tată își afirma

astfel voința de a-și crește vlăstarul în credințele sale. Cel puțin așa mi-a mărturisit nea Petrache, prezent acolo în calitate de bunic spiritual al celui mai tânăr dintre noi.

În zumzetul lin al desfășurării tainei dumnezeiești, în mijlocul nenumăraților prieteni și în fața cristelniței cu apă sfințită, priveam la trupul dolofan ce se sbătea vesel printre cutele crijmei. O rază de soare îi nimba goliciunea. Privind pruncul mă întrebam, de-o fi să fie așa cum îl dorește părintele său, cât drum nu va avea el de străbătut; și ce greu, ce înspăimântător de greu! Căci potecile de munte sunt strâmte și presurate cu așchii ascuțite ca pumnalele. Iar culmile, — Doamne, culmile! — fac din noi sau Prometei încātușați, sau Icarî prăbușiți în ispita spațiilor fără hotar...

G. A. CUZA

---

## SCRISOARE

Te plângi că viața-i tristă și fără de 'nțeles,  
Povară de o poartă un suflet chinuit,  
Că din atâtea visuri, o floare ai cules,  
A cărei frumusețe, prin ani, s'a ofilit.

Că dorurile toate, adânci și fără leac,  
În inimă, zadarnic, așteaptă alinare,  
Iar truda omenească deșartă e, în veac,  
Căci toate se îngroapă în moarte și 'n uitare.

Și astfel, zi și noapte, tristețea și-a turnat,  
În gândurile tale, întregul ei venin.  
Și viața ta lăsând-o în umbră ai uitat  
Înalta ei menire, mărețul ei destin.

Ridică-ți fruntea. Lasă-ți privirea să cuprindă  
Acest azur de care un suflet însetează.  
Și dragostea de viață, în tine, să se-aprindă,  
Precum pe cer se-aprinde, în zori, întâia rază.

Privește 'n zări senine, în ceruri înstelate,  
Luminile ce 'n visuri, mereu, s'au oglindit;  
Întreaga armonie a firii să-ți arate  
Că totul e, în lume, cu rost orânduit.

În inimă aprinde o candelă uitată:  
Iubirea care poartă, în ea, căldura milei.  
Să nu-ți mai fie mintea, de-acum, împovărată  
De grijiile deșarte și de tristețea zilei.

Frumosul, adevărul și binele să-ți fie  
Luminile spre care mereu să nuzuiești.  
Când simți adâncă sete de cer, de veșnicie,  
Pe-aceste culmi, cu gândul senin, să poposești.

Și depărtează-ți mintea de lucruri care pier,  
De clipele pe care le simți ca o povară,  
Cutremurat în suflet de marele mister  
Al vieții, ca minune privită 'ntâia oară.

Iar dacă vreo durere adâncă te-a rănit  
Lăsând neștearsă urmă în amintirea ta,  
Prin ea să-ți fie duhul mai viu, mai oțelit,  
Și mai nestrămutată voința de-a lupta.

Prin luptă vei învinge, în tine și în lume,  
Tot răul ce-ți aduce atâtea turburări.  
Ești om. Prin gând și faptă, fii vrednic de-acest nume,  
Urcând spre culmi cu pasul ferit de-alunecări.

Și astfel înțelege tot rostul unei vieți  
Ce-ți va părea, de-acuma, frumoasă ca un vis.  
Din mintea ta alungă amarele tristeți,  
Căci drumul biruinței e 'n fața ta, deschis.

Indreaptă-ți gândul către înalte năzuințe,  
Căci multe își așteaptă, în lume, împlinirea.  
Prin muncă, prin puterea statornicei credințe,  
Începi o viață nouă: aceasta-i fericirea.

DIMITRIE ALBOTĂ

## FETELE DIN GRUMĂZĂȘTI

Grumăzăști, este un sat din jud. Neamț, cu oameni bine gospodăriți și cu cele mai frumoase femei din tot lungul Moldovei.

Ori unde le-i vedea: la seceră, păzind mieluțele și depănând fusul, ele au acelaș obraz rumenit ca petala bujorului, cu pielița fragedă ca de copil. Mama, n'o recunoști dintre fiicele ei mari, iar bunicele, sunt mult mai tinere ca pe aiurea.

În primele zile petrecute în sat nu-ți dai seama, ce anume-i altfel; totuși este ceva care dă o anumită culoare de prospețime. Trebuie să treacă vreo săptămână, ca să-ți dai seama că adevărata cauză, nu-s nici copacii mai desfrunziți ca în alte părți, nici locurile mai fericit așezate, nici sufletul tău mai bine dispus; ci-i o bogată tinereță a femeilor, care sare în ochi la orice colț de uliță.

La început, crezi că asta se datorește satului de munte; dar iată ce ne spune Roxana, fata unui gospodar de frunte, la care am tras în gazdă:

— Dudui, îmi zice ea într'o zi, privind la mine cu coada ochiului, cum dam pe mâni, dintr'o cutiuță de Nivea.

Dudui, da să nu mai spui la nimini, ci-am să-ți spun; că noi fetili din Grumăzăști, avem lasată cu limbă di moarti, ca si nu triaci sicretu nostru în sat străin. M'ar ucidi mama dar daci d-ta îmi dai oleacă di crimă di ceia pi-o hârtii, am să-ți dau și eu boială di-a noastră, di tinireță, câ văd că d-ta, n'ai boială di oraș".

Am privit-o uluită, neștiind ce să mai cred, cu ochii agățați de minunații ei obraji. Doamne, dar nu era cu puțință să fie boiți, cum zice ea.

Îi întind toată cutiuța cu Nivea.

— Na, Roxana, ți-o dau toată.

Fata rotunji la mine ochi-i sclipitori, nevenindu-i a crede.

Întinse mâna aproape tremurând și luând cutia, își plecă în jos capul rușinată.

Am mângâiat-o pe curuna de cozi arămii: „Roxana, voi vă boiți?”

Ea, mă trase furiș de mânecă, tot cu capul aplecat.

— Vino dudu, după mini, și nu ni vadi mama.

Am intrat în tinda lipită pe jos și deacolo, într-o cămăruță întunecoasă, cu un gemușor rotund. Pe pereți erau atârinate tot felul de coșărci. M'am împiedicat de un snop de stuh și în timp ce căutam să înțeleg, fata băgă mâna într-o puiă de bătut sămânță de cânepă, mare cât un vas de botez și scoase o legăturică.

Îmi zise cu mare taină:

— Puni mâna; aici e boiala noastră.

Pipăii și degetele mele simțiră doar că-s niște bețișoare.

Apoi fata desfăcu legătura și ducându-mă în dreptul ferăstrucii, văzui cu uimire, o grămăjoară de rădăcioare albe.

— Aeste-s — zise ea, întinzându-mi una. Ți-o dau dudu-mitale.

Pe deoparte curioasă, pe de alta complet dezamăgită că-mi dă numai una, i-am mulțumit și așteptând să-și lege din nou legăturica, am chemat-o la mine în odaie.

— Încui ușa, — mă face ea atentă — și pregătești sopon și niști alifie.

— Ți-am dat-o toată ție; alta nu mai am.

— Apoi atunci, trebui să-ți dau eu di aici că fără alifie, nu să poati.

Și cu degetul, scoate cât o boabă, din cutiuța ce i-o dăsem, întinzând pe colțul ziarului ce învelea masa.

— Acuma să ti 'nvăț, să ti boești duduii, și ca o mică vrăjitoare, fata-mi poruncește:

— Spală-ti pi fați, întâi cu apă și cu sopon.

— Pe urmă?

— Pi urmă, ți-oi spune; îi vede d-ta.

Mă supun ca o umilă ucenică ce sunt; când e vorba să înveți așa o taină.

După ce m'am șters cu ștergarul, fata ia rădăcioara și mușcând din ea, o sfarmă în dinți, ronțâind-o mărunțel, apoi o scuipă pe degete, o întinde și în timp ce mie îmi cade cu silă, ea veselă mi-o întinde pe obraz.

— Acuma, freacăți răpidi duduii cu e pi față. Dar abia dau cu degetele de două ori și mă cuprinde o usturime, de stau să-mi crape obraji.

— Nu ti spărie duduii, că ari să-ți pară bini, că țani vreo cinci zili.

— Așa are să mă usture cinci zile?

— Nu, ai să fii frumoasă cinci zili; asta treci răpidi. Acu dă cu crimă deasupra și mai lasă așa.

Când arunc ochii în oglindă, îmi vine aproape rău. Toată fața mi-e umflată, cu pete roșii. Na! că mi-o făcui singură; dar fata pare încântată.

— Acu, culcă-ti zăci minuti, cu fața în sus.

Înciudată, că m'am apucat să fac experiență pe propria piele, după spusele acestei țărăncuțe, nu mai am încotro și îndeplinesc porunca. Aș face orice, numai să-mi recapăt tenul curat.

Pe toată fața, îmi joacă furnici ferbinți și mă întreb cu groază, dacă va reuși experiența, sau—păzească sfântul—voi rămânea așa.

După vreo zece minute, fata-mi întinde satisfăcută oglinda.

— Privești-ti!

Am făcut ochii mari, căci, ca prin farmec, dobândisem obraji frumoși, rumeni și fierbinți.

— Vinde-mi și mie, din minunea asta, i-am spus.

— Nu vindim, duduii; dar am să-ți dau dumitali vrio zăci, ca să ai toată viața. Noi li săpăm la margina dumbrăvii și-i spun pi la noi „Creasta cucușului“. Buriana crești la umizală și faci bobiti negri ca viaa, iar frunzâli sânt ca la Picetea lui Solomon“.

— Dar în ce-am să le pun Roxana? întreb eu.

— Ca să ție mulți ani, li pui în țarnă, într'o cutii. Iaca, asta-i bună di pus, dibuește ea într'un colț de tindă, o cutie goală de conserve.

. . . . .

După câteva zile am plecat din Grumăzăști, cu această co-moară, ascunsă tocmai în fundul căruții, sub fân.

Obrajii încă îmi ardeau îmbujorați de planta miraculoasă.

Ajunsă la oraș, după vreo săptămână, am vrut să încerc din nou experiența ; dar scormonind țărâna să scot o rădăcioară, în locul acelui miez alb, am dat doar de niște putregaie pline de viermișori.

Probabil blăstămul străbunicelor din Grumăzăști, care au lăsat cu limbă de moarte, ca secretul să nu treacă haturile satului.

TANA MUGUREL

---

SCRISOARE MAMEI...<sup>1</sup>

Mamă,  
Copilul tău ştrengar,  
Care rupea opincile pe ghiaţa Dunavăţului,  
Când se ducea la şcoală,  
De ce nu l-ai făcut plugar ?  
Azi poate-ar fi tot un flăcău de-amnar,  
Nu un strein, cu sufletu 'nsetat de-a cerului sineală...

Doar ştii prea bine : tata,  
Mă lăuda în fiecare seară  
Că țin destul de bine brazda la arat,  
Că de plugar, întotdeauna-s gata...  
De ce ai vrut să plec numai decât din sat ?

Şi doar de-atâtea ori îţi spuneam, mamă  
Că zidurile şcolii mi-s povară,  
Că 'ncet, încet, în suflet  
Ucid fără să vreau o primăvară,  
O primăvară verde dela ţară  
Cu lanul plin de toporaşi şi viorele,  
Frumoasă ca şi visurile mele...

Dar tu mă mângăiai zicând : „Îţi pare !  
Las' c'ai să vezi când ai să fii mare !...”

---

1. Din volumul „Ogoare şi luceferi”, gata de tipar.

Și, mamă,  
Făr' să bag de seamă,  
Am crescut...  
Atâtea ani de școală, de povară,  
S'au scurs pe nesimțite, în trecut...  
Mă înșelau vacanțele  
Când reveneam în sat :  
Mergeam ades' cu tata la arat,  
În vie, la săpat,  
Iar când era la secere,  
Eu mă luam la 'ntrecere  
Cu Gheorghe, cu Vasile, cu Ion,  
Deși ei toți erau deprinși cu-obida, —  
Nu-i înțepau la palme, pălămida....  
Strângeam ades în urmă 'n brațe snopii,  
Frumoși ca și Lilica popii,  
De care m'am îndrăgostit ca de un răsărit de soare.

Iar azi,  
Când sunt cum îmi spuneai, mai mare,  
Mă uit în urmă, mamă,  
Și-mi pare-atât de rău  
Că nu-s și eu  
Ca Gheorghe, ca Vasile, ca Ion,  
Să port o zi întreagă plugul,  
Iar noaptea să scot boii la pășune  
Și în văpaia lunii,  
Trântit pe iarbă, să citesc belșugul  
Pe care l-a citit o viață 'ntreagă, tata !...

Și poate alta ți-ar fi fost răsplata  
Decât aceste rânduri cari-ți vin  
Dela feciorul tău îndepărtat,  
Ce plânge 'n gându-i tulburat,  
Trecutul îngropot acolo 'n sat !

## VIAȚA LA IAȘI

### CEVA DIN URBANISTICA IAȘULUI DE ERI

Flăcările năpraznicului pojar din 1827 Iulie 19, mistuia ultimile acoperișuri cu stuf și draniță; dela o casă la alta focul era ajutat să treacă și de podelile cu care erau acoperite ulițele și de supt care podele eșea un miros insuportabil. Flăcările s'au răpezit și asupra unor case mai bunișoare, asupra unor biserici și chiar asupra Curții domnești pe care au prefăcut-o în scrum, odată cu toate documentele câte se găseau acolo la Divan și toate bijuteriile și averea lui Ioan Sandu Sturza; ce s'a mai putut salva au furat țigani și mahalagii.

Focul întreținut de un vânt puternic a ținut câteva zile, încât abia în ziua de 21 Iulie 1827 Vodă și cu boierii încep să se gândească la reorganizarea Iașului,

Atât de rele case mai rămăseseră în Iași, încât Domnul, fugit din Curtea arsă, abia a găsit o casă cu trei odăi unde să se așeze.

Dacă pentru unele mănăstiri și biserici arse, sau mai ales pentru documentele vechi, care au fost mistuite de foc, această năprasnică întâmplare a fost o mare nenorocire, nu tot așa și din punctul de vedere al urbanisticeii ieșene; putem spune că atunci Iașul a trecut printr'un foc purificator. Ulițele strâmte, strașnic de murdare, pavate cu lemne supt care veșnic stăteau zoile aruncate, cu casele acoperite cu stuf sau draniță, joase de ajungeau până în capul trecătorilor—era oprită tragerea din ciubuc pe uliță ca să nu se aprindă casele—case din lemn, sprijinite să nu cadă jos, cu ferestre mici și ursoaice prin poduri; diferite dugheni care de care mai respingătoare, formau așa zisul Iași, care se întindea deoparte și de alta a Curții domnești; toate acestea au căzut pradă focului necruțător, fără multe somații din partea edililor de pe atunci, sau nesfârșite procese de daune.

Când focul s'a potolit și vaețele au amuțit, Vodă a dat strașnice porunci asupra felului cum trebuiesc refăcute casele.

Într'o „țidulă gospod" din 21 Iulie 1827<sup>1</sup> citim următoarele: „Nenorocita întâmplare a focului căzut asupra orașului acestuia la 19 a curgătoarei luni, care au adus politiei aceștea văzută stricăciune iar celor arși de istov, atât spre aș pute găsi chipul înlesnirii de a-ș oploși sărăcia, de a-ș scoate hrana vieții lor; cât și spre a-ș pute face lăcașul familiilor lor; zidirile ce vor fi a să face pe locurile arse, ori mici sau mari, dugheni sau case, să se facă pe cât să va puté mai temeinice și mai sigure, păzindu-se linia și îndreptarea ulițelor și a drumurilor cari slujăsc și spre podoaba politiei și spre înlesnirea însuși a dughenilor și a caselor și acelora ce umblă spre feluri de trebuință și alișveris".

Domnul pune margini și speculii ce se putea ivi atunci și de aceea hotărăște ca meșterii tocmindu-să la unli să nu poată fi luați de alții până nu va termina lucrul început, iar materialele necesare zidirilor „să nu să vândă nici decum cu mai mari prețuri ca acelea ce au urmat și înaintea arderei acestuia".

Domnul termină „țidula domnească cu îndemn către boierii însărcinați cu această lucrare ca să lucreze fără odihnă „ca să vie orașul în starea și frumusețe ce acum din nenorocita întâmplare a focului au pierdut-o, de care sufletul nostru este pătruns de sâmtitoare durere și mahnire până ce va vedea orașul iarăși în starea frumuseții"<sup>2</sup>.

La 6 August 1827<sup>3</sup> Domnul dă iarăși porunci către hătmănie „ca să nu să îngăduiască pe nimine pe la mahalale în locurile binalelor arse a-ș face binale<sup>4</sup> acoperite cu stuh sau rogoz ci să fie acoperite cu scânduri sau șindilă și ogiaurile scoasă afară".

La 7 August același an iarăși hotărăște Domnul printr'o țidulă ca să nu se mai facă binale pe lângă mănăstiri și biserici iar acelea care erau făcute să se desființeze „pentru ca să nu acopere aceste ziduri frumoase spre podoaba orașului".

Desigur, dacă frumoasa domnie a lui Ioan Sandu Sturza Vodă ar fi durat mai mult, s'ar fi înfăptuit multe lucruri bune în ceea ce privește curățenia orașului și înfrumusețarea lui. Scoaterea lui din domnie și venirea Rușilor au dat din nou prilej atâtor doritori și iubitori de a călca bunele orândueli de a-ș face casele cum au voit și de a considera ulița un bun al lor.

Noua organizare municipală a Iașului în 1832 găsește multe nereguli în ceea ce privește urbanistica.

1. Arhivele Statului Iași, Tr. 1352 op, 1535 f. 3.

2. Locul citat, p. 3.

3. Ibid., p. 5.

4. Case.

În arhiva primăriei Iași, depusă spre păstrare la Arhivele Statului, se găsesc dosarele din această epocă în care se oglindește strădania acelor de atunci pentru a aduce Iașul într-o stare înfloritoare.

Iată, printre altele, ce măsuri s'au luat pentru curățenia și înfrumusețarea orașului:

„Fiindcă drumul de frunte a comunicației între țara de sus și de jos a Moldovei trece prin orașul Eșii și mai ales prin ulița cea mare, spre a se întâmpina necuvintele ce se nasc din aceasta, atât pentru umbletul din-lăuntru orașului cât și pentru sfărâmarea pardoselei, pe lângă drumurile și ulițele aflătoare se vor mai așeza lăturalnice drumuri spre înlesnirea comerției și a comunicației lor.

1. O șosea care se va începe dela bariera Podului verde și petrecând cvartalul cel mai de laturi și mai primitor întru aceasta, se va pogori prin Păcurar în șesul Bahluiului și îndreptându-se prin bariera și podul lui Ipsilant; această șosea va avea capătul ei lângă bariera Niculinei în drumul Galaților.

2. A doua șosea va începe dela podul Roș, va coti malul stâng al Bahluiului pe sub vama veche și mai înainte de a trece peste podul Albi-nețului, spre a se sui către bariera Morei de vânt, ea se va întâmpina cu șosea viitoare dela Bularga și cu aceia care pe lângă Beilic trece în oraș și esă la drumul Botoșanilor.

3. A treia șosea va începe la Socola și trecând în podul Bulargăi va da în Beilic”.

Oare astăzi facerea unor șosele bune, pietruite, care să îndrepte toate cărările încărcate ce sfarmă asfaltul și aduc murdărie în oraș, pe drumuri în afară de oraș, n'ar fi o măsură de o bună gospodărie? O căruță care să transporte materiale sau altele dela Socola în fundul Păcurarului, n'ar trece mai bine pe o șosea care să ducă dela Podul roș pe șesul Bahluiului direct în fundul Păcurarului, decât pe străzile asfaltate trecând și prin Piața Unirei?

În ceea ce privește zidirile de case se iau următoarele măsuri:

„Nime de acum să nu fie volnic a zidi la uliță sau în piață bina decât de piatră sau cărămidă și acoperită cu oale, înfățișând mai întâi planul Sfatului Municipal, carele va fi îndatorat în 8 zile a da socotința sa”.

Casele mai vechi de 15 ani, acoperite cu scânduri urmau să fie acoperite cu oale „iar pentru a se putea lărgi încât se poate ulițele orașului se va strica până în 6 luni toate tărăbile, cerdăcuțele de lemne eșite din linia binalei, prispele de lut, urmând ca scările să se facă în cuprinsul binalei”.

Ulițele urmau „pentru înlesnirea comunicațiilor și îndemânătoarea curățire a aerului” să fie pardosite cu „piatră vârtoasă, făcându-se de fiește-care laturi cărări”.

În ceea ce privește „înfrumusețarea orașului” s'au luat măsurile cele

mai drastice pentru stricarea tuturor „bojdeucilor” din jurul bisericilor pentru că *„măndştirile, bisericile care după a lor sfințire și forma zidirii trebuie să înființeze o privală măreață și mai ales acelea ce nu sunt cu zid încongiurate trebuie să se descurce toate bojdeicile acelea care nu numai ascund a lor privală dar încă prin apropierea lor pun în primejdia focului pe aceste lăcașuri dumnezeiești”*. Așa se gândea și se făcea treabă la 1832 și câțiva ani după aceea. S’a ținut seamă și mai târziu de aceste capitole din „Infrumusețarea Iașului” și mai ales respectul de acele frumoase zidiri, biserici și mănăstiri? Pentru a ne încredința cât au fost de necruțători în cele bune și sfinte foștii edili ai Iașului, n’avem decât să facem o preumblare prin Iașul de azi și ne vom convinge. Oare pe timpul când s’a zidit școala evreiască din fața bisericii Curălarilor, una din cele mai vechi biserici din Iași, nu a fost nimeni în Iași care să nu lase o asemenea neleguire? Cunoșc discuția avută atunci, când i s’a spus „revoltatului” că acolo este amestecat și evreul W. și că edilii Iașului au nevoie de voturile lor.

Dar Sf. Pantelimon? Până a nu se dărâma câteva bojdeuce dela stradă, nu se vedea decât turnul!

Dar Golia, acest unic monument al Iașului? La stradă câteva case sunt lipite de acest zid, iar în altă latură chiar edilii Iașului au reparat niște case, care neaparat trebuiau dărâmate pentru a scoate „în privală” monumentul, așa după cum cel de altădată au hotărât.

Cea mai mare bătaie de joc și nesocotire a celor mai elementare noțiuni de respect pentru cei vechi, s’a făcut de către acei care au dat voie să se vândă, pentru a se face case până și cimitirile din jurul bisericilor. Cine nu cunoaște cazul cu clădirea jidovească din cimitirul bisericii Sf. Neaculai de lângă palat; în afară de faptul că ascundea vederi una din cele mai vechi biserici din Iași, dar meșterii făcuseră canale și closete, scormonind până și mormintele vechi în care s’au găsit oseminte și arme purtate de mari boieri. Și toți au stat nepăsători până ce o mână energică, prin forță, a înlăturat neleguirea.

Exemple ar fi așa de multe încât ar întuneca memoria acelor care au permis cu știință sau din prostie aceste înfăptuiri netrebnice.

Un capitol important din vechea urbanistică a Iașului era *„dispre curățirea aerului în oraș”*; aici se prevedea săcarea mlaștinilor și a iazurilor din apropiere; curățenia perfectă a orașului și depărtarea din oraș a tuturor „meseriilor și magaziiilor vătămătoare și primejduitoare”. Urma să se „regularisască” cursul Bahluiului, Căcainei și Nicolinii și a se seca iazurile aflătoare pe aceste două întâi pârâuri, ca cele dintâi pricină a revărsărilor și a adăogirii mlaștinilor statornice. Malurile trebuiau să fie înălțate și marile șes al Bahluiului dat spre cultivare.

Capitolul prevede măturatul străzilor, ridicarea gunoaielor, a gheței; cât să fie de mari căruțele de cărat gunoi și orele când cetățenii puteau face curățenie (Miercurea și Sâmbăta se curățau toate ogrăzile).

Tot atunci s'a hotărît ca să nu se mai îngroape morții în cimitirile din jurul bisericilor, ci în cimitire din jurul orașului. Intrucât la acea dată nu se stabilise încă locurile destinate pentru cimitire și mai ales pentru că în fiecare trebuia să se zidească o biserică, s'a amânat această chestiune cu obligația ca îngropările să se facă cât mai adânc. Mai târziu însă s'a pus în lucrare această hotărîre, înființându-se cimitirul „Eternitatea” și Sf. Vasile, desființându-se cimitirele din jurul bisericilor din oraș. Cu această ocazie s'a produs o nouă și ireparabilă nelegiuire. Majoritatea cimitirelor din jurul bisericilor s'au amenajat în grădini ori s'au vândut parcele pentru case; pietrele de pe mormânturi, unele destul de vechi, au fost vândute și au ajuns prin diferite temelii sau zidiri. În Iașul așa zis „cultural” nu se știe exact unde se găsește înmormântat *Alecu Rusu* la Bărboi, mort abia la 1859; cine știe în ce temelie de casă sau scară la cine știe ce crăsmă a ajuns piatra de pe mormânt. Dar mormântul lui *Andronachi Donici* înmormântat la 1829 la Buna Vestire? Ce s'a făcut cu piatra de pe mormântul lui? Sute, mii de lespezi de mormânt pe care erau săpate atâtea date importate pentru trecutul Iașului, s'au distrus dându-li-se o întrebuintare de multe ori de-a-dreptul jignitoare bunului simț. Cine a permis să se facă toate acestea? Mă tem să încep a identifica făptașii, intrucât ar fi prea mulți din acei care și azi strigă „Iașul cultural”, în gând având ascuns însă cine știe ce afaceri personale.

Am aflat că o față bisericească din Iași și-a făcut casa pe temelia durată din pietrele strămoșilor noștri; la o biserică din Iași o cărare care duce dela casa parohială la bucătărie era făcută din pietre care din loc în loc aveau inscripții vechi chirilice.

La biserică Curăları câteva pietre vechi stau aruncate aduse ca de puhoi. Acestea nu sunt oare file rupte din cronica Țării? Cu atât mai mult cu cât pe lespezile reci au curs lacrimi calde și sincere a multora din trecut care-și plângeau strămoșii? Acestea trebuiau adunate, așezate așa fel ca să fie bine păstrate și date în grija unui păzitor dacă din cimitirele unde au fost puse dintru început se duceau la alte întrebuintări.

În ceea ce privește urbanistica Iașului bine ar fi dacă edilii noștri ar răsfoi din când în când și vechile dosare în care se văd bunele organizări ale celor mai de demult și în aplicarea celor noi de astăzi să țină seamă și de acelea din trecut, care, dacă nu erau așa de civilizate cum le pretendem noi azi, erau cel puțin făcute cu multă dragoste și tragere de inimă pentru bătrânul nostru oraș.

Firma „Iașul Cultural” pusă înainte în orice ocazie, nu justifică lipsa unui muzeu bine organizat la Iași; nu pune la adăpost de răspundere față de viitorime pe aceia care în nepăsarea lor admit, sau fac lucruri, care știrbesc și ultimile rămășițe din ce a rămas frumos la Iași.

Și nu se vor îndrepta lucrurile, până ce fiecare cetățean al Iașului, lăsând nepăsarea, va fi mai cu tragere de inimă, mai cu durere pentru acest oraș uitat și de D-zeu; nu va trece nepăsător pe lângă o piatră de

mormânt, sau cu inscripție veche, care stă aruncată, sau cineva stă gata să-i dea o întrebuintare care ar distruge-o; nu va trece nepăsător pe lângă un monument istoric care se dărâmă; nu va trece nepăsător pe lângă documentele noastre vechi văzând că se invelesc în ele masline sau scrumbii; va da alarma pentru ca acei însărcinați cu păstrarea lor să le salveze; nu va înstrăina de oraș — prin dăruire sau vindere — piese arhivistice, sau de altfel, care se referă la trecutul acestui oraș și care ar putea sta foarte bine într'un muzeu de aici; (cele mai frumoase piese arhivistice, sau de muzeu, referitoare la lașul vechi se găsesc la București, Paris sau Londra, dăruite sau vândute de ieșeni).

Legătura dintre trecut și prezent trebuie să fie totdeauna neclintită și acei cărora le este încredințată gospodăria acestui oraș să aibă neconținut înaintea lor faptele înaintașilor, pentru ca prin comparație să facă mai bune de vor fi în stare, iar de nu, să le urmeze măcar pe ale lor, pentru că documentele ni-i arată ca buni înfăptuitori și lucrători cu toată cinstea și dragostea pentru orașul în care s'au născut și au murit; numai așa cei de azi vor fi iertați, pe lângă alte păcate, și pentru acele de a le fi aruncat până și pietrele de pe morminte.

GH. UNGUREANU

---

## CRONICA EXTERNĂ

### O NOTĂ DIPLOMATICĂ A LUI MOLOTOV

Nu demult, comisarul pentru afaceri străine al Sovietelor, Molotov, a remis o notă diplomatică tuturor guvernelor Statelor cu care Rusia Sovietică mai are raporturi diplomatice, prin care guvernul bolșevic protestează împotriva unor așa numite „deportări” de supuși sovietici făcute de autoritățile germane de ocupație din teritoriile răsăritene, deportări, care ar fi, după expresia notei, „contrarii sentimentului de omenie și principiilor dreptului ginților”.

Este vorba de muncitorii (bărbați și femei) din teritoriile ocupate ale Ucrainei și Rusiei albe, pe care autoritățile germane, îi angajează pentru muncă în industriile și agricultura germană, în Reich. Nota lui Molotov mai afirmă că în Germania sunt „adevărate târguri de sclavi, unde supușii sovietici sunt ca o marfă” și că „salariile date acestor locuitori consistă într'un tratament inuman”.

Iată deci, după oribilele descoperiri din pădurea dela Katyn, că Rusia sovietică vine să protesteze în fața opiniei publice internaționale, în numele „sentimentelor de omenie” și chiar în numele dreptului internațional !

În adevăr, guvernul german a recrutat într'o foarte largă măsură, mână de lucru din multe țări europene, spre a înlocui brațele de muncă germane și a le face disponibile pentru frontul propriu-zis de luptă. Acești muncitori angajați din diferite țări, nu numai din teritoriile ocupate de armata germană, se bucură de un tratament identic cu muncitorii germani și au un salariu cu care își pot câștiga existența.

Dar să examinăm chestiunea din punctul de vedere a regulilor dreptului ginților. Teritoriile sovietice cucerite de armatele germane și aliate, se găsesc, din punctul de vedere juridic, sub ocupația de război (*occupatio bellica*) a armatei germane și a celor aliate.

*Cine vorbește  
de omenie !*

Dreptul internațional al războiului, mai mult decât acela al păcii, are reguli precise consfințite prin cutumă și apoi codificate în o serie de convenții. Cele mai de seamă convenții privitoare la legile războiului au fost încheiate la cele două conferințe de pace ținute la Haga în anii 1899 și 1907.

Materia ocupației de război (*occupatio bellica*) se găsește destul de amănunțit reglementată în Regulamentul-anexă a Convenției dela Haga din 1907 privitoare la legile și obiceiurile războiului pe pământ și anume în secțiunea a III-a a acestui Regulament, intitulată: „*Despre autoritatea militară în teritoriul Statului dușman*” (art. 42—56).

În privința purtării autorității ocupante cu locuitorii teritoriului ocupat — ceea ce tocmai ne interesează pe noi în legătură cu chestiunea de mai sus — articolul 46 al Regulamentului-anexă dela Haga spune că „onoarea și drepturile de familie, viața indivizilor și proprietatea privată, precum și credințele religioase și exercițiul cultelor, trebuie respectate”. Este vorba, prin urmare, cum spune doctrina de Drept Internațional, despre *drepturile private inalienabile*, pe care puterea ocupantă trebuie să le respecte cât mai mult. De aceea, ocupantul nu poate sili populația din teritoriul ocupat să ia parte la ostilități; el nu poate lua locuitorilor jurământ de credință; el nu are voie să aplice pedepse colective pentru fapte individuale.

La regula fundamentală de respect a drepturilor și libertăților individuale, dreptul ginților a admis și câteva excepții, care decurg din natura și scopul ocupației de război.

Aceste excepții constau în dreptul puterii ocupante de a ridica, în afară de impozite, *contribuții bănești* dela locuitorii teritoriului ocupat (art. 49 Regulamentul-anexă dela Haga); apoi dreptul ocupantului de a preinde dela locuitori, *rechiziții în natură și de servicii*, precum și diferite *prestații în natură* (art. 52 Regulamentul dela Haga). Fără îndoială că cele mai de seamă sunt rechizițiile în natură și de servicii. Locuitorii din teritoriul ocupat pot fi rechiziționați, de pildă pentru transportul, cu cai și cu căruțele, a diferite furnituri și materiale de război necesare armatei, pentru transportul răniților, a prizonierilor și chiar a trupei. Locuitorii pot fi de asemenea rechiziționați pentru orice lucrări de refacere în teritoriile ocupate de pe urma distrugerilor războiului (repararea podurilor, a drumurilor, a căilor ferate, etc, etc). Practica dreptului ginților admite pedepse foarte grave — mergând chiar până la pedeapsa cu moartea — pentru refuzul locuitorilor din teritoriul ocupat de a da prestații și contribuții personale sau pentru refuzul la rechiziții.

Pe lângă obligația generală impusă ocupantului de legile războiului de a respecta, după putință, libertățile individuale ale locuitorilor, aceștia au la rândul lor datorii față de autoritatea ocupantă.

În primul loc, puterea ocupantă este obligată să respecte viața locuitorilor, dar numai dacă aceștia nu iau parte directă la lupte. Ei pot fi combatanți făcând parte din armata regulată a inamicului și, în acest caz, li se aplică legile generale privitoare la combatanți, deci pot fi făcuți prizonieri. Dar ei pot fi simpli civili care iau arma în teritoriul ocupat împotriva armatei de ocupație. În acest caz, ei sunt franc-tirori și dacă sunt prinși, li se aplică pedeapsa cu moartea.

În al doilea loc, locuitorii teritoriului ocupat trebuie să se abțină dela orice act de dușmănie împotriva puterii ocupante; deasemeni ei nu pot da niciun fel de informațiuni inamicului despre forțele de ocupație și despre mișcarea trupelor. În orice caz, autoritatea ocupantă poate lua măsuri de represiune cât mai severe.

Atât Regulamentul-anexă dela Haga, cât și doctrina de Drept Internațional, sunt de acord, că toate măsurile pe care le ia puterea ocupantă în teritoriul ocupat, precum și toate prestațiile și rechizițiile cerute locuitorilor, vor trebui să folosească numai administrației de ocupație și pentru întreținerea armatei ocupante.

Angajarea de mână de lucru în teritoriile ocupate de armatele germane nu se încadrează, prin urmare, în regulile de drept descrise mai sus, deoarece muncitorii nu sunt siliți de autoritățile germane, să plece în Germania ci sunt angajați în mod voluntar, iar pentru munca lor ei primesc un salariu — pe când rechizițiile permise de regulile dreptului ginților sunt totdeauna impuse.

Nota sovietică ar avea o valoare dacă ar fi vorba de raporturile cu un beligerant care respectă legile războiului; dar Rusia sovietică nu respectă niciun fel de regulă de drept Internațional al războiului. Cazurile de nesocotire brutală a normelor de drept și de morală în război de către bolșevici, sunt numeroase și cunoscute de toată lumea: se știe, de pildă, că guvernul german a adus de multe ori la cunoștința lumii că are informații și dovezi că bolșevicii omoară prizonierii germani căzuți în mâinile lor. Gropile comune dela Katyn ale nenorociților ofițeri polonezi căzuți în prizonieratul bolșevic sunt o dovadă evidentă despre metodele bolșevice și despre morală acțiunilor lor în vreme de pace și de război.

Dar Rusia Sovietică nu se simte legată de nici o regulă în conducerea războiului, deoarece guvernul bolșevic n'a semnat nicio convenție privitoare la legile războiului (cum este, spre exemplu Convenția dela Geneva din 1929 privitoare la tratamentul prizonierilor de război), iar convențiile dela Haga din 1907, fiind semnate de Rusia țaristă, nu mai sunt respectate de Rusia bolșevică, deoarece guvernul bolșevic a declarat dela început, că nu respectă nicio obligație internațională luată de guvernele țariste.

Regulile dreptului Internațional ale războiului sunt aplicabile numai între acele popoare care le-au adoptat în mod expres prin semnarea de convenții internaționale în această materie, dar, *aceste reguli sunt mai cu seamă aplicabile între popoarele care au același nivel de cultură și civilizație, aceleași concepții sociale, economice și juridice*. Nu se poate presupune că într'un război purtat de un Stat civilizat din Europa cu niște triburi canibale din Africa, s'ar putea aplica legile războiului. Raționamentul este perfect valabil și în războiul împotriva bolșevismului: legile războiului nu mai sunt aici operante, fiindcă e vorba de un inamic cu concepții diferite de cele ale popoarelor europene și cu un nivel de cultură și civilizație diferit.

De aceea, când e vorba de regulile ocupației de război, care pretind din partea ocupantului respectul libertăților individuale și a proprietății

particulare, e greu de presupus că aceste reguli s'ar putea aplica întocmai în teritoriile sovietice, ca în alte teritorii ocupate (spre exemplu în Franța), fiindcă e vorba de un popor care, chiar sub guvernarea lui proprie, n'a cunoscut libertățile, iar proprietatea individuală era desființată.

Autoritățile germane și aliate care administrează teritoriile ocupate în răsărit, au marea misiune de a readuce aceste teritorii la o nouă viață clădită tocmai pe libertatea omului, pe proprietate individuală, pe familie și biserică.

Locuitorii Ucrainei și ai celorlalte teritorii sovietice ocupate în răsărit se angajează pentru muncă în Germania după libera lor hotărâre, iar acest angajament le dă și puțința câștigării unor posibilități onorabile de trai, care la ei acasă poate nu le au. Cu drept cuvânt s'a spus la Wilhelmstrasse, că munca acestor locuitori constituie partea activă de contribuție a lor în lupta Europei împotriva bolșevismului.

Nota diplomatică a lui Molotov despre așa zisa „deportare” a locuitorilor sovietici în Germania a avut drept scop să sustragă atenția lumii dela oribilele descoperiri dela Katyn. Ea a avut, însă, un efect contrariu, deoarece lumea și-a adus aminte și și-a pus întrebarea: unde sunt milioanele de Polonezi, Români basarabeni și bucovineni, Estonieni, Letoni și Lituani deportați de Rusia Sovietică și despre a căror soartă nu se știe nimic? Descoperirea dela Katyn are multe răspunsuri...

DIMITRIE GHERASIM

---

## CRONICA IUDAICĂ

### Dr. GOEBBELS DESPRE RĂZBOI ȘI JIDANI

D-l dr. Goebbels, ministrul propagandei Reichului, publică în primul număr pe luna Mai a revistei „Das Reich” un important articol intitulat „Războiul și Jidanii”, denunțând lumii civilizate conspirația internațională iudaică și imensul pericol pe care îl reprezintă. Între altele d. dr. Goebbels spune:

„Rămâi uimit — scrie autorul — când constăți cu câtă naivitate — ca să nu zicem inocență — mai privesc și acum problema jidovească unele cercuri din Europa. Și totuși nu încape nici cea mai mică îndolală că dacă am da acum dovadă de slăbiciune, de cea mai mică slăbiciune în soluționarea problemei jidănești, am risca să provocăm o primejdie extrem de gravă pentru poporul nostru, pentru Reichul nostru și pentru întreaga Europă.

Acest război, jidanii l-au volt. Oriunde arunci privirea în tabăra inamică, fie la plutocrați, fie la bolșevici, îi vezi pe jidovi stând în umbră ca inspiratori și instigatori în spatele reprezentanților aparent ai conducerii războiului. Ei sunt acei care organizează economia de război a inamicului, dintre ei se recrutează în Anglia și în Statele Unite agitatorii înseși de răzbunare, iar în U. R. S. S. comisarii teroriști ai GPU-ului.

Astfel, în general ei sunt cleul care cimentează coaliția inamică. Ei văd în Germania național-socialistă o forță care se poate măsura cu ei și cu poftele lor de dominație mondială nu numai pe planul militar, ci și pe planul spiritual. De aici vine ura lor nemăsurată.

Să nu se creadă că accesele de răzbunare inspirate din Vechiul Testament, cu care ei își umplu ziarele și emisiunile radiofonice, ar reprezenta numai o simplă literatură politică. Ei le-ar pune în practică punct cu punct dacă aceasta ar sta în puterea lor.

Este deci o necesitate de mântuire publică în țara noastră de a lua toate măsurile ce pot părea potrivite pentru a ocroti comunitatea populară germană în lupta contra acestei primejdii.

Aceasta ar putea duce la hotărîri cu caracter grav dar n'are nici o importanță lucrul acesta față de mărimea primejdiei. Căci războiul acesta este un război al raselor. Iudaismul nu urmărește alt scop decât nimicirea și exterminarea poporului nostru. Dacă puterile Axei ar pierde războiul, n'ar mai exista niciun dig capabil să salveze Europa de valul iudeo-bolșevic.

Din toate statele dușmane sosesc neconținut știri din care rezultă că antisemitismul face în ele progrese repezi. Nu se poate spune că în aceste state antisemitismul ar fi un produs al propagandei antisemite, deoarece această propagandă este interzisă acolo cu cea mai mare asprime, iar în Uniunea Sovietică este pedepsită chiar cu moartea. Se poate vorbi prin urmare de o reacțiune absolut naturală a popoarelor amenințate de primejdia jidănească.

Nici unul din cuvintele profetice ale Fuehrerului nu se verifică cu o certitudine și cu o logică atât de neclintită ca acela în care el a spus că, dacă iudaismul reușește să provoace un al doilea război mondial acest război nu se va termina prin distrugerea omenirii ariene, ci prin stingerea rasei iudaice.

Nu ne lăsăm conduși cătuși de puțin de ură în această materie. Vremurile sunt prea grave ca să se poată urzi naive planuri de răzbunare. Este vorba de o problemă mondială de prima mărime, care poate și trebuie să fie rezolvată de generația actuală.

Iudaismul reprezintă pentru noi încarnarea ruinii generale a lumii. Sau vom zdrobi această primejdie sau popoarele vor fi zdrobite de ea.

Cu iudaismul nu există niciodată altă alternativă, sau îi cedezi puterea, sau i-o refuzi total. Noi alegem al doilea termen al acestei alternative.

Avem convingerea fermă că la sfârșitul acestui război iudaismul va vedea în fața lui o omenire deplin lămurită asupra problemei jidănești. În Anglia, față de antisemitismul în creștere, jidanii reacționează în același fel cum fac de obicei pretutindeni. Mai întâi pozează în nevinovați persecutați cu totul pe nedrept și rabinii lor îi îndeamnă să dea dovadă în public de mai multă rezervă deoarece ținta lor provocatoare îi supără pe nejidani.

Va recunoaște oricine că este o manevră de înșelăciune extrem de vicleană, dar și aici se adevărește vorba că ulciorul merge la apă până când sa sparge.

Noi știm cu cea mai deplină siguranță că jidanii ne urăsc din tot sufletul. Nu există suferință pe care nu ne-ar impune-o dacă le-ar sta în putere. De aceea, nu trebuie să le dăm nici măcar cea mai mică speranță de putere. Mai mult: suntem datori să luminăm lumea asupra caracterului și ticăloșiei lor, că dovedim fără încetare rolul nefast pe care l-au jucat ei mai ales în originea și în conducerea acestui război; să-i acuzăm fără milă de crimele pe care le-au făcut, până când popoarele vor începe să se deștepte. Va fi poate nevoie de multă vreme, dar efortarea merită să fie făcută. Numai așa vom doborî pe dușmanul cel mai primejdios care a amenințat vreodată viața, libertatea și demnitatea omenirii. Orice iertare ar fi deplăsată în această materie.

Nu avem milă decât de nenumăratele milioane de oameni din poporul nostru și din celelalte popoare europene, de această mulțime care ar

fi lăsată fără apărare în seama urii și voinții de nimicire a acestei rase drăcești dacă noi am arăta vreo slăbiciune și am șovăi în această clipă.

Și în Germania — încheie dr. Goebbels—jidanii au râs când le-am cerut socoteală pentru întâia oară. De atunci însă le-a trecut pofta de râs, le-a trecut cu desăvârșire. Și atunci au ales împotriva noastră soluția războiului. Dar războiul acesta este pe cale de a deveni un război împotriva lor. Concepând împotriva poporului german un plan de distrugere totală, ei și-au semnat propria sentință de moarte“.

Cuvintele ministrului german apar pentru poporul lui Israel ca limbile de foc ale amenințării ce prevestea prăbușirea orgiacului Balthazar, cel din urmă rege al Babylonului.

Orgoliul și trufia rasei o fac să uite că o cetate împresurată oricât de tari i-ar fi zidurile — pot totuși cădea — căci de astă dată jidovimea are de întâmpinat un inamic pe atâta de priceput pe cât de tenace. Pe de altă parte lumea ariană a început a se trezi. Chiar și popoarele democrației care luptă din propriul și pentru interesele Israelului, a ajuns înfărșit să afle că beneficiarii sângerosului măcel vor fi pururea copiii poporului ales. Bolșevismul, această teribilă armă a iudaismului, pregătește cu jertfele lor proprii, aservirea creștinilor arieni.

Articolul d-rului Goebbels nu afirmă numai o nădejde și o certitudine. El arată necesitatea absolută a unei victorii germane asupra iudaismului căci de dânsa depinde existența sau sfârșitul celor trei milenii de civilizație ale Europei.

Așa dar, Israele, — *Mane, Thekel, Phares!*

G. A. C.

## ÎNSEMNĂRI

### 10 MAI 1943

După epocala campanie de iarnă, cu rezistențele ei dârze și adesea cumplit de sângeroase, a armatelor aliate din Răsărit, al doilea zece Mai al războiului afirmă simbolic un dublu sens etic, — indisolubila frățietate româno-germană și voința de a purta armele până la capăt, până la biruința definitivă.

Marile zile de prăznuire națională sunt ca fântânile în deșert. Ele strâng caravanele de prin cele patru unghiuri ale zării pentru a le alina suferințele și a înmănunchia altele mai puternice din frânturile celor vechi, spulberate de simun.

Furtunile în desfășurarea lor nebună nu cunosc un scop, sensul lor fiind distrugerea. De aceea ele trec repede, în timp ce colectivitățile omenești, mai de vreme sau mai târziu, ajung totuși în portul idealului lor, pe drumul însemnat de popasurile solemne ale sărbătorilor naționale.

G. R. G.

### SERBĂRILE COMEMORATIVE DELA BLAJ

Duminică 16 Mai a fost comemorat într'un cadru deosebit de cucernic, un pătrar de veac dela nașterea lui *Inochentie Micu Clain*. Presa românească de pretutindeni a evocat cu această ocazie măreața figură a episcopului unit care a dat primul strigăt de revendicare națională a elementului românesc din Ardeal.

Blajul poartă în piatra sa nu numai amintirea ctitoriei lui Inochentie care este prima așezare orășenească pur românească din Transilvania, dar și mândria năzuințelor eliberatoare ale marelui luptător român și ale tuturor urmașilor săi. Căci de aici au purces celebrele douăzeci și patru de jalbe către Împăratul din Viena peste amarul izvodirilor cărora s'a întins cealaltă amărăciune, a neluării lor în samă. Și tot de aici a plecat însuși

Clain spre capitala Austriei unde, din protestatar, avea să ajungă acuzat, ca să ia apoi, spre Roma, drumul pribegiei, fără înapoiere.

Și tot aici, în Blajul neaoș românesc, a fost țărăcuită sufletește, și pentru totdeauna, „Câmpia libertății”, botezată de Simion Barnuțiu în cristelnița adunării naționale din 25 Mai 1848.

Astăzi când zăbranicul durerii s'a coborât peste o parte din țara Transilvană, acest pătrar de mileniu al zbuciumatei sale istorii, vine ca un glas al dreptății eterne să aștearnă mângâierea peste suferințele rupte din coasta neamului și să reactualizeze vechile năzuințe care, dela Inochentie Clain la Simeon Barnuțiu, au făcut din Blaj unul din centrele de dârză apărare a ființei noastre etnice. G. A. C.

### **ȘAPTEZECI DE ANI DELA MOARTEA LUI VODĂ CUZA**

În ziua de 3 Mai a acestui an, s'au împlinit șaptezeci de ani dela moartea marelui domnitor Alexandru Ioan Cuza. Data merită să fie subliniată în cadrul prăznuirilor naționale. Căci Vodă Cuza a fost mare în opera lui politică, dar nu mai puțin în ținuta lui înalt și pilduitoare de după abdicare. Mai ales după aceea. Moartea lui prematură, grăbită desigur și de surghiunul voluntar, e elocventă ca un gest de spartiat. Cuza a preferat să se izoleze în străinătate decât să știrbească patrimoniul național adunat și lăsat moștenire de dânsul cu atâta trudă și jefă. Refuzând sprijinul Franței precum și chemările stăruitoare ale țării, el n'a vrut să surpe temeliile de dânsul clădite, nici să întunece strălucirea tronului său. A înțeles să moară departe de deșertăciuni și vanități, intrând, încă în viață, în lumea fără de moarte a veșniciei.

Dela 3 Mai 1873 și până astăzi, recunoștința românismului a mers sporind, iar figura lui Vodă-Cuza, deși desprinsă de cele lumești numai de șaptezeci de ani, a căpătat de pe acuma tresăriri de legendă. Închinările obștești ce i se aduc vor spori în sufletul generațiilor atâta cât va trăi neamul. G. A. C.

### **CINCI ANI DELA MOARTEA LUI OCTAVIAN GOGA**

S'au împlinit cinci ani dela moartea bardului suferinței noastre. Cinci ani de când, într-o înserare de Mai, stihiiile destinului au străfulgerat tâmpla cu svăcnetul atât de generos al visărilor sale.

Goga a murit cu un ceas înainte de marea tragedie ce avea să sfârșească trupul națiunii și să reactualizeze glasul lacrimilor de odinioară. În singurătatea dela Ciucea, ai ultimilor săi ani de viață, amintirea nedreptății suferite fusese alinată de împlinirea idealului unității românești pentru care izvodise atâta înaripată slovă.

Dar aceiași vrere nefastă care l-a răsturnat la 1938 din fruntea gu-

vernului țării, a adus neamul la sfârșirea din 1940. A fost mai mult decât o consecință logică. A fost o judecată a Proniei. Căci greșelile, oricui și de oriunde, nu scapă nepedepsite.

Astăzi, după ce am trecut prin focul purificator al ispășirii, mormântul rămas printre străini așteaptă, senin, reabilitarea țării. Așteaptă să-l îmbrățișeze vechile sfinte graniți, iar cântecele poetului să răsunе iarăși biruitoare la cele patru unghiuri ale cerului românesc. Nu ca astăzi,—înăbușite de pumnul cutropitorilor și pline de dojana de altă dată :

Rătăciți departe  
 Paseri călătoare, —  
 Nu vă știe culbul, —  
 Îl mai știți voi oare ?  
 Pribeșind în lumea largă, mă mai știți voi oare ?

G. A. C.

### SĂRBĂTORIREA POETULUI G. TUTOVEANU

În sala teatrului Vlahuță din Bârlad a avut loc Duminică 9 Mai sărbătorirea poetului G. Tutoveanu, cu ocazia împlinirii celor 70 de ani de viață.

Organizată de un comitet local, festivitatea a luat un caracter amplu și aproape oficial prin participarea Societății Scriitorilor Români, reprezentată de d. D. Iov, și a Ministerului Culturii Naționale prin delegatul său, d. consilier V. V. Haneș. E demnă de reținut în special prezența Ministerului, căci ea dovedește interesul pe care îl poartă d. Ion Petrovici oricărei manifestații culturale și atenta d-sale solitudine față de scriitorii noștri.

Neputând participa personal, am trimis din partea „Cetății Moldovei” o călduroasă telegramă de felicitare bătrânului și totuși atât de tânărului maestru a cărui slovă înaripată a luminat cu seninul visării multe pagini ale revistei noastre.

După numărul omagial al „Vocei Tutovei” întocmit din inițiativa și munca altui distins colaborator al nostru, tânărul scriitor G. Constandache, sărbătorirea dela 9 Mai vine să îplinească mărturiile de dragoste recunoscătoare ale țării întregi pentru unul dintre cei mai autentici stihuitori contemporani care au păstrat prezentului și au asigurat viitorului cele mai pure tradiții culturale și sufletești ale Moldovei. G. A. C.

### D-L TOMA VLĂDESCU, A RIDICAT DRAPELUL LITERELOR ROMÂNEȘTI

O piesă fără de contururi, cenușie, menită ca atâtea altele să fie îngropată după premieră sub praful uitării, — e vorba de „Mioara” d-lui Camil Petrescu, — a provocat în lumea literelor o adevărată furtună. Cronica teatrală semnată în revista „Duminica” de d. Toma Vlădescu a avut

darul să exaspereze clanul d-lui Camil Petrescu, datorită sincerității ei necruțătoare.

Primele semne de irascibilitate le-a dat d. Tudor Arghezi, prin retragerea colaborării sale dela revista care publicase cronica. I-au urmat scriitori mai mult sau mai puțin talentați, mai mult sau mai puțin cunoscuți, dar cu toții aparținând lumii interlope a fostului Sărintar. Toată masono-democrația scrisului românesc s'a năpustit asupra d-lui Toma Vlădescu.

Cum, un pigmeu, un diletant al condeiului care n'a dat încă la lumină un singur volum, un improvizat deci, să aibă ireverența să se atingă de una din magistraturile supreme ale literelor autohtone? ! Nu se va zice că asemenea batjocură a rămas nepedepsită. Apolonul Israelului și Muzele, dame de consumație ale scrisului făcut și nu născut, s'au grăbit să-și arunce anatema, ostracizând de pe culmile Parnasului lor pe temerarul care îndrăznise să le înfrunte. Chietudinea speculațiunilor materialiste din dosul reputațiilor artificial clădite cu migala și tenacitatea conspirațiilor, și-a declanșat falanga, cătând să înăbușe sub avalanșa cointeresărilor glasul iconoclastului. Idolii amenințați au pășit la atac dar și-au frânt glesnele de argilă. Căci, și de astă dată, socotesla de-acasă nu sa' potrivit cu cea din târg. D-l Toma Vlădescu, în ciuda deținătorilor de patalamale literare, nu a rămas singur. Alături de d-sa au venit domnii Dan Botta și profesor Dragoș Protopopescu, amândoi, autentici reprezentanți ai scrisului neaoș românesc, al căror nume n'a avut nevoie de consacările argheziene pentru a străbate la lumina notorietății și care în consecință și-au spus cuvântul așa cum l-a simțit sinceritatea sufletului lor generos.

Și iată că dela o zi la alta, adevărul s'a înălțat tot mai sus și mai dogoritor. Acuzații deveneau la rândul lor acuzați. Nu d. Toma Vlădescu este uzurpatorul slovei literare ci alții care s'au bălăcit falimentar și pretutindeni, — în filosofie și în eseu, în versuri și în roman, în critică și piese de teatru. Nu contează cât scrii, ci cum scrii, — onestitatea, puritatea și avântul operei tale. Ori, tocmai aceste elemente lipsesc fundamental organic domnilor al căror mare maestru s'a lepădat de Dumnezeu pentru a-i spurca și terfeli creația prin lupanare.

Și dintr'odată, polemica a căpătat amplori de simfonie. Din mărunță și personală precum debutase, ea a pășit la tribunalul opiniei publice, reluând un proces adormit în cartoane din cauza războiului.

În articolul său „Pro domo sau procesul unei literaturi”, publicat în „Duminică” cu data de 16 Mai crt., d. Toma Vlădescu, mulțumind d-lui Botta pentru mâna leală ce i-a întins, arată că atitudinea d-sale e lipsită de ură și părtinire; că e numai necruțătoare față de bonzii și mandarinii îndrăznețelor formule literare, străine de bunul simț românesc, care au pervertit gustul și simțirea literară a țării.

După ce citează o serie de scabrozități culese din „Patul lui Procust” al d-lui Camil Petrescu, d. Toma Vlădescu constată:

„Toată cartea e plină de aceste gunoae, de aceste orori! Toate cărțile lui, ale acestui Petrescu, nu sunt decât atât! Cine ne-ar mai întreba

atunci de ce l-am atacat în toată opera lui? Dar cum s'ar fi putut să n'o facem?... Nu *materialul* acestei pretinse 'arte' ne scandalizează,—dar tocmai lipsa lui de artă și de semnificație, mizeria frazei, gratuitatea vulgarității, denunțăm cu ele în sfârșit pe filosoful acesta care domină cultura universală, și gândește 'pentru un veac', între 'eponjuri' și prosoape, între 'brasiere', între chiloți și ciorapi. Nicio farsă nu ni s'a părut vreodată mai odioasă. Nici o aroganță mai nedemnă, n'a suportat cultura noastră cândva".

Așa dar e vorba, nici mai mult nici mai puțin, de o lume așa zisă literară, ale cărei mijloace ieftine amintesc șarlatania. Cu severități de censor, d. Toma Vlădescu denunță platitudinile acestui mod de a scrie — pe atâta de pretentious pe cât de insuficient — și vestejește lubricitățile care îl caracterizează. Aici nu e vorba numai de „Mioara” d-lui Camil Petrescu, și nici de opera acestuia ci de întreaga literatură crescută în ultimii ani ca buruienile otrăvitoare în lanul cel bogat.

Cazul „Mioarei” a prilejuit reacțiunea scrisului cinstit împotriva răbojirilor de duzină a pornografilor constituiți în bandă, ca să exploateze pe scară întinsă instinctele animalice și să distrugă orice avânt al creației pure. O asemenea operă e de două ori criminală,—în esența și consecințele ei, amândouă tributare ale aceluiași spirit desagregant, jidănesc.

Acum câțiva ani marele și nefericitul Neculai Iorga, pășise în revista „Cuget Clar” și în „Neamul Românesc” la o cruciadă similară împotriva pornografiei argheziene. Suntem fericiți de a vedea reluată lupta cu sacră convingere și temerară dârzenie de d. Toma Vlădescu. Nădăjduim că, cel puțin de astă dată, în zodia înnoitoare a Statului naționalist, ea ve culege o deplină și mult așteptată biruință. Căci tot ce simte și trăiește românește își va strânge rândurile pentru a nimici și aceste din urmă unelte ale arsenalului masono-talmudic. G. A. C.

## DESPRE FAMILIA POETULUI VASILE ALECSANDRI

În numărul pe Mai al revistei, d. G. Ungureanu publică un interesant material despre familia și viața poetului Alecsandri. Pe noi, propriu zis, ne-a preocupat numai ramura basarabeană a acestei familii.

În volumul nostru despre „Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru” (1940), pe bază de acte, se stabilește că strărarul Iordache Alecsandri, din Basarabia, a fost căsătorit cu Elena, fata sulgerului Iordache Teodor. Pe la 1821, Iordache Alecsandri are numai o fată, Ecaterina, în vârstă de 7 ani, care se căsătorește cu Alecsandru Botezatu, probabil feciorul lui Ioan Botezatu, fiul pitarului Ilie Botezatu, — toți aceștia figurând în volumul meu menționat mai sus.

D-l G. Ungureanu ne-a comunicat că Iordache Alecsandri a fost căsătorit cu fata pitarului Ilie Botezatu, ceea ce am semnalat în volumul II al aceleiași opere (1943); poate era a doua soție, deoarece cele comunicate privesc anul 1835. Observăm, însă, că d. Ungureanu, în articolul menționat, în spîta neamului, la pagina 263, pune în fața soției lui Iordache Alecsandri,

o Botezatu, un semn de întrebare. Așa dar, Iordache n'a fost căsătorit decât cu fata sulgerului Teodor?

Altă observație : dacă Iordache s'ar fi căsătorit cu fata pitarului Botezatu, atunci feciorul său, Alexandru, după obiceiul timpului, n'ar fi putut să se căsătorească cu nepoata de fiu a aceluiaș pitar Botezatu?

Pe de altă parte, d. Ungureanu arată că Ecaterina, fata lui Iordache, s'a măritat cu Alecu Botez-agă, în loc de Botezatu (afirmația lui Pavel Gore). Ne prezintă și cinci copii ai lui Alecu Botez. Are, așa dar, autorul dovezi sigure, că nu e vorba de un Botezatu?

Ținem să se lămurească aceasta, ca să se precizeze cât mai bine originea acestei familii pe care n'o considerăm de origine grecească, deși aceasta n'ar fi exclus. La fel, presupunerea autorului că sulgerul Mihalache Alecsandri, bunicul poetului, era un frate al lui Iordache iar nu cumnatul său, cere o documentare mai amplă decât simpla constatare a reamintirii Teodosiei, soția lui Mihalache, într'o împărțire din 1801, a mamei sale, ceea ce nu poate constitui temeiul solid al unei spițe.

Cunoaștem spiritul de cercetător al d-lui G. Ungureanu și de aceea îi punem aceste întrebări. G. Bezviconi

## UITE POPA, NU E POPA

Marele eveniment internațional, comentat cu surle și tobe de presa democrato-iudaică mondială, este ucazul lui Stalin privind dizolvarea Internaționalei a III-a.

Importanța măsură luată recent de țarul roșu, a fost dictată evident de dificultățile pe care Sovietele le au de înfruntat atât pe frontul militar cât și pe cel politic. Lumea civilizată are suficiente aprehensiuni împotriva bolșevismului pentruca acesta să se fi văzut pus în situația să desființeze activitatea Internaționalei a III-a.

Se pune însă întrebarea,—e leală și definitivă hotărîrea luată? Evident, nu. Kominternul nu are cine știe ce importanță la Moscova unde se confundă cu însuși guvernarea roșie și concepția Statului Sovietic. Activitatea lui devine interesantă numai în afară, afirmând peste graniță mai ales opera sa dezagregantă. Căci prin ralierea comuniștilor din lumea întreagă, Kominternul țințește la întronarea raiului bolșevic pretutindeni.

Ori, această vastă activitate internațională nu a fost desființată. Păinjișul stă și acuma prins de cele patru unghere ale lumii. Ochiurile nu i-au fost rupte. Păingănul n'a fost ucis. El s'a ascuns, numai și, din umbră, își țese mai departe urzeala conspirativă.

În epoca tuturor camuflajelor, Kominternul s'a camuflat și el. La masa verde a diplomației, el se joacă „de-a uite popa, nu e popa”. Și dovada o găsim în atitudinea adoptată de comuniștii englezi, după dizolvarea dela Moscova. D-l Harry Pollitt șeful lor, își îndeamnă partizanii

să se înscrie în partidul laburist, în eventualitatea că vor fi nevoiți și ei la rândul lor să se disolve. Deocamdată laburiștii se opun, socotind drept o gravă primejdie invazia elementelor Internaționalei a III-a. Dar în același măsură, marxiștii stăruiesc în planurile lor. Căci realizarea ar însemna acapararea comandai laburiste și stăpânirea vieții politice engleze. Deocamdată s'au schițat numai intențiile. Lupta e în plină desfășurare.

Asistăm așa dar la cea mai formidabilă cacialma din acest război. Bine înțeles că și de data aceasta rolul celui înșelat va fi al anglo-saxonilor, Rușii dovedindu-se meșteri în măsluirea jocului și în mânăuirea lui „uite popa, nu e popa”. G. A. C.

### CINE SUNT EI

Cel mai recent număr din „Gringoire” aduce interesante date biografice privind pe generalul sovietic Gorew căruia i se atribuie căsăpia gigantică dela Katyn. Iată-le :

„Trupele sovietice care, în Septembrie 1939, au pătruns în Polonia, erau comandate de generalul Gorew ; deci el este acela care a făcut prizonieri pe cei 10.000 ofițeri polonezi, cărora li s'au descoperit azi cadavrele în pădurea dela Katyn. Totul lasă să se bănuiască faptul că Gorew a fost cel ce a ordonat masacrul.

Intr'adevăr, n'a fost Gorew, în timpul revoluției spaniole, trimis la Madrid pentru a servi de consilier generalului Miaja, șeful asasinilor din Frontul Popular ? Tehnica gropilor dela Katyn reamintește pe aceia a execuțiilor în masă dela Coro de Campo.

Acest Gorew, de origină baltică, era locotenent în armata țarului.

Raliindu-se, din Octombrie 1917 bolșevicilor, e recompensat pentru oportunismul său cu gradul de colonel în armata roșie. Se distinge la Kazan și la Kursk, mai cu seamă prin ferocitatea sa. Orice ofițer „alb” care cade în mâinile sale, e torturat înainte de-a fi spânzurat. Capturându-și fostul său colonel, îi smulge unghiile, îi taie urechile, îi arde tălpile picioarelor. După care personal i-a zburat creierii cu un glonț.

Dar marea sa ispravă în ochii lui Lenin, a fost că în 1921, a înăbușit revolta din Kronstadt. Gorew e cel care comanda detașamentele de poliție specială și elevii școalelor militare sovietice însărcinați cu combaterea marinarilor răsvrațiți. Aceștia, încercuiți, se predaseră în baza promisiunii că vor scăpa cu viață. Gorew îi masacrează până la ultimul, măcel care-i aduse gradul de general.

La 1923 îl regăsim pe Gorew la Hamburg unde l-a trimis Trotsky (sub numele de Skobelewsky) pentru a organiza putsch-ul comunist. Acesta nereușind, Gorew arestat nu scapă din închisoare decât în schimbul a doi germani deținuți la Moscova.

Este acelaș Gorew, care în 1932 comandă trupele roșii lansate contra Turkestanului chinezesc. Bolșevizând țara cu ajutorul mitralierei, Gorew nu revine din Asia decât pentru a pleca într'o nouă expediție ideologică ; este vorba de data asta, de a importa în Spania, binefacerile culturii sovietice.

Frontul popular fiind zdrobit, Gorew n'a așteptat intrarea lui Franco în Madrid pentru a-și pune în siguranță prețioasa sa persoană. Chiar înainte de prăbușirea frontului catalan, Gorew, judecând partida pierdută, trecu în Franța, de unde ajunse la Moscova.

Acesta e omul căruia, fără nicio îndoială i se poate imputa masacrul din pădurea dela Katyn“.

Iată oamenii, adăugăm noi, pentru care oftează și varsă lacrimi umanitariste câțiva rătăciți ai intelectualității noastre, în nădejdea tâmpă că salbătăcia ridicată la valoare de dogmă va ști să-i cruce pe ei, lacrimogenii, dacă, ferească Dumnezeu, s'ar întâmpla vreodată să vie peste țară prăpădul roșu. G. R. C.

### **ASASINATELE IUDEO-COMUNISTE DIN BULGARIA**

În Bulgaria asasinatelor politice se țin lanț. După cele câteva atentate teroriste din Sofă s'au înregistrat asasinatelor deputatului naționalist Saprian Klevkoff și al șefului poliției din Plevna.

Sunt replicile sângeroase date de jidani recentelor măsuri de siguranță luate de Statul Bulgar, printre cari, în primul rând expulzarea lor din capitală. Când au văzut că autoritatea nu se joacă, rămânând indiferentă la manifestația de protest încercată pe ulițele Sofiei, jidanii au recurs la glonte. Căci s'a dovedit că asasinatelor sunt organizate și comanditate din umbră numai de dâșii. Cum însă cel ce trage sabia, de sabie moare, reacțiunea Bulgarilor va fi teribilă. Și atunci să nu se cuteze a se vorbi iarăși de „bietul popor persecutat al Israelului”. „Ochi pentru ochi“ e o lege iudaică și nu arienii au fost acei care au exclamat: „moartea ta prin tine, Israele!” G. R. C.

### **IONEL PERLEA A DIRIJAT LA IAȘI „FILARMONICA MOLDOVEI”**

Duminică 16 Mai, d. Ionel Perlea a dirijat pentru a doua oară în sala Teatrului Național din Iași, „Filarmonica Moldovei”.

A fost un dar pe care a vrut poate să ni-l facă direcția Simfonicului cu ocazia împlinirii celui de-al treizecilea concert. Căci Ionel Perlea este astăzi cel mai virtuos mânuitor de baghetă din câți îi avem. Meritele sale au fost definitiv consacrate și de străinătate. D-sa s'a reîntors de curând dintr'un triumfal turneu în Germania care—după câte suntem informați—e pe cale să fie răsplătit de marele Reich cu o înaltă distincție.

Concertul a debutat cu „Suita în stil românesc” a d-lui C. Nottara care a evidențiat în deosebi tabloul mănăstiresc prin cadrul sonor al clopotelor și ritmul discret al toacei. Concertul Mozart în La-major pentru clarinete și orchestră a căpătat vioiciunea expresiei și subtilitatea nuanțării datorită d-lui prof. N. Brăscă, solist, susținut cu o atentă unitate de ansamblu. În partea a doua a fost executată Simfonia IV-a în Mi-minor (op. 98) de J. Brahms.

La pupitru, Ionel Perlea a făcut adevărate minuni. Maestrul s'a în-trecut pe sine în interpretarea lui Brahms. Numai un înămorat mistic poate să pătrundă adâncile taine ale creației și să se contopească cu ea până într'atâta, încât să surprindă și intențiile neexprimate. Bagheta lui magică a împrumutat maiestății stilului panașul, și profunzimilor sale, rezonanțe de abis.

Mulțumind conducerii Filarmoniceii ieșene, am ruga-o să ne dea fericirea unor astfel de audiții cât mai des, căci ele au darul să șteargă impresia deprimantă lăsată de alți dirijori, — mai mult sau mai puțin români, mai mult sau mai puțin talentați. G. A. C.

#### D-L PROFESOR GEORGE A. CUZA, LA RĂDĂUȚI

Duminică 2 Mai crt. d-l prof. Gh. A. Cuza, a sosit la Rădăuți, în vederea botezului unui copil al d-lui Nichifor Robu, fost deputat.

Cu această ocazie d-sa a participat la constituirea căminelor culturale ale Fundațiilor Regale, în vederea propagandei naționale care urmează să se desfășoare în cursul verii. D-l Colonel Gh. Bențea, prefectul județului, a însoțit pe fruntașul naționalit, la Casa Românească, unde a avut loc întrunirea autorităților civile și militare, precum și a exponenților culturali din oraș și județ.

La intrarea în sala ocupată până la ultimul loc, d. prof. Gh. A. Cuza a fost întâmpinat de un marș executat de corurile mixte din Comunele Putna și Opișani, — cea din urmă fiind premiată pentru întreaga Bucovină la concursul de coruri din Cernăuți.

Prefectul județului a deschis adunarea printr'o înimioasă cuvântare în care a arătat scopul consfățuirii și a salutată omagial pe d. Gh. A. Cuza, rugându-l să prezideze adunarea.

Primit cu însufleșite aplauze, profesorul ieșan a mulțumit pentru onoarea ce i se face, dând cuvântul Sf. Sale părintelui Protopop Tăutu, din Siret, ca reprezentant al bisericii. Au rostit apoi cuvinte bine încheiate, d-nii: dr. Valerian Torouț, directorul liceului de băieți „Eudoxiu Hurmuzache”; Ion Voloșin, inspector din Ministerul Muncii; Boghian inspector al Învățăământului Primar, din partea Ministerului Propagandei și prof. Pintilie Socaci, președintele județean al căminelor culturale. |

S'au făcut propuneri și s'au adus amendări planului de activitate, în vederea unor cât mai apreciable rezultate propagandistice. D-l colonel Bențea a intervenit adesea, aducând o prețioasă contribuție la orientarea discuțiilor și asigurând de tot sprijinul său înființarea și ciitorirea sediilor căminelor culturale din județ.

Ultimul a luat cuvântul d. prof. Gh. A. Cuza, care a rezumat debaterile. D-sa a adus un cald cuvânt de prețuire d-lui prefect Bențea, pentru truda și entuziasmul inițiativelor sale, care dau un exemplu strălucit

de ceea ce poate deveni o operă culturală, atuncea când munca omului vrea să depășească oficialul serviciilor comandate. Apoi d-sa arată că pe lângă voință și credință, așa cum o cerea d. prefect al județului, trebuie și suflet. Fără de jertfe și aventuri, nimic nu se poate face. Căci, atât în ordine fizică cât și în cea spirituală, numai preaplinul revarsă. Trebuie să credem în primul rând noi, cu ferventă și prisoselnică abnegațiune, pentru ca să putem înapărtăși și altora o fărâcă din năzuințele noastre. Altfel, întreprinderea rămâne falimentară. Oricât de frumoase i-ar fi intențiunile, ea se va reduce la o inutilă strădanie de Sisif.

La orele 1 p. m. adunarea a luat sfârșit.

Autoritățile și fruntașii vieții culturale din Rădăuți s'au transportat apoi la domiciliul d-lui Nichifor Robu, fost deputat, pentru a participa la actul creștinării copilului Nichifor, nași fiind d. prof. Gh. A. Cuza și d-na magistrat Sava Mărgineanu.

A urmat apoi masa tradițională, la care au toastat d-nii colonel Gh. Bențea prefectul județului, Simion Cloșca, primarul orașului și d. Nichifor Robu. Cuvântătorii au exprimat sentimentele lor de admirație și grațitudine d-lui prof. Gh. A. Cuza, pentru contribuția adusă vieții culturale a Rădăuțului. Tuturor le-a răspuns d. Gh. A. Cuza, aducând mulțumirile sale și omagiind în deosebi activitatea d-lui prefect Bențea, care s'a dovedit a fi un desăvârșit gospodar, și un om de mare suflet. R. S.

#### CONFERINȚA D-LUI PROF. GH. A. CUZA LA BRĂILA

Duminică 9 Mai, d. prof. Gh. A. Cuza, a rostit în sala Pasa-laua din Brăila, conferința sa despre „Neculai Iorga”. Un public numeros și entuziast a făcut și de astă dată directorului revistei „Cetatea Moldovei” o impresionantă primire, oratorul fiind întrerupt adesea de aplauze entuziaste.

După conferință, admiratorii marelui Neculai Iorga dimpreună cu prietenii personali ai d-lui prof. Gh. A. Cuza, i-au oferit o masă camaradească în spațiosul salon al restaurantului „Tofică”. Au toastat d-nii Constantin Mihailescu-Floridor, publicist, Constantin Ionescu-Berechet farmacist, Săche Atanasie mare comerciant și avocat Petre Jecu fost deputat. A răspuns d. prof. Gh. A. Cuza, mulțumind tuturor și aducând admirația sa sufletului artist al Brăilei și căldurosului său simț de ospitalitate.

După masă, la orele 6, a avut loc în casa d-lui Ionel Orășanu, unde a fost găzduit d. prof. Gh. A. Cuza, creștinarea pruncului Alexandru-Octavian, fiul amfitrionilor, în prezența unei numeroase și distinse asistențe.

A doua zi, 10 Mai, d. prof. Gh. A. Cuza, întovărit de numeroși prieteni din localitate și de d. dr. Jean Ghiulea, consilier tehnic al Ministerului Muncii, au făcut o frumoasă excursie pe Dunăre pe un remorcher al docurilor pus la dispoziție cu amabilitatea-i bine cunoscută de d. ing. Vasile Ciobanu. În cursul dimineții a fost vizitat Măcinul iar prânzul a fost luat la punctul pescăresc de pe brațul Filipoiu. Excursia a luat sfârșit seara târziu, după un ultim scut popas la Ghecet.

D-l profesor Gh. A. Cuza a părăsit Brăila Luni 11 Mai. D-sa a răspuns afirmativ invitației d-lui Diaconescu, președintele Camerei de Muncă locale, de a conferenția muncitorimii din port. Data a fost fixată pentru 27 Iunie când, în cadrul organizației „Muncă și Lumină” secția Brăila, se va ține o frumoasă șezătoare literară. D-l prof. Gh. A. Cuza va conferenția despre „Bresle și meșteșugari în trecutul nostru” iar d-nii D. Iov, P. Stati, G. Lesnea, E. Camilar, etc., vor citi din operele lor. Brăilean

#### **A 4-a ȘEZĂTOARE LITERARĂ A „CETĂȚII MOLDOVEI” LA ROMAN**

Duminică 23 Mai, orele 11, în sala cinematografului din Roman, gruparea „Cetății Moldovei” a ținut cea de-a patra șezătoare literară din acest an.

În prezența unei săli ocupată până la ultimul loc de cei mai aleși reprezentanți ai intelectualității romășcane, d. prof. Gh. A. Cuza a vorbit despre „Naționalismul din poezia lui Eminescu”. Conferința a fost primită și aici cu aceeași însuflețire românească de pretutindeni.

În partea a doua a șezătorii au citit din operele lor d-nii: D. Iov, Eusebiu Camilar, Corneliu Dabija și George Lesnea, cunoscuții scriitori moldoveni fiind răsplătiți cu îndelungi și fierbinți aplauze.

D-l Mihai Manea, fost secretar general al Ministerului de Domenii și deputat de Roman, în a cărui locuință ospitalieră a fost găzduit d. prof. Gh. A. Cuza, a oferit distinșilor oaspeți un prânz, prezidat cu deosebită amabilitate de d-nele Balasan și Manea, la care au participat d-nii avocați Gh. Cocută, fost prefect, Ionel Pipă, primarul orașului, Zarifopol și Ureche, mari proprietari, dr. Jean I. Ghiulea, consilier ministerial, etc.

În cursul după amiezii, caravana literaților moldoveni a luat drumul Iașului, ducând în suflet amintirea recunoscătoare a generoasei primiri făcute.

„Cetatea Moldovei” aduce pe această cale cele mai bune mulțumiri publicului romășcan și în deosebi d-lui Mihai Manea, distinsul fruntaș al frumosului oraș moldovenesc, pentru bunăvoința și sprijinul înțelegător acordat strădaniilor sale. Cet. Mold.

#### **A CINCEA ȘEZĂTOARE A „CETĂȚII MOLDOVEI”**

Din nou pelerini prin cetățile Moldovei, de data aceasta pașii ne-au dus în târgul străjuit de munți, Piatra Neamț. La Botoșani ca și la Roman, am revăzut figuri cunoscute, care cu largul și străvechiul simțământ al ospetiei moldovenești, ne-au primit cu cea mai caldă frățietate, prețuind eforturile și trudele noastre. De pretutindeni ne-am întors cu satisfacția că valoarea cuvântului vorbit și scris se bucură de cea mai deplină înțelegere.

Am adunat ofrande sufletești de pretutindeni și ni-s prea proaspete în amintiri toate acele daruri, deopotrivă de mari.

Şezătoarea dela P.-Neamţ—cea de-a cincea şezătoare a revistei—s'a bucurat de succes, datorită în primul rând câtorva figuri pietrene cărora le aducem toate mulţumirile noastre. Greutăţile organizării unei şezători sunt deajuns de mari pentru ca oamenii care le-au înlăturat să merite cu prisosinţă semnul graţitudinii noastre.

Nu vom putea uita aportul atât de preţios al d-lor: V. Ionescu, inimosul librar, avocat A. Pralea, cât şi al d-lui Emil Doroftei, directorul căminului de ucenici care ne-a oferit ospitalitatea cu toată largheţea sufletului d-sale transilvănean.

A fost pentru noi revelaţiune şi verificare de simţămintе, primirea cu care am fost învredniciţi. Intelectualitatea pietreană a fost prezentă în preţios mănunchi. Reprezentanţi ai şcoalei şi-au dat concursul larg. Aducem aceleaşi vii mulţumiri d-lui Şoarec, decanul Baroului din Piatra, d-lui general Coroamă cât şi tuturor acelor care înţelegând menirea pelerinajului nostru, ne-au cinstit cu prezenţa lor.

Şi nu vom putea uita nicidecum participarea profesorului universitar dr. V. Gheorghiu arhipresviter mitrofor, fost decan al Facultăţii de Teologie din Cernăuţi, care deşi locuind într-o localitate vecină, a înfruntat vremea rea, pentru a asculta răspândirea cuvântului celui bun.

Rar întâlnim un aşa suflet în care să bătăie cu atâta putere focul cel sfânt al naţionalismului, astăzi când ţara are atâta nevoie de focul a-cesta mântuitor. C. M.

## ÎNCHIDEREA STAGIUNII NAŢIONALULUI IEŞAN

În primele zile ale lunii Mai, Teatrul Naţional ieşan şi-a închis porţile după o laborioasă şi strălucită stagiune.

Cu această ocazie artiştii şi corpul ajutător tehnic au înţeles să sărbătorească la o masă camaraderească pe d. D. Iov, actualul director al primei scene moldoveneşti. Este un gest spontan de graţitudine al artiştilor faţă de conducătorul lor, pentru tot sprijinul moral şi material ce l-a adus instituţiei.

Câtă deosebire între ieri şi astăzi! Aşa dar actorii nu sunt chiar aşa de răi şi ştiu să-şi preţuiască directorii, bine înţeles dacă aceştia îşi cunosc misiunea şi nu fac din postul lor de comandă un instrument de apăsare şi nedreptăţi. G. A. C.

## O ORIGINALĂ ŞEZĂTOARE LITERARĂ LA BOTOŞANI

În ziua de 20 Mai, în sala teatrului „Eminescu” din Botoşani, a avut loc o şezătoare literară — impropriu anunţată pe afişe sub numele de „proces literar — organizată din iniţiativa d-lui primar al oraşului, Ion Misir, autorul operei „Fata moartă”.

Au citit şi au recitat din operele lor d-nii: Pan Halipa, Victor Ef-

timiu, I. Negreanu, Al. Cazaban, Tiberiu Crudu și Ion Minulescu. Insuflețită și cu accente de sinceritate: apologia Basarabiei, făcută de Pan Halipa; declamate cu mult elan și cu gesturi și modulații vocale de actor dramatic: poeziile autorului feeriei „Cucoșul negru”; zornăind a metal puternic lovit, dar fără ecou: versurile lui Negreanu; pline de realizat umor: schițele celor doi prozatori, Tiberiu Crudu și Cazaban; recitate cu voce cam stranie și sacă, dar pline de elan și entuziasm: „Romanța morilor de vânt”, „In orașu 'n care plouă” și alte romanțe „pentru mai târziu”.

În general, șezătoarea a prilejuit botoșănenilor câteva ore de plăcută petrecere spirituală. A plăcut mai cu samă schița umoristică a lui Cazaban, cu subiect din amintirile de vânătoare ale autorului, adevărată realizare de antologie a literaturii umoristice.

Credem că pentru redarea cât mai exactă a atmosferei în care a decurs șezătoarea, nu-i lipsit de interes a menționa și un mic incident. Lecțiile scriitorilor au fost aproape sistematic întrerupte de cineva din sală, de un spectator, de un... să-i zicem cetățean... turmentat, care, prin spiritele plasate provoca râsetul sălii, dar nu mai puțin și oarecare încurcătură literaților depe scenă. Ceea ce ni se pare interesant pentru psihologia lor e felul cum a reacționat fiecare.

D-l Pan Halipa s'a întrerupt dintr'odată din lectură, a făcut o pauză de câteva secunde, apoi, revenindu-și, aproba pe cel care întrerupea pe un ton foarte serios:

— Da, da, e vorba de Basarabia!

Victor Eftimiu s'a mulțumit să zâmbească cu indulgență.

Pe Al. Cazaban, care nu se întrerupsese din lectură la exclamațiile comice, dar bine plasate ale con-„cetățeanului” nostru, acesta l-a apostrofat tocmai la urmă:

— Ce ne tot vorbești, coane de barbă? (era vorba de așa ceva în povestire). Mai bine zi că barba ne-ai pus-o d-ta nouă!”

Al. Cazaban s'a întors foarte calm dela ușa ce da în culise:

— Numai d-tale, Domnule! S'o porți sănătos!

Maestrul romanțelor însă s'a înfuriat, întrerupându-și dintr'odată declamarea:

— E cineva din sală supărat pe mine? Dacă nu-i convine ceva, îl poftesc să... (și-i făcu semn cu mâna spre ușa) să... să mă aș-tep-te affară!... ca să-i arăt că eu nu-s supărat pe el!

Și trânti enervat cu pumnul în masă.

Văzând că n'au lipsit nici întreruperile și nici duelurile de bară, m'am întrebat: Nu cumva oare titlul de „proces”... literar de pe afișele ce ne anunțaseră această plăcută petrecere era justificat pe deplin?

D. Florea-Râște

## INSEMNĂRI ECONOMICE INTERNE

**Aprovizionarea Basarabiei cu cherestea.** Între Guvernămintele Basarabiei și Bucovinei s'a încheiat un protocol, ce a fost înaintat Subsecretariatul de Stat al Industriei spre aprobare. Proiectul prevede repartizarea unei cantități de 25.000 m. c. de cherestea ce urmează să fie livrată în Ba-

sarabia de către diverse întreprinderi forestiere ale Bucovinei. Cheresteaua va fi folosită pentru reconstrucția orașelor. După unele informațiuni, 500 de vagoane vor fi repartizate prefecturilor de județ și restul negustorilor de specialitate. În schimbul acestor cantități de lemne, Guvernământul Basarabiei va trimite în Bucovina cereale.

**Țăsăturile din fire artificiale.** Ministerul economiei Naționale pune în vedere, printr'un comunicat, comercianților care vând Țăsături făcute din fire artificiale, celofibră, fiocco, lanital, etc., că sunt obligați a preda cum-părătorilor, odată cu bonul de plată, anumite instrucțiuni tipărite ce se re-produc în întregime, privitoare la spălarea și curățirea acestor Țăsături, spre a se evita deteriorarea și decolorarea.

**Credite populare de lombard la C. E. C.** C. E. C. anunță că, spre a veni în ajutorul micilor clienți, acordă credite, chiar modeste, pe termen de un an, pe gaj—titluri ale Statului sau garantate de Stat, pe obligațiuni ale Creditului Județean și Comunal și pe acțiuni B. N. R.,—în proporție de 60% din cursul bursei și cu o dobândă de 4% pe an. Efectele trebuiesc depuse cu borderourile de proprietate.

Formularul pentru cererea de împrumut conține în același timp și rubricile calculelor și formalităților interne, care sunt sumare și pot fi executate în 10—15 minute, împreună cu semnarea contractului tip de împrumut pe gaj. Prin acordarea acestor împrumuturi, C. E. C. urmărește să și creeze o clientelă de masse și să consolideze detențiunea valorilor publice.

**Noul acord comercial Româno-Turc,** a fost încheiat la Ankara după tratative de mai multe săptămâni. România va livra : produse petrolifere, material de cale ferată și celuloză ; Turcia va furniza : bumbac, aramă, creuzot și grăsime de pește.

**Noile rețele telefonice construite de P. T. T. în 1942.** Au fost executate rețele noi telefonice mai ales în sudul Bucovinei, în toate județele din Moldova și în Tulcea. Total—trasee noi 7000 km. ; fire noi întinse 27000 km. ; telefoane noi instalate 5000 piese ; centrale noi instalate 1500. Pentru anul 1943, P. T. T. și-a adunat toate materialele din timp și va începe în Aprilie executarea noilor rețele telefonice în Muntenia și Oltenia, pentru terminarea întregului program de lucru proiectat.

**Conferința Președinților Camerilor Agricole,** a avut loc la Ministerul Agriculturii, sub președinția d-lui ministru Aurelian Pană. Concluziile la care s'a ajuns sunt următoarele : necesitatea de a se îmbunătăți creșterea vitelor și necesitatea de a se spori producția agricolă. Germania urmează să ne procure încă 1500 tractoare și vor fi satisfăcute, în primul rând, nevoile din Dobrogea și Moldova. S'au aprobat până acum 100.000 prizonieri ruși pentru muncile agricole, față de 30.000 prizonieri din anul trecut.

**Oile merinos.** Ministerul Agriculturii va înființa în județul Olt două oerii de câte 300 oi și berbeci de rasă merinos, aclimatizați și importați din Germania. Din aceste oierii se vor distribui apoi oi și berbeci crescătorilor.

**Cultura orezului.** În 1942 nu s'au putut cultiva decât 2000 Ha. Ministerul Agriculturii dorește sporirea culturilor, în care scop dă toate instrucțiunile necesare celor interesați. Deși cultura orezului în România are mai mult un caracter tranzitoriu, întrucât în vremuri normale n'ar putea concura producția marilor țări producătoare, totuși această cultură trebuie menținută și continuată, dat fiind că refitoarcerea la importurile normale nu s'ar putea face decât treptat. Pe de altă parte Comisariatul General al prețurilor aduce la cunoștință că pentru orezul indigen care va rezulta din recolta anului 1943 nu se va fixa preț maximal.

**Restricțiuni la construcții în timpul războiului.** Se interzice facerea de noi construcții particulare la care s'ar întrebuința fier, beton, grinzi de fier sau înveliș de tablă. Se interzice deasemenea facerea împrejmuirilor și oricăror ornamentații de fier. Construcțiile în curs de executare pot fi continuate până la stadiul care le-ar asigura buna conservare, cu aprobarea ministerului Inzestrării Armatei. Aceiași aprobare se cere atât pentru facerea reparațiilor la construcțiile particulare (cu avizul prealabil al serviciilor tehnice comunale sau județene), cât și pentru facerea sau continuarea construcțiilor publice. Sancțiuni: muncă silnică dela 5—25 ani (în caz de tentativă, internarea în lagăr de muncă de la 1—5 ani), confiscarea materialelor, amenzi, — aplicabile proprietarilor infractori, antreprenorilor și fabricanților. Judecata în competența instanțelor judiciare militare, cu termen de judecată în 5 zile dela sesizare.

**Românizarea întreprinderilor și asigurarea imobilelor preluate de C. N. R.** Din numărul total de 8126 întreprinderi ce erau de românizat la 16 Sept. 1940 (data înființării oficiului central de românizare), au fost complet românizate până acum 3825, mai rămânând astfel un număr de 4301 întreprinderi.

C. N. R. studiază posibilitatea asigurării bunurilor intrate în patrimoniul său prin expropriere, abandon sau preluare, evaluate la un total de lei 100 miliarde. Proiectul mai vechi, de a preda aceste asigurări societăților românești de asigurare, sub gerența soc. «Generala» a fost reluat și în curând se va lua o hotărâre definitivă.

**Exploatarea lemnului în Transnistria.** Masivii păduroși se găsesc mai mult în nordul provinciei și jumătate sunt stejari, iar restul carpeni, tei, ulmi, frasini și plop. De remarcat că în Transnistria nu cresc rășinoase. Exploatarea se face de Direcția Pădurilor din Guvernământ, pe 5 regiuni silvice, împărțite în 43 ocoale. Producția de lemn tare este de 2-3 ori mai mare decât în țară. Programul de lucru prevede în primul rând

satisfacerea nevoilor proprii ale provinciei, apoi un export în țară, de lemne prelucrate, în special pentru nevoile C. F. R.

În primăvara lui 1943 va fi plantată o suprafață de 800 ha., în terenuri special amenajate pentru împăduriri. În 1942, curățirile, răritul și tăiatul de ameliorare au fost executate pe o suprafață de 6200 ha. În prezent, industrializarea lemnului se face în 56 de asortimente, prin prelucrare mecanică sau manuală în 33 fabrici și 17 ateliere. G. M.

#### NOUL COST AL ABONAMENTELOR NOASTRE

Din cauza nefructuoșei scumpiri a hârtiei și mânei de lucru, ne vedem nevoiți, începând cu numărul de față, să majorăm costul revistei după cum urmează:

|                            |          |
|----------------------------|----------|
| 1 an . . . . .             | lei 1000 |
| 6 luni . . . . .           | „ 600    |
| 3 „ . . . . .              | „ 350    |
| Instituții . . . . .       | „ 2000   |
| Abonament de sprijin . . . | „ 5000   |
| „ în străinătate . . .     | „ 3000   |
| Un număr . . . . .         | „ 100    |
| Un număr vechi . . . . .   | „ 200    |

Abonamentele în curs rămân aceleași până la expirare.

#### INAUGURAREA „POȘTEI REDACȚIEI”

Pentru a putea răspunde tuturor acelor care ne trimit material spre publicare, revista noastră va inaugura începând cu numărul viitor „Poșta Redacției” prin care vom da răspunsurile și vom aduce precizările cu privire la materialul primit.

## RECENZII

**Ion Petrovici:** *„Momente solemne”*, ediție întregită, Casa Școalelor, 1943, pp. 178.

În adevăr, o „ediție întregită”, căci după cum ne lămurește prefața *„Momentelor solemne”*, volumul nu reeditează numai discursurile din primii 15 ani de activitate publică a d-lui Ion Petrovici (1912—1927), ci adaugă pe acele ale ultimilor 15 ani, dela 1927 și până astăzi. Recenta lucrare a d-lui prof. Ion Petrovici, constituie o mărturie mai mult pentru prodigioasa și multilaterală d-sale activitate în domeniul spiritual.

Volumul cuprinde cuvântări rostite de ministrul școalelor la diferitele popasuri oficiale și solemne ale culturii românești. Aceste alcătuiesc partea finală, începând cu discursul inaugural al „Institutului de istorie universală”, rostit la 7 Decembrie 1941 și sfârșind cu serbarea festivă dela patronul liceului „Spiru Haret”, din ziua de 12 Decembrie 1942 (pp. 135-173). Sunt acolo cuvinte calde și înaripate care ne interesează, ca ieșeni, în mod direct. Astfel e cuvântarea dela inaugurarea statuilor lui Titu Maiorescu, Vasile Conta și A. D. Xenopol, dela Iași, în ziua de 18 Octombrie 1942 (p. 154 urm.), și discursul de deschidere a cursurilor Universității ieșene, din anul școlar curent (pp. 162—163).

Dar d. Ion Petrovici adaugă discursurilor ministeriale și altele, rostite în alte împrejurări și închinat fie instituțiilor fie oamenilor reprezentativi ai culturii naționale. Aceste cuvântări sunt tot atâtea popasuri solemne, tot atâtea acorduri de orgă, menite să întovărășească slujbele dela altarul neamului. Căci d. Ion Petrovici este un mare orator al cărui secret stă în forța de evocare și în vibrația estetică a sufletului d-sale de artist. Iată, de pildă, cum caracterizează oratorul, el însuși poet, opera lui Octavian Goga:

„Poezia lui Goga a rămas o poezie personală, de o neobișnuită energie virilă. Nu ai nici un moment în minte imaginea harpei sau a lirei, ci a unui buciom care umple văile. Sau, transpusă în icoane vizuale, nici vorbă să te gândești la sculpiri diamantine, ci mai degrabă la acele focuri care se aprin-

deau pe culmi odinioară, din colină în colină, pentru a vesti, fie ceasuri de primejdie, fie izbândirea biruinței" (p. 101).

Sau:

„Glasul lui Goga a fost craterul prin care a izbucnit în afară pojarul din măruntaele mulțimii, făcând-o să se mire singură de flacăra ce închidea într'însa și să înțeleagă datoria de-a pași vitejește la faptă“.

Eleganța frazei și rotunjimile ei sonore sunt susținute *con brio* de puterea imaginelor, alcătuind un tot de un echilibru estetic impresionant.

Talentul caracterizărilor e afirmat de d. Petrovici nu numai în aprecierea unei opere dar și a oamenilor. D-sa afirmă deopotrivă calități de pictor portretist care printr'o trăsătură esențială, succintă dar atotcuprinzătoare, conturează personagiile. Ascultați cum definește d-sa pe A. D. Xenopol, pe Matei Cantacuzino, Constantin Stere și Alexandru Philippide:

„În timpul când, modest diacon al specialității mele, am început să officiez și eu la Universitatea ieșană, am găsit în cuprinsul acestei școli superioare câteva focare de lumină, care stârneau interesul și adunau ucenicii; cutare istoric celebru, care cutreierase în lung și în lat câmpul istoriei naționale, coborise chiar dedesubtul lui pentru a găsi fundamentele cunoștinței istorice și tocmai se pregătea să urce pe catedra unei mari universități străine, ceea ce pe atunci era cu totul neobișnuit; cutare avocat ilustru, cu glas de sirenă și cu ținută de semeție aristocratică, iscusit să dea o formă ademenitoare chiar nestătornicilor și capriciilor sale de moment; cutare sociolog revoluționar, cu unghere obscure în sufletul său, dar cu amplitudine intelectuală necontestată; cutare filolog impetuos, filosof de știință și ascet al investigației neobosite“... (p. 89).

Desigur că bogăția și temeinicia cunoștințelor unei frumoase culturi generale își au și ele aici cuvântul lor de spus. Dar nu mai puțin acel dar dela Dumnezeu care se numește talentul. El dă viață portretelor, reactualizând în câteva cuvinte, o epocă, o operă, un om și face inutil etichetajul, sugerând fidelitatea contururilor fără a le trăda.

Gânditorul, poetul și visătorul, fac din d. Petrovici un călător în abstract deci un dușman al drumurilor fizice și al liniilor materiale, geometrice. Ceea ce nu prejudiciază întru nimic sobrietatea și claritatea exprimării, atunci când d-sa aterizează în lumea realităților vii.

În același discurs din care am extras pasajul de mai sus, discurs rostit la Ateneul Român în 11 Aprilie 1937, cu ocazia serbătoririi d-lui A. C. Cuza la aniversarea celor 80 de ani de viață, găsim următoarea luminoasă enunțare referitoare la naționalism!

„După cum la indivizi, lucruri potrivite la o vrâstă sunt complet primejdioase la alta, tot asemeni la popoare, idei recomandabile la o etapă a dezvoltării lor pot fi deadreptul vătămătoare la altă etapă, sau, pentru a vorbi mai precis, ideile umanitariste, cu limitarea egoismului național și cu îndemnul la uitarea de sine, pot fi bine venite la popoarele bine cristalizate, dar foarte

dăunătoare la acelea în curs de cristalizare, susceptibile prin chiar aceasta de a fi împiedecate în cristalizarea lor. În momentul de față, poporul nostru i se impune, fără șovăire, imperativul naționalist, pentru a-și încheia pe deplin notele deosebitoare ale specificului său și pentru a așeza sigiliul lor între hotarele geografice pe care soarta ni le-a hărăzit" (p. 90-91).

Am citat anume acest pasaj căci el dovedește o profundă și justă pătrundere a realităților românești pe care oratorul le apără cu emerita pricepere a omului politic și cu fierbînta convingere a naționalistului, fost prieten și colaborator al lui Octavian Goga.

Dragostea de țară și preocuparea de a-i asigura ascensiunea traiectoriei în viitor, îl fac de d. Petrovici să dorească o strînsă împletire a generațiilor, socotind armonia dintre ele ca un sacru imperativ național:

„Când mă refer la disciplină, nu vorbesc numai de aceea din interiorul unei generații, ci de solidaritatea cu toate generațiile... Formula cea fericită este următoarea: o generație de oameni în vîrstă altoită cu entuziasmul tinerească și o generație de tineri altoită cu chibzuiala bătrînească. Generațiile se completează între ele, dar, bine înțeles, cu o condiție: să fie o osmoză rațională, fiecare urmărind să dea celeilalte ceea ce are, iar nu ceea ce nu are", (p. 163).

Așa vorbește ministrul școalei tinerețului universitar. Sunt sfaturi și îndrumări care trădează, peste ținuta rigidă a oficialității, un suflet generos de părinte, refuzând tonul dojenei pentru a se limita la un sfat blajin dar puternic în înțelepciunea argumentelor sale.

Cu regret trebuie să oprim aici seria citatelor. Dar dacă ar fi să ascultăm indemnul prețuirii noastre, ar fi să reproducem din fiecare pagină câte un pasaj. Căci peste tot mișună crâmpete de gânduri, indemnuri sufletești, închinări date trecutului sau nădejdi viguroase de viitor. Și toate acestea exprimate într'un stil fluent și într'o limbă aleasă, elocința d-lui Petrovici fiind de cea mai pură esență oratorică.

„Momentele solemne" merită să ocupe locul de frunte în orice bibliotecă, dela cea modestă a liceanului până la rafturile supraîncărcate ale cărțurului încărunțit, ele îmbogățind lumea cunoașterii și a simțirii prin calitățile lor didactice, literare, oratorice și în deosebi prin sentimentul național care le animă. G. A. C.

#### **D. Iov : *Moldova dela Nistru*, București, 1943.**

O nouă contribuție pentru evidențierea drepturilor noastre de nelăgăduit, asupra pământului dintre Prut și Nistru. Cu pana d-sale atât de dărză, d. D. Iov aduce prin broșura de față, ca în toate lucrările d-sale privind Basarabia, o profundă înțelegere a prefacerilor istoriei care ne-au vitregit în 1940, răpindu-ne țara cetăților voevodale unde dăinuște încă dela începutul veacului storic, spiritul vieții moldovenești.

E o contribuție demnă a fi învrednicită cu tot interesul nostru de români care ne știm menirea... E. C.

**Liberale Netto: Istoria literaturii italiene**, vol. I, Buc. 1943, Casa Școalelor.

D-l prof. *Liberale Netto*, ne-a dăruit primul volum din a sa *Istorie a literaturii italiene* — dela origine la Tasso — și darul e cu atât mai binevenit cu cât literatura italiană este destul de puțin cunoscută la noi, prin câteva studii ale lui L. Russo sau Al. Marcu. Astăzi, când rândurile popoarelor încadrate în Axă se strâng tot mai mult, e necesară o cunoaștere reciprocă a culturii și literaturii. Cartea vine să umple un gol de mult simțit, iar volumele următoare le dorim pe cât de curând.

Volumul I tratează sec. XIV-XVI, încadrate între o *prefață* și un *crepuscul* care ne prezintă literatura acestor secole cu un caracter deplin unitar.

Nicăeri tradiția Romei și a latinității n'a fost păstrată mai bine ca în Italia. Ev-mediul se caracterizează chiar prin acest aspect, care apare absolut unitar. Cultura romană era cunoscută în această epocă sub numele de *Romania*. Creștinismul, după edictul din Milano, vine să întărească unitatea. Ev-mediul se caracterizează prin *spirit colectiv, universalitate*, și acest caracter îl are și poezia profană. Alt caracter al acelei epoci — și a literaturii lui Dante și Petrarca — este *alegoria*, interpretare care dă posibilitatea refugiului în imaginație și unele opere antice sunt interpretate alegoric, înserându-se literaturii Ev-mediului, cum a fost Eneida în interpretarea lui Falgentin.

Forța și unitatea imperiului roman s'a păstrat prin limbă — chiar și cea vorbită — și la rând *satele și orașele* au încercat să-și impue limba. Vulgara italiană s'a impus deabia atunci când clasele ce-o vorbeau au reușit să treacă pe primul plan. Primele documente scrise în limba italiană se găsesc în sec. X, iar primele încercări literare, cu caracter oarecum rudimentar, le avem în sec. XII, încercări ce pot fi comparate cu poezia provençală a epicei franceze; cum e inscripția din Domul din Ferrara (1135), etc.

Poporul italian mai aproape de tradiția latină, s'a desfăcut cu greu de ea — ceea ce nu se întâmplă în Franța — încât literatura proprie începe prin imitare. Trubaduri provenșali trec Alpii aducând cu dânzii acele *cansons de gestes*, pe care poeții italieni le vor imita. Italia n'a avut legende ale eroismului ca alte popoare (*Cansons de gestes*, *Cid*, *Nibelungii*) și a început prin a admira eroismul cântat de alte neamuri, ca apoi acestea să servească de modele în *Epoca Renașterii*.

Poemele epice franceze (ciclul carolingian și breton) au găsit o bună primire la poporul italian și vor fi apoi generatoare de artă.

Secolele ce vor urma XIII-XVI vor aduce nume de scriitori iluștri, dela începuturile lirismului sau a eposului (Il Novellino) până la culminarea cu Dante și Petrarca și în gândirea politică cu *Machiavelli*.

Dar cu sec. XVI începe și desăgregarea imperiului. Imbuibarea duce la individualism și protestul constituției italiene dat prin Machiavelli este cel mai elocvent. Desăgregarea vine și dela desfacerea în sânul Bisericii provenită

dela lutherani, introducerea inchiziției nu face decât să dea literaturii un caracter mai burlesc...

Această istorie a literaturii, de o claritate rar întâlnită, este expresia unui dar expozitiv de fin literat, de ager observator critic, de uimitor spirit sintetic, iar volumele ce vor urma le bănuim la aceeași altitudine critică. O carte folositoare pentru orice intelectual. C. V.

**Marina Stroici, *Singurătate* (versuri).** Editura „Cugetarea”, Georgescu Delafras.

Cartea nu depășește cu nimic noțiunea de „începător”. Versuri perfect construite. Așteptăm lucrările viitoare ale d-nei Marina Stroici când se prea poate ca pana d-sale să dea străluciri pe care în cartea de față abea le bănuim. În definitiv, talentul este un mare necunoscut asupra căruia anticipând în bine sau în rău, ne înșelăm de cele mai multe ori. Din punct de vedere tehnic, volumul se prezintă admirabil... E. C.

**Lt.-Colonel C. Verdeș: *Potențial de Război*.** (100 pagini), Buc. 1939.

Ținându-ne de principiul de a lăsa cărțile pe care le discutăm, să se prezinte singure, prin reproducerea a cât mai multe citate, afirmăm că lucrarea d-lui Lt.-Colonel C. Verdeș abundă în vederi de mare ansamblu, denotând o perfectă cunoaștere a posibilităților poporului nostru. Scrisă înainte de izbucnirea actualului conflict mondial, lucrarea a pus o serie de probleme de importanță capitală, în vederea războiului, sugerind idei noi, pentru îmbunătățirea unor stări de lucruri care aveau neapărată nevoie de aceasta.

În cele 100 pagini, și în limita strîmtă a lucrurilor ce se pot spune în legătură cu potențialul de războiu al unei țări, sunt desbătute toate problemele de importanță, cetitorul având mulțumirea de a se fi împărtășit dintr-o lectură instructivă, bine documentată, scrisă într-un stil clar, concis. Dealtfel, toate lucrările d-lui Colonel Verdeș, pe lângă bogăția documentară, poartă pecetea aceleiași eleganțe stilistice, care trădează perfectă îndemănare în construirea frazelor, făcând ca lectura, deși împănată cu date statistice, am putea spune de strictă specialitate, să pară ușoară.

Dar nu ne vom pierde în considerațiuni de estetică, fiind vorba despre o carte atât de importantă prin problemele ce le ridică.

Lucrarea aceasta face parte dintr-o întreagă serie de lucrări ale d-lui Colonel Verdeș, printre care enumerăm: „Arta chimică de război și întrebuințarea ei tactică”, „Mecanica aplicată”, „Ridicări topografice ale artileriei”, „Fizica aplicată la război”, „Brigada motorizată în luptă”, foarte importantul studiu „Geografia militară a României”, „România, studiu geografic militar”, ș. a.

Pentru cititorul pe care îl interesează cunoașterea mecanismelor acestui colosal efort, războiul de azi, cartea „Potențial de război” e un prețios îndreptar, am putea spune unică în literatura noastră militară. Bogată atât în ce privește vederile originale, cât și în citate din cei mai competenți autori în materie, lectura te cucerește dela primele pagini.

Astfel, în câteva rânduri, autorul rezumă diferitele faze ce le-a prezentat războiul: ”

„Caracterul general al războaielor a suferit o continuă variație, în decursul veacurilor. În vechime, asistăm la simple ciocniri între două grupe armate, de multe ori formate din oameni și comandanți plătiți, reprezentând Statele, sintetizând forța. La aceste războaie, pur militare, făcute uneori din ambițiile suveranilor sau ale guvernanților, popoarele nu luau parte și civilizațiile respective nu contribuiau cu nimic. Ele se ridicau abia atunci când se vedeau subjugate, sărăcite, sau exploatare prin impozite și asuprite” (pag. 7).

Abia războiul din 1870, realizează pentru prima oară un început de mobilizare totală. Departele de a rămâne o chestiune pur militară, războiul prinde a se extinde în cele mai adânci ramuri ale vieții popoarelor, punând la contribuție forțe care altădată aveau doar o vagă atingere cu încleștările războiului. Astăzi „Poporul și armata se ridică ca un singur element. Nu se mai poate distinge unde sfârșește armata și unde începe națiunea”. „Întreaga capacitate a națiunii începe să se organizeze pentru a satisface cât mai complet nevoile războiului” (pag. 8).

Prima dintre forțele colectivității naționale în cadrul potențialului de război este forța umană, ea formând armata, populând uzinele, asigurând fabricațiunile, lucrând ogoarele, asigurând ordinea. O calitate esențială a populației țării noastre stă, desigur, în vitalitatea ei, „care este foarte puternică”. „O a doua calitate, care mărește valoarea potențialului nostru uman, este aproape perfectă omogenitate a populației românești. Unitatea limbii, constituie, în special, elementul de bază a țării noastre etnice. Spre deosebire de alte țări, unde populația prezintă înfățișări diferite pentru fiecare provincie, uneori conducând chiar la tendințe regionaliste centripete, la noi există doar foarte mici deosebiri de limbă, obiceiuri, port, care constituiesc aspecte locale, datorite mediului social și politic în care aceste regiuni au trăit și influenței popoarelor care le-au stăpânit” (pag. 30).

„Ceea ce diminuează omogenitatea Statului, este, însă, elementul minoritar”.

Dar „cu tot procentul de minorități pe care îl avem și pe care le considerăm intruse fără îngăduirea noastră, noi constituim un Stat perfect național. Populația românească este răspândită pe întreg teritoriul și chiar în regiunile cu mase compacte minoritare ea a continuat să dăinuască. Astăzi, insulele de Români sunt în plină dezvoltare și, prin vitalitatea lor, încep să-și câștige terenul pierdut”.

În același timp, elementul românesc, pus odinioară în inferioritate, trebuie să fie ajutat, asigurându-i posibilitatea de a-și crea o bună situație materială, o desăvârșită vigoare fizică și o cât mai bună pregătire intelectuală.

„Pentru Statul nostru, această ridicare a nivelului cultural, fizic și economic al păturei românești, mai ales în regiunile cu minorități, trebuie să constituie un imperativ categoric” (pag. 34).

În ce privește componența armatei noastre, putem spune cu drept cuvânt că avem o armată de țărani, căci, „din totalul ei, cca 75% sunt săteni și numai un sfert orășeni”.

„Țăranul român este sobru, rezistent, muncitor, răbdător, adânc iubitor de pământ, puțin pretențios în ce privește întreținerea lui, curajos, fire deschisă și aplecată la glume, chiar în momente grele. Cu inteligența sa vie, disciplinat, el se numără printre cei mai buni ostași ai lumii”.

În concluzie, potențialul nostru uman de război atât numeric, cât și calitativ, ne-a permis organizarea unei armate puternice din toate punctele de vedere, uimind și zdrobind în atâtea bătălii crâncene, un inamic de zeci de ori superior numericeste.

+ + +

Discutând valoarea potențialului nostru material, cu toate ramurile lui, autorul, în concluziunile generale, arată nevoile care trebuiau imediat îndesțuite, dând soluții de îndreptare. „Agricultura lipsită de credit, suportând încă urmările reformei agrare, cu o proprietate fărâmițată, lovită crud de crizele economice din anii trecuți, nu este în măsură să-și dea, fără a fi ajutată, randamentul care este de așteptat, în raport de mărimea suprafețelor cultivate. Producția ei limitată la ceea ce micul proprietar vrea să cultive, indiferent de cererile și nevoile pieței internaționale, nu mai poate continua sub această formă. Ea trebuie dezvoltată sub un aspect intensiv, care să se întindă peste toate soiurile de producție a solului.

Țăranul nostru însă, singur, nu a putut realiza o lucrare mai rațională a pământului. Statul nu i-a putut da ajutor și credit, cu toate că eforturile făcute în acest sens au fost apreciable. Nu s'au putut înlesni procurări de mașini agricole, în măsura în care sunt necesare și nu s'a putut asigura o desfacere sigură și avantajoasă, din cauza nesiguranței găsirii unor bune debușeuri pe piața internațională (pag. 94).

„În domeniul exploatarei subsolului, tot din lipsa de capitaluri și din cauza concurenței străine, realizările au fost încete” (pag. 95).

+ + +

Înainte de evenimentele cruciale din 1941, când Mareșalul, luând în mâinile lui destinele țării, a orientat-o spre Germania național-socialistă, autorul a arătat că o colaborare cu Germania, este singura cale indicată și că îndreptarea stării agricole dela noi, numai dela Germania ne poate veni:

„Cooperarea pe țăramul agricol cu Germania, va ajuta agricultura noastră să devină mai variată, mai puțin sensibilă la fluctuațiuni. Valoarea monetară a produselor agricole va spori, ridicând și puterea de cumpărare a păturei țărănești. Dezvoltarea unor culturi noi, în special a plantelor oleaginoase și textile, va da posibilitatea să se contrabalanseze lipsurile ce vor fi resimțite eventual la celelalte cereale. În fine, utilizarea întreprinderilor agricole

cu mașini pentru o lucrare mai bună a pământului, va ajuta să sporească, considerabil, producția și randamentul la hectar" (pag. 96).

Citind lucrarea d-lui Colonel C. Verdeș, am resimțit o legitimă mândrie și plăcere de a urmări logica unui spirit clar și departe văzător. Și totodată ne-am gândit la numeroșii oameni de valoare pe care i-a dat tagma ofițerilor superiori la noi, la comandanții neîntrecuți, care au știut să ne ducă faima vitejiei noastre până departe. Eusebiu Camilar

**Gh. Bezviconi : Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru.** Vol. II, 320 pag. Editura Institutul de Istorie Națională, București, 1943.

În Iunie 1940, la câteva zile numai dela nerușinatul și abuzivul act de lăcomie al Sovietelor care ne-au pângărit hotarul răsăritean al pământului nostru, apărea, în vitrinele librăriilor din țară, ca o replică naturală a istoriei, ce ținea să strige adevărul peste veacuri și peste granițe, cartea cunoscutului cercetător al familiilor basarabene, Gh. Gh. Bezviconi : „Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru”, volumul I.

În acele tragice momente, presa și publicistica de specialitate, neavând libertatea a discuta marea nedreptate ce ni se impunea, a acordat o deosebită atenție cărței care venea să dovedească originea românească a nobilimii basarabene, tocmai în timpul când ni se răpia acest pământ, sub motiv că îl stăpânim pe nedrept, nefiind locuit de Români.

O sută de familii românești își află izvodul în această migăloasă lucrare, de un deosebit interes științific. Pentru fiecare se publică, în afară de actul principal al „Comisiei Speciale” din 1821, pentru cercetarea și verificarea dovezilor de titluri nobiliare, un număr mare de note, lămuriri și trimiteri bibliografice, adunate cu perseverență și răbdare de autor și, ca în cheere, se reproduc documentele prezentate la comisi — acolo unde au existat.

Sunt, astfel, în acel volum, o sută de scurte și condensate monografii genealogice, ce pot servi ca punct de plecare pentru studii mai întinse.

Dar cercetătorul Bezviconi a făcut atunci, cu acel volum — complexând și continuând o muncă mai veche, depusă în paginile publicației „Din trecutul nostru” (1933—1939) — numai un fericit început ; căci, în 1942, a tipărit la Iași o interesantă monografie asupra lui „Costachi Stamati — familia și contemporanii săi” — unde numeroase alte familii și scriitori își află trecutul ; și, acum de curând, a dat la iveală al treilea volum — care este al doilea al „Boierimii Moldovene dintre Prut și Nistru”.

Această de pe urmă carte ne prilejește și rândurilor de față...

Volumul, într-o frumoasă ținută grafică, apare în editura „Institutului de Istorie Națională” din București, de sub conducerea domnului profesor Constantin C. Giurescu, dela Universitatea bucureșteană.

Peste o mie de ramuri de familie sunt lămurite în acest nou volum, arătându-se, pentru fiecare, originea românească sau uneori străină : rusă, ucraineană, poloneză, germană, lituaniană, greacă, bulgară, olandeză, etc.

Acest studiu este mai rezumativ decât volumul I, pe care-l continuă și-l întregește — și nici nu putea fi altfel, față de marele număr de neamuri despre care tratează; el este însă destul de cuprinzător și folositor, și în plus abundă de trimiteri la izvoare unde oricine se poate documenta cât de larg, pentru familia ce l-ar interesa în mod special.

Lucrarea d-lui Gh. Bezviconi, cuprinde un număr atât de mare de familii și, totuși, nu s'au urmărit decât acelea care au avut un rol mai important în viața socială și cultural-politică a provinciei dintre Prut și Nistru, până la 1918 și mai târziu.

Cercetând cu luare aminte, se pot descifra legăturile de rudenie ale unor mari neamuri basarabene, care desigur că au avut același trunchi la origine, cu ramurile din Moldova și Bucovina.

Lucrările d-lui Gh. Bezviconi — mai ales acum când cea mai mare parte din arhivele familiilor din Basarabia, cercetate de d-sa între anii 1928—1940 au fost distruse de urgia bolșevică și proprietarii lor refugiați, deportați sau executați — capătă un interes deosebit și o valoare de document, la care se va apela întotdeauna ca la un izvor de mână întâia. Constantin Turcu

**Preot Gh. Verșescu:** *Monografia comunei Tarcău, jud. Neamț. P. Neamț, 1942.*

Cartea părintelui Verșescu, apărută în momente de mare zbucium național, poate fi considerată ca un memento, căci și din viața unui sat putem desprinde unele învățăminte folositoare... Deaceia ne-a interesat latura pur realistă a monografiei: viața însăși a satului, în afară de orice teorii sociologice.

În adevăr, dacă ar trebui să găsim o deficiență cărții, ar trebui să spunem că partea teoretic-sociologică e neglijată, acuzație ce s'ar menține numai în aparență: fiecare capitol oferă concluzii pe care cetitorii și le pot trage direct din înșiruirea de fapte, date statistice, etc. (deși și unele date statistice sunt destul de sărăcăcioase).

Monografia aceasta se prezintă cu vădit colorit religios, fiind unică în felul său: *sustrăgându-se teoriei sociologice, nimerește în domeniul predicii duhovnicești*, cu caracter moralist și moralizator.

Interesant este capitolul *Cadrul psihic*, pe care-l termină cu regretul c'a fost prea scurt. Aici autorul avea prilejul să lărgască și să adâncească unele probleme, tocmai că scopul cărții e moral.

Viața sufletească a unui sat — în special ceea ce-l separă de altele — nu poate fi tratată la repezeală și regretul ni e că folclorul citat e... arhicunoscut din atâtea colecții populare. Ne-am fi așteptat unele lucruri inedite, care imposibil să nu se găsească într'un sat atât de pitoresc.

Etimologia cuvântului *Tarcău* < *Tarcaucă* după *Bacău* < *Bacaucă* suportă încă unele discuții. Dece am admite un presupus *Tarcauca*, pe când lucrul ar fi mai simplu plecând de la însuși cuvântul *tarcat*?

Lăsând la o parte aceste chestiuni, care în parte reclaamă fiecare un specialist, trebuie să conchidem că monografia părintelui Verșescu vine să umple un gol în literatura noastră monografică, atât de săracă! Munca enormă pe care-a depus-o pentru alcătuirea ei, sperăm să nu-și bată limba în van și scopul cărții să se împlinească, așa cum l-a dorit autorul ei. c. v.

**V. Ciurea : Muzeul Fălticeniilor ; două decenii de muncă, Fălticeni, Tip. Bendit.**

Istoricul muzeului regional al Fălticeniilor este una dintre cele mai interesante lucrări de acest fel, constituind dovada unei munci continue pentru strângerea materialului și înființarea unui muzeu bine înzestrat ; este încă și un ghid folositor pentru ce ar vrea să facă, ceea ce prof. Ciurea a realizat cu atâta osârdie (mai interesantă decât lucrarea lui Moisil : Muzeul Gorjului).

Muzeul Fălticeniilor este în întregime opera d-lui V. Ciurea, ajutat de câțiva oameni de inimă, cum a fost Aurel Diaconovici sau folcloristul Artur Gorovei și a fost înființat în 1914, la îndemnul marelui om de știință I. Simionescu.

Despre acest muzeu I. Simionescu se exprimă entuziast, arătând că stă în fruntea tuturor muzeelor regionale, fiind cel mai bine înzestrat : „Muzeul din Fălticeni este complet, așa cum ar trebui să fie un muzeu regional”.

Recent, știm dintr-o dare de seamă, a fost înzestrat cu interesante piese din actualul război, completându-se astfel istoria acestei regiuni bogată în reminiscențe preistorice, în istorie națională, în înaltă viață spirituală.

Opera aceasta face cinste unui cărturar care și-a închinat viața realizării unui ideal, reușind să învingă disprețul și nepăsarea unora, realizând ceea ce părea imposibil.

Prof. V. Ciurea se vedește ca un adevărat dascăl făcând cinste tagmei profesionale și acestui oraș bogat în oameni ai slovei. c. v.

**Deșteptarea. An. 1, nr. 6-7.**

Foarte pentru lămurirea poporului. Apare la Cernăuți, ca organ al Fundației Culturale Regale „Regele Mihai I”, Regionala Bucovina.

Pe lângă prețioasele sfaturi adresate sătenilor, numărul de față conține o scrisoare despre Iisus a guvernatorului roman al Palestinei, Publius Lentulus, adresată împăratului Tiberiu : „...El știe toate științele fără să le fi învățat. Călătorește desculț și descoperit. Pe aici se vorbește că om ca dânsul nu s'a mai văzut până acumă prin locurile acestea. Mulți iudei spun că el este chiar Dumnezeu, alții însă îl arată că lucrează împotriva legilor Măriei Tale. Mă supăr foarte mult pe acești judei pismași. Omul acesta n'a priceput niciodată nicio nemulțumire la nici un om. Spun toți care l-au cunoscut că au pornit dela dânsul multe binefaceri. Sunt gata să primesc cu smerenie poruncile Măriei Tale.

În Ierusalim, Crugul al 7-lea, luminează nouă. Al Măriei Tale prea supusă și smerită slugă, Publius Lentulus”.

**Gazeta Cărilor.** An. XII, nr. 13—16, publicație de bibliografie, literatură și cultură generală, director prof. D. Munteanu-Râmnic.

Interesante date asupra modului cum s'a votat pentru unire în „Statul Țării”, publică d. Munteanu-Râmnic.

În restul numărului d. prof. I. E. Torouțiu cu scrisori inedite ale poetului D. Nanu.

Carnet bibliografic, carnet cultural, vitrina, etc., etc.

**România Tânără.** An. II, nr. 1—3.

Cu colaborarea d-lor : I. Hașeganu, I. Gârbacea, F. Brătianu, C. Z. Buzdugan, P. Constantinescu, Al. Lungu, Lucian Valea, Elena Moga.

Cronici, recenzii.

---

## BIBLIOGRAFIE

## CĂRȚI

A. C. Cuza, „Generația dela 48 și Era Nouă“, ed. II-a, Iași, edit. „Cartea Moldovei“, 1943.

Ioan Gh. Savin, „Apologetica“, vol. II, Existența lui Dumnezeu, Partea II-a, Probele : Cosmologică și Teologică, București, 1943.

Ioan Gh. Savin, „Teleologie și istorie“, București, 1943.

Gh. Gh. Bezivconi, „Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru“, vol. II, București, 1943.

G. Bezivconi, „Zamfir Rălii-Arbure“, extras din „Analele Moldovei“, Iași, 1943.

I. Gr. Periețeanu, „Svonul Anilor“, versuri. Ediție definitivă, Socec, Buc. 1943.

Donar Munteanu, „Biserița Neamului“, poeme în sonete, Buc., 1943.

Florin Becescu, „Cu flerul roșu“, documentare anticomunistă, ed. II-a. Edit. Dacia-Traiană, București, 1942.

Aurel Vasiliu, „Bucovina în viața și opera lui M. Eminescu“, Cernăuți, 1943.

I. M. Roșu, „Setea liniștei eterne“, Ed. „Cugetarea“, București, 1943.

Victor Moraru, „Semicentenarul ‘Deșteptării’ lui Constantin Morariu“, Cernăuți, 1943.

D. Brănișteanu, „Tratat practic de medicină internă și terapeutică“ în două volume, vol. I, Iași, 1943.

George Stati, „Doine“, poezii, Iași, 1943.

## REVISTE

## DIN STRĂINĂTATE

Die Kunst im Deutschen Reich, Berlin, an. VII, nr. 3, Mart, 1943.

Südost-Forschungen, Berlin, an. VII, nr. 1-2, Octombrie 1942, dir. prof. Fritz Valjavec.

Weltwirtschaftliches Archiv, Zeitschr. an der Univ. Kiel, vol. LVII, nr. 2, Martie 1943.

Deutsche Literaturzeitung, Berlin, an. LXIV, nr. 7-8, 9-10, 10-11, 1943.

Welt-Dienst, Frankfurt a. M., an. X, nr. 8, 9, 10, 15 Aprilie-15 Mai 1943.

Service Mondial, Frankfurt a. M., an. X, nr. 6, 15 Martie 1943.

Serviciul Mondial, Frankfurt p. Mein, an. IV, nr. 7, April 1943.

*Orizontul*, revistă pentru Europa Nouă, Leipzig, an. I, nr. 2, Aprilie 1943.

*Das XX Jahrhundert*, Leipzig, an. V, nr. 3, Mart 1943.

*Deutschland*, Berlin, an. X, nr. 3, Martie 1943.

*Illustrierte Zeitung*, Leipzig, an. C, nr. 5024, 1943.

*Die Weltliteratur*, Leipzig, an. XVIII, nr. 2, 3, 1943.

*Italia, Rivista trimestriale dell'ente nazionale per le industrie turistiche*, Roma, autunno 1942.

*Bollettino bibliografico italiano*, Milano, an. IV, nr. 1, Ianuarie 1943.

*Portugal*, Lisabona, nr. 84, Febr. 1943.

#### DIN TARĂ

*Gândirea*, București, an. XXII, nr. 5, Mai 1943, dir. prof. Nichifor Crainic.

*Muncitorul român*, București, an. V, nr. 12, 15 Mai 1943, dir. Pan. M. Vizirescu.

*Timocul*, București, an. X, nr. 1943.

*Luceafărul*, Sibiu, an. III, nr. 5, Mai 1943.

*Buletinul Sănătății și Ocrotirilor Sociale*, București, XLVIII, nr. 3, Martie 1943.

*Făt-Frumos*, Cernăuți, an. XVII, nr. nr. 4, Martie 1943, dir. Leca Morariu.

*Buletinul pregătirii premilitare*, Buc., an. VIII, nr. 11-12, Februar-Mart 1943.

*Biserica Basarabeană*, Bălți, an. II, nr. 4, Aprilie 1943.

*Pagini literare*, Turda, an. IX, nr. 5,

dir. Teodor Murășanu.

*Contrapunct*, Timișoara, an. III, nr. 1-4, Aprilie 1943.

*Gând și slovă oltenească*, Craiova, an. VIII, nr. 2, Mai 1943.

*Basarabia literară*, București, an. II, nr. 60, 61, 62, 63, Mai 1943.

*Bucovina Literară*, Cernăuți, an. III, nr. 48, 49, 50, 51, 52, Mai 1943.

*Revista istorică a Com. Domnești-Muscel*, Domnești-Muscel, an. III-IV, nr. 5-8, 1942-1943.

*Neamul Nostru*, București, an. I, nr. 9, 10, 11, 12, Aprilie-Mai 1943, dir. N. Georgescu.

*Dobrogea Românească*, București nr. 5, Mai 1943.

# **Vizitați SLĂNICUL MOLDOVEI!**

Stațiunea Slănic Moldova, proprietatea Epitropiei Sf. Spiridon din Iași, este situată în jud. Bacău, la 18 km. de Tg. Ocna, în bazinul Slănicului, având o altitudine de peste 500 metri. Este cea mai renumită stațiune de băi și ape minerale din țară.

Această stațiune se află așezată la poalele munților, în una din cele mai frumoase poziții ale Carpaților, bucurându-se de un climat dulce. În general, în Slănicul Moldovei, avem o vară plăcută, puțin răcoroasă față de arșița dogoritoare din regiunile de șes și deluroase și nici iarna nu e atât de aspră. Precipitațiunile sunt relativ puține în cele 5 luni de vară și de cură.

Stațiunea Slănic, cu cele mai vaste posibilități de cură și tratament din țară, posedă ape minerale renumite, fiind indicată în bolile de ficat, boli de stomac, de intestine și de nutriție. În această stațiune se găsesc ape minerale de băut, ape minerale pentru inhalatii și pulverizatii pentru balneo-terapie, băi de acid carbonic, hidroterapie, institut de fizioterapie, etc. În inhalatorul acestei stațiuni, se tratează bolile aparatului respirator ca : astm, bronșite, etc.

Slănicul mai oferă vizitatorilor și numeroase distracții: cinema, teatru, bibliotecă, sală de dans, orchestră, diferite sporturi, (tenis și pescuit), precum și excursiuni în împrejurimile minunate ale stațiunii.

În această stațiune se găsesc numeroase vile, hoteluri și restaurante de primul rang.

Un repaus în stațiune este indicat și reconfortant, ape minerale cu minunate efecte, altitudine potrivită și o climă dulce, iată ce oferă Slănicul vizitatorilor săi.

Distanța Tg. Ocna—Slănic se parcurge cu autobuzele C. F. R., pe o șosea de un pitoresc minunat, prin cheile Slănicului. Toată valea e strânsă între munți uriași, iar utilul se armonizează cu frumosul. Epitropia Sf. Spiridon n'a cruțat niciun sacrificiu pentru a desăvârși cu tot confortul acest cuib de liniște, sănătate și voie bună.

Vizitați Slănicul Moldovei. Stațiunea este deschisă între 1 Iunie—1 Octombrie ; în lunile Iunie și Septembrie se acordă reducere la toate taxele.

Preferăți Slănicul Moldovei, celorlalte stațiuni !

# COMERCIALA FARMACEUTICĂ

SOCIETATE ANONIMĂ ROMÂNĂ

BUCUREȘTI

STRADA GENERAL BERTHELOT Nr. 39

Telefon 5-05-89



Telefon 5-12-68

---

**DEPOZIT DE MEDICA-**  
**MENTE ȘI CHIMICALE,**  
**ULEIURI ETERICE**  
**PENTRU PARFUMERIE**  
**ȘI SCOPURI COMES-**  
**TIBILE, FIOLAJE**

---

REPREZENTANȚE PENTRU ROMÂNIA A FABRICILOR  
DEUTSCHE KABELWERKE A. G., BERLIN; CAUCIUCĂRIE  
MEDICINALĂ GEHE & Co., A. G., DRESDEN;  
SPECIALITĂȚI FARMACEUTICE

---

## COLECȚIA „CETAȚII MOLDOVEI”

- Ștefan Berechet, *Care din trei*, trad. din Cehov.
- G. Bezviconi, *Rotrea familiilor românești peste Nistru*.  
— *Costache Negruzzi, scriitor basarabean*.  
— *Legăturile familiale ale lui A. C. Cuza cu Basarabia*  
— *Scriitorul Leon Donici*  
— *Prințul Constantin Moruzi*.  
— *Romancierul Dimitrie Moruzi*.
- Gh. A. Cuza, *Frankfurt, Cetatea antiludaismului mondial* (epuizat)  
— *Cuza-Goga, o înfrățire ideală*, (ed. II-a), 10 lei.  
— *Prin Tighina și Cetatea-Albă*, 60 lei.  
— *Profanare scelerată sau act de demență*. (Cazul Gh. Călinescu).  
— *Bugeacul—drumuri și popasuri basarabene* (epuizat)  
— *Tit Liviu, cântăreț epic al Romei*.  
— *Naționalismul și generațiile studențești ale României moderne*.  
— *Alătura de Mareșal, pentru țară*.  
— *4 Martie 1923*.  
— *Brăila, Cetatea năzuințelor românești*.
- V. I. Cataramă, *Sufletul Junimii: Vasile Pogor*.
- D. Florea-Rariște, *Rătăcire prin vis*, (versuri).
- A. M. Frimu, *Prăznuirea slovei naționaliste din Moldova*.  
— *Inaugurarea Institutului German de Știință*
- N. Grigoraș, *Orașele Moldovei și populațiile de origine străină*  
— *Ceva despre urmașii lui Petru Vodă Rareș*  
— *Mănăstirea Cetățuia*.  
— *Naționalismul antisemit al lui A. D. Xenopol*.
- Petru Iroaie, *Natură și sens popular românesc*.
- I. G. Loghin, *M. Eminescu și provinciile desrobite*.
- C. Martiniuc, *Moldova de Sus*.
- Marga Mateescu, *Assisi, cetatea Sf. Francisc*.
- Anton Nițu, *Simbolul religios egeean de pe figurina plastică neo-eneolitică dela Casimcea (Dobrogea)*.
- Ion G. Savin, *Mitropolitul Movilă și Sinodul dela Iași*.  
— *Religia creștină, — formă fundamentală a civilizației și culturii române*.  
— *Politica religioasă a Axei*
- C. Toma, *Societatea Comunală de Electricitate*.
- Gh. Ungureanu, *Un act de dreptate istorică*.
- Alexandru Vioreanu, *Vasile Gherasim*.
-



PREȚUL 100 LEI